

ECCLES

LV

ECCLES

IO. NIC

Collat

TYPIS ORP

ANAE

E

AESEN-

BACH

MDCCLIII

DE
ECCLESIAE CHRISTIANAE
ET SPECIATIM
LUTHERANAE
ECCLESIA REPRAESEN-
TATIVA
DIATRIBA

AVCTORE
IO. NICOLAO HAMBACH

Collabor. ad Aedem B. M. V. Brunsvic.

BRUNSVIGAE
TYPIS ORPHANOTROPHEI MDCCLIII

HANC
DE ECCLESIA REPRÆSENTATIVA
QVALEM CVNQVE TRACTATIONEM IN TESTIMONIUM
ATQVE

DOCUMENTVM ANIMI TVM OBSERVANTISSIMI
DEVOTISSIMIQUE

TVM OB NOVVM DIGNITATVM INCREMENTVM GRA-
DVMOQVE IN ECCLESIA REPRÆSENTATIVA TERRARVM
BRVNSVICENSIVM ALTIOREM CONSENSVM

GRATVLAVNDI

OFFERT ATQVE CONSECRAT

IO. NICOLAVS HAMBACH.

DISQUISITIONIS IDEA.

Prooemium

De tractationis necessitate et usu.

- §. I. **D**e ecclesia repraesentatiua agere, omnino operae pretium, tum propter hos, qui status ecclesiae nostrae sunt ignari; §. II. Tum propter illos, qui perperam de ecclesia repr. sentiunt, §. III. Quorum obiectio: ecclesiam adhuc conspurcatam esse papatus reliquis, enervatur, §. IV. Respectu ecclesiae repraes. plane non admittenda et hac comment. diluenda.

Caput prius

De ecclesia repraesentatiua generatim spectata.

I. Ecclesiae repraesentatiuae definitio et possibilitas.

- §. I. Quid sit ecclesia repraes. definitur eamque constitui posse, demonstratur.
II. Ecclesiae repr. necessitas.
§. II. Necessitas ecclesiae repraes. probatur.

§. III. Quae non moraliter absoluta, nec e dicto Matth. XVIII, 17. elicienda;

§. IV. Nec e statu ecclesiae Vet. Test.

§. V. Necessitas ecclesiae repr. non est, nisi moralis hypothetica, quae probatur a generatim;

§. VI. a) Speciatim, respectu a. oraculorum expositionis;

§. VII. b. sacramentorum administrationis.

§. VIII. Obiectioni, ex assertis formandae, occurritur.

§. IX. Consecratoria ex antea dictis desumpta.

III. Ecclesiae repraesentatiuae varia fata.

§. X. Ecclesiae repraes. varia vicissitudo.

§. XI. An ecclesia repraes. ante Christum in coelos sublatum adfuerit? inquiritur.

§. XII. Ecclesiae repr. origo ac status in ecclesia apostolica.

)(

§. XIII.

- §. XIII. Apostolorum officia, ad quae incumbabant singuli;
- §. XIV. Et collatis calculis in concilio.
- §. XV. Quae ecclesiae repraes. apostolicae sint propria?
- §. XVI. Post apostolorum mortem in ecclesia repr. presbyterorum potior pars,
- §. XVII. In quibus, paruo temporis spatio interiecto, se emerferunt episcopi,
- §. XVIII. Quibus iam tum fuit occasio, extra oleas vagandi.
- §. XIX. Conciliis habendis tunc temporis partes ecclesiae repraes. peragebantur.
- §. XX. Inter episcopos Metropolitanos et inter presbyteros et diaconos eminuerunt Archipresbyteri et Archidiaconi. Ad seniores rerum ecclesiasticarum quaedam cura quoque spectauit.
- §. XXI. Ecclesiae repraes. status, postquam summus magistratus Christo nomen dedit. Quid Constantinus M. ipsi indulserit?
- §. XXII. An et quatenus haec indulgentia sit vituperanda?
- §. XXIII. Episcoporum et ecclesiarum opulentia.
- §. XXIV. Patriarchae inter episcopos Metropolitanos qua ratione emnuerint?
- §. XXV. Quae fuerit cura tum liturgiae et ceremoniarum ecclesiasticarum;
- §. XXVI. Tum disciplinae ecclesiasticae et speciatim excommunicationis.
- §. XXVII. Quae iura ecclesiae repraes. fuerint penes magistratum civilem.
- §. XXVIII. Qua ratione illa subinde sint ipsi surrepta, in primis a Patriarcha Romano,
- §. XXIX. Qui variis artibus et ausibus tandem inter patriarchas emerfit, episcopi oecumenici titulo insignitus.
- §. XXX. Leges ecclesiasticas ferendi potestatem inbuiuit,
- §. XXXI. Quae assentatione quorundam est oblata.
- §. XXXII. Hanc consecutus et potestate seculari munitus in iura magistratuum variis modis inuolauit. Hinc inter ipsum et imperatores concertationes.
- §. XXXIII. Ad exemplum papae romani potestati seculari inbuiunt ceteri episcopi, quam hi subinde sunt adepti et ecclesiae romanae clerici dignitate cardinalitia aucti.
- §. XXXIV. Potestas papalis seculis, Lutheri aeuum proxime

me praegressis, quodammodo concuti coepit.

§. XXXV. Facies ecclesiae repraes. ante Lutherum, ex antea dictis delineata.

§. XXXVI. Quae D. Lutheri circa ecclesiam repraes. fuerit cura et opera.

Caput posterius

De ecclesia repraesentatiua ecclesiae speciatim Lutheranae.

§. I. I. Actiones et officia totius ecclesiae syntheticae in quoddam classes rediguntur.

§. II. Quenam actiones ex his ecclesiae repraes. sint propriae?
a) remotivae, nec a. actiones fidei vice aliorum subire potest.

§. III. b. nec, fidei articulos condendi, negotium ecclesiae repraes. vindicandum.

§. IV. a) positivae ad eam pertinet
1) effatorum divinarum expositio et sacramentorum administratio;

§. V. 2) officium, ministros eccles. eligendi et vocandi;

§. VI. 3) eorundem dexteritatem explorandi;

§. VII. 4) eosdem ordinandi et in munus introducendi suae inue-

stiendi;

§. VIII. 5) indigna ecclesiae membra excommunicandi;

§. IX. 6) dissidia in ecclesia componendi;

§. X. 7) confessiones fidei et scripta symbolica concinmandi et edendi;

§. XI. 8) Ceremonias ecclesiasticas instituendi, quarum a. vera indoles et affectiones determinantur;

§. XII. b. Necessitas, et a quibus sint instituendae, demonstratur.

§. XIII. 9) Liturgiam constituendi.

§. XIV. 10) Bonorum eccles. rationem habendi.

§. XV. Cetera, quorum in ecclesia opus est, negotia non commode ad ecclesiam repr. referenda.

§. XVI. II. Subiectum iurium ac negotiorum, quae ad eccles. repr. pertinent, I) generatim;

§. XVII. 2) Speciatim A. remotivae illud ministerium eccles. et concilium solum esse, negatur, cuius rei negandae rationes a) stricte attinguntur;

§. XVIII. a) fusius exponuntur, a. respectu ministerii ecclesiastici;

§. XIX. b. Respectu conciliorum; quia & conceptus redolet placita Romanensia;

§. XX.

§. XX. $\supset$ Ecclesiae Lutheranae statui ea plane non sunt consentanea.

§. XXI. XXII. Exempla, ex omnibus retro seculis petita, non faciunt ad probandum contrarium.

§. XXIII. Nec alius, ac consuetus, agendi modus in conciliis facile obtinet.

§. XXIV. B. Positivae, ad quos iura et negotia ecclesiae repraesentent, demonstratur. In his annumerari debent.

1) Principes et magistratus Lutherani,

§. XXV. Quorum iura sunt duplicis generis;

§. XXVI. a. Maiestatica et

§. XXVII. b. Collegialia, quae considerantur et exponuntur
 $\times$ generatim;

§. XXVIII. $\supset$ speciatim.

§. XXIX. 2) E principibus evangelicis constat Collegium evangelicorum Ratisbonense, quod ecclesia repraesentat. Germaniae universalis potest nuncupari;

§. XXX. 3) Consistoria, quae a

a summo magistratu evangelico sunt constituta;

§. XXXI. b. immediate ab ecclesiis particularibus;

§. XXXII. 4) Cetera iudicia ecclesiarum consistoriis subordinata;

§. XXXIII. 5) Ministerium ecclesiarum, cuius negotia sunt vel primaria; vel secundaria, eaque a. cum evangelii praedicatione;

§. XXXIV. b. cum sacrae synaxeos administratione coniuncta.

§. XXXV. 6) Praesules siue superintendentes;

§. XXXVI. 7) ecclesiarum Patroni et

8) ecclesiam repraesentantes, stricte sic dicti;

§. XXXVII. 9) Bonis ecclesiarum praefecti.

§. XXXVIII. III. Jurium et negotiorum exercitium in ecclesia repraesentat. 1) per regimen ecclesiasticum et

§. XXXIX. 2) per disciplinam ecclesiarum.

§. XL. IV. Status ecclesiae repraesentat. terrarum Brunsvicensium strictim delineatus.

VIR
MAGNIFICE, SVMME VENERABILIS,
EXCELLENTISSIME
MAECENAS AC PATRONE
OMNI OBSERVANTIAE CVLTV DEVENERANDE.

Non est, quod rationes, quae illis inferuire
possunt comprobandis, quae de statu ec-
clesiae nostrae Brunsvicensis tum synthe-
ticae tum repraesentatiuae florentissimo cursim
et breuiter sub tractationis huius calce sunt
exposita, longius petam. TE, VIR MAGNIFICE
SVMMEQVE VENERABILIS, testor et TVVM
exemplum mihi est omnium instar documentor-
um. Nouis dignitatum accessionibus, quibus
haud ita pridem pro meritis es cumulatus, iam
exsplendescis et in altiori ecclesiae nostrae reprae-
sentatiuae gradu collocatus in ecclesia Brunsvi-

cenſi ſpectaris. Quotusque, eccleſiae no-
ſtrae optime cupiens, et, quid ipſius interſit,
non ignarus ex auctoritatis, munerum atque
honorum, quibus denuo mactaris, incrementis
non quaeuis fauſta feliciaque eccleſiae et in po-
ſterum ominaretur, et quis non animo iam ſibi
praeuidere videretur commodorum, in eccle-
ſiam in primis Brunſuicenſem ſe exſerentium,
adhuc laetius in dies ſuccreſcentem ſegetem,
maiori arui huius cura ad TE, eccleſiae noſtrae
Lutheranae decus lumenque probitatis, verita-
tis, doctrinaeque fama praecellentiffimum ſplen-
didiffimumque, deuoluta? Extra et intra Bru-
nouicenſis eccleſiae pomperia iam dudum certa-
tum eſt honoribus muneribusque TIBI, praecla-
riſſime de eccleſia merito, vltro offerendis.
Quid mirum, ſi promerita meritorum praemia,
vno ore congratulantur in vniuerſum omnes?
Non igitur a me impetrare poſſum, vt ſummam,
qua perfundor, laetitiam tegam ſilentio. Et
quis, quaefo, in malam interpretabitur partem,
ſi ipſe, ad quem aliqua pars eccleſiae Brunſui-
cenſis, qualis qualis tandem ſit, ſpectat, eccle-
ſiae gratulor commoda, ex opera in noua mu-
nera eccleſiaſtica grauiffima, a TE, VIR SVM-
ME VENERABILIS, inſumta, in ipſam certo
redundatura; ſi gratulor vereque gratulor
TIBI, Patrono obſeruantia ſumma proſequendo,
de cuius beneuolentia certiſſime mihi conſtat,
hono-

honores amplissimos gratulandoque meditata de
ecclesia repraesentatiua offero, qui altissimum
propemodum in ecclesia repraesentatiua iam
contingis gradum et doctrina non minus, quam
experientia, magistra et beneuolentia comite,
si qua perperam his paginulis sunt concepta et
scripta, omnium certissimam beneuolentissimam-
que afferre potes volesque medelam; si deni-
que gratulando succinam tot applaudentibus.
Summum Dei numen, quo ecclesia nostra, a Lu-
thero restaurata, e primordiis exiguis excreuit in
tantam amplitudinem, quo, moderatoribus pro-
bissimis, doctissimis sapientissimisque, inter tot
rerum discrimina adhuc facta tectaue est con-
seruata, quo denique ecclesiae nostrae in terris
Brunsuicensibus constitutae adhuc consultum est
tranquillitati, paci ac saluti, TIBI, VIR MAGNI-
FICE, SUMME VENERABILIS, EXCELLENTIS-
SIME, adsit propitium cum omnibus, quorum
ad haec noua munera grauissima sustinenda opus
est, bonis et, TE saluum incolumemque per
longissimam annorum seriem conseruando, nos,
ecclesiae ciues, certiores reddat, curae sibi ad-
huc esse ecclesiam nostram, hic terrarum Bruno-
uicensium constitutam eiusque prosperitatem,
TVAE magna ex parte superstructam. Quo
maior, TIBI, PROTECCLESIASTE EXCELLEN-
TISSIME, iam est opportunitas ac copia, de
ecclesia, sub optimi generis humani redemptoris
signis

adhuc militante, bene merendi; hoc pretiosius
splendidiusque laboris parabitur premium a sum-
mo illo brabeute, in et cum ecclesia trium-
phum agente comparituro. Quo remuneratore
benignissimo atque munificentissimo, nec TE,
VIR SVMME VENERABILIS, poenitebit mole-
stiarum laborumque in salutem ecclesiae suscep-
torum, nec me precum, quibus ipsum nun-
quam pro TVA omnis generis salute non fatiga-
re, et in posterum mearum ducam esse partium,
nunquam, vt ecclesiae inseruiendi studio, vt vt
opportunitate et viribus illius demonstrandi, et
obseruantia in TE, FAVOR SVMME, ab aliis
vincar, commissurus

VIR MAGNIFICE

SVMME VENERABILIS ATQVE

EXCELLENTISSIME,

MAECENAS AC PATRONE

OMNI OBSERVANTIA DEVENERANDE

NOMINIS TVI

Brunsvigae
stante Januario
A. S. R. MDCCLXI.

Cultor deuotissimus
obsequentissimusque

I. N. HAMBACH.

PROOEMIUM.

§. I.

Non omnino nullum ecclesiae nostrae Lutheranæ (a) nasci commodum e cura, de natura ecclesiae, quae ipsius vices personamque gerit, repraesentatiuae inquirendi, et, qui sint huius termini, definiendi, non sine omni ratione mihi est persuasum. Fieri enim facile potest, vt, qui ab illius consortione

De ecclesia repraesentatiua agere omnino operae pretium, tum propter hos, qui status ecclesiae sunt ignari;

- (a) Dubitavi aliquantisper, an coetus noster, qui inuariatam confessionem Augustanam amplectitur, in scripti huius non minus rubro, quam nigro, recte hoc cognomento sit afficiendus. Nomen enim hoc, quod ecclesiae nostrae a D. LVTHERO, sacrorum ipsius restauratore, haesit, ipso inuito ei est inditum. Noluit enim, vt homines a se cognominentur, et admodum aegre tulit, doctrinam suam hominesque, eandem amplectentes, hoc profanari nomine, vt LVTHERANI vocentur. His aliisque verbis dolentissimis grauissimisque prohiberi studuit, quominus nomen suum in sectae nomen vertatur. Conf. VITI LVD. A SECKENDORF comment. de Lutherismo Lib. I. §. L. Add. Eadem fortasse, qua LVTHERVS, ratione permotus cel. IO. IACOB MOSERVS in compendio

lurii

est remotus, eiusque indolem externumque statum prope haud perspectum habet, nec illam admittere credit ecclesiam repraesentatiuam, opinionis errore sibi fingat, illam Japetorum conuiuio non esse ab similem, omnia in illa geri ordine perturbato et omnibus ac singulis illius consortibus licere, pro lubitu mutare quadrata rotundis, externamque in hoc coetu agendi rationem sibi ipsis constituere. Esset fortasse, qui ecclesiae Pontificiae, vel etiam sic dictae Reformatae hoc nomine palmam prae Lutherana concedendam iudicaret, cui, quod nostrae deesse putat, in illa statim in oculos incurrit. Nil enim papicolarum in primis coetus magis, quam ecclesiam suam repraesentatiuam iactitat, (b) ipsamque habet fulcrum, cui tota ecclesiae compages innitatur. §. II.

Iuris publ. moderni Regni germanici. Lib. 4. Cap. 4. §. 1. dicit, hanc denominationem non facile esse adhibendam. Verum enim vero, cum dictatoris auctoritate de loquendi usu, qui inualuit, constituere possit nemo: in verbis faciles simus necesse est. Cetera, quibus ecclesia nostra affici solet, PROTESTANTIVM siue EVANGELICORVM nomina non aequae apta sunt ad ecclesiam nostram a coetu, per Zwinglium siue Caluinium reformato, distinguendam. Eadem enim ipse sibi vindicat. Non necessario inuoluit hoc cognomen coecum quandam impetum sectarium, sed tantum conformitatem dogmatum LVTHERI cum illis, quae ecclesiae, ab ipso dictae, sunt propria, indigitat. Ad testificandum, nos non a LVTHERI ceterorumque primorum confessorum, quod falso olim ecclesiae nostrae a papicolis objectum, recessisse dogmatis hoc cognomentum tantum abest, ut sit respuendum, ut potius ipsi sit asserendum. Quare doctorum ecclesiae nostrae celebratissimos illius etiam non puduit. Verba Lutheri nil, nisi ipsius modestiam, et aliorum sui temporis peruersum morem, quo impetu quodam et sine sufficienti informatione, nouandi saltem studio, Lutheranos se praedicabant, arguunt.

- (b) Haec SYLVESTRI PRIORITATIS siue DE PRIORIO aliorumque Papae mancipiorum de ecclesia sunt asserta: *Ecclesia vniuersalis est vel essentialiter vel virtualiter vel repraesentatiue talis. Ecclesia vniuersalis essentialiter est conuocatio in diuinum cultum omnium credentium in Christum. Ecclesia vniuersalis virtualiter est ecclesia Romana et Pontifex maximus. Ecclesia romana repraesentatiue est Collegium Cardinalium; virtualiter autem est Pontifex summus. Distinctionem hanc, quae d. LVTHERO iam*

§. II.

Quodsi ecclesia repraesentatiua nostrae adesse affirmatur, circumspeditione in circumscribendis illius limitibus remota; facile ipsa in suspensionem potest adduci, iusto plus reliquiarum tyrannidis pontificiae ipsi inhaerere, Zioni nostro indecentem cum Babylone adhuc intercedere conformitatem, nos Euangelicos

Tum propter illos, qui perperam de ecclesia repraesentatiua sentiunt.

A 2

Ro-

iam vapulauit *Tom. I. opp. Wittenb. fol. 159. seqq.* esse absonam et minus adaequatam, per se patet. Ecclesia repraesentatiue talis etiam est virtualiter talis, id est, auctoritate, virtute siue potestate totius ecclesiae est praedita. Conf. *VITI LVD. A SECKENDORF de Lutheranismo Lib. I. §. XVII.* Hinc nihil, quod ecclesiae Romanae placitis est contrarium, me statuere credo, si ecclesiae repraesentatiuae ipsius omnes annuero, qui Clericorum nomine illis veniunt, siue ipsi per Concilium vel aliud Collegium coniuncti sint, siue minus. *Ordines* in ecclesia ipsis sunt vel maiores vel minores. Ad maiores referre, quamuis non vnanimi consensu, solent Summum pontificem, Cardinales, Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Chorepiscopos, Suffraganeos; ad minores Sacerdotes s. Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Acoluthos, Exorcistas, Lectores et Ostiarios. Vid. *Canones et Decreta Conc. Trident. Sess. XXIII. Cap. II.* edit. Louanii 1567. pag. 184 seq. *Cardinalium officium* triplex est teste *BELLARMINO de Cleric. Lib. I. p. 458.* Primum ipsis commune est cum episcopis, Presbyteris et Diaconis, ita ut vel extra Romam gerant officium episcopale vel intra Romam tum Presbyteriale tum Diaconale. Alterum est eligere summum pontificem et postremum Pontificis esse a Consiliis in regenda vniuersali ecclesia Romano-Catholica. Ob duas vltimo loco nominatas officii partes inter ceteros Clericos Romanos, si a Papa discesseris, eminent et in his non tam ecclesiam essentialiter sic dictam, sed vniuersum Clerum ecclesiae Romanensis repraesentare dici possunt, siue, quod perinde est, in statu hierarchiae monarchico ipsi sunt secundi a Monarcha ipso. Quantum autem ecclesia Romana hierarchiae vel, si dicere malis, ecclesiae repraesentatiuae statuat pretium ex his *Concilii Trident.* Canonibus deprehendere licet: Si quis dixerit, praeter Sacerdotium non esse in ecclesia catholica ordines alios et maiores et minores per quos veluti per gradus quosdam in sacerdotium tendatur, anathema sit.

Si quis dixerit, in ecclesia catholica non esse hierarchiam, diuina ordinatione institutam, quae constat ex episcopis, Presbyteris et ministris, anathema sit *Can. et Decr. dicti Conc. l. c. can. 2. 6. coll. canone 7.* Confer. *HIER. KROMAYERI ecclesiae Rom. Apostasia in mysterio peracta Decadis II. Part. II. Theor. I. p. 57. seqq. 10. LAVR. FLEISCHERI Leitung zum geistlichen Rechte. Lib. I. Cap. VII. p. 86 seqq. edit. 2.*

Romanensium erroribus nimium velificari et periculum esse, ne ecclesia Lutherana, ecclesiâ repraesentatiuâ in ipsa factâ ac testâ, e libertate, in quam tanto molimine sit vindicata, postliminio sub pristinum hierarchiae et tyrannidis ecclesiasticorum iugum recidat. Hinc accidisse videtur, vt ecclesiae nostrae libertatis propugnatores, recentiores quidam iuris ecclesiastici scriptores celebratissimi, vel nomen ecclesiae repraesentatiuae fastidiant, illamque plane e nostra ecclesia exterminandam etiam atque etiam cupiant, (c) qui tamen, quod mihi videtur, et ex infra dicendis cum ipsorum assertis collatis manifeste apparebit, non magis ecclesiam repraesentatiuam ipsam, quam nomen ipsius abhorrent, ecclesiae papalis repraesentatiuae spuriae ac deformis imaginem ad nostram veram, genuinam ac sanam transferentes.

§. III.

*Quorum
obiectio,
ecclesiam
conspurca-
tam esse pa-*

Negari quidem non potest, quod luce meridiana clarius patet, vestigia quaedam ecclesiae nostrae esse residua, quae aliquam similitudinem ecclesiae pontificiae ipsi (d) pariunt: sed haec, qualiacunque sunt, tantum

(c) Vt assertis his fidem concilem, verba cel. IO. LAVR. FLEISCHERI l. c. Cap. II. §. 39. p. 12. huc transferibam: Es hat auch die Meinung von der ecclesia repraesentatiua gar keinen Grund, sondern man solte sich schâmen, daß man unter den Protestirenden dieselbe so lange vertheidiget hat, indem diese nichts anders in sich enthält, als daß die Zuhörer verbunden wären, die Meinung der Kirchen, welche bloß aus der Clerisey bestehet, anzunehmen, und an deren Wahrheit nicht zu zweifeln. Denn wenn jemand sich dieses wolte aufbürden lassen, so würde man anstatt, da im Pabsthum nur ein Pabst ist, unter denen Protestanten so viel Pâbste erkennen müssen, als theologische Facultâten und Ministeria seyn. Eadem multi oberrant chorda.

(d) HIERON. KROMAYERVS *Scrutinii Religionum Diss. IX. Thes. 10. 11. p. 212.* Ceremonias quod attinet, inquit, in triplici sunt differentia, quas

tum abest vt eam deforment, vt potius ipsi sint orna-^{patus reli-}
mento. Faciem enim arcis cuiusdam munitissimae, e^{quis, ener-}
potestate hostium in libertatem assertae, gerere eccle-^{vatur.}
sia nostra videtur. Non facile omnia, quae in muni-
mentis ac aedificiis eiusdem apparent oppressione ac
furoris documenta ita deleri possunt, vt nulla plane
superfint eorum vestigia. Timendum potius esset, ne
e nimia, haec tollendi, cura fundamentum, quod omni,
qua fieri potest, solertia est restitutum, capiat detri-
mentum ac rimarum ruinaeque, quam insana hostium
rabies eidem intulit, vestigia dilatentur. Sufficit ea-
dem tantum, quantum per totius structurae compa-
gem licuit, esse resecta et fundamento firmiter super-
structa. Omnes ac singulae, quae ecclesiae nostrae
superesse dicuntur, papatus reliquiae firmitati aedificii
huius fundamentoque fidei, quo sustinetur, sunt in-
noxiae et ita comparatae, vt periculum sit, ne eis
sublatis plus rei Sacrae corruat, quam reaedificetur.

A 3

Me-

quas LUTHERVS egressus Babylone inuenit. Quaedam sunt impiae - quae-
dam vtilis adhuc et incommodi nihil habentes -- quaedam ludicrae, pueri-
les, ineptae. Primi et ultimi generis ceremoniae in ecclesiis nostris fuerunt ab-
rogatae mediae retentae. Magno nimium constiterat Luthero et Adiutoribus,
vt doctrinam fermento pontificio contaminatam puritati suae restituerent,
nedum vt reformando ceremonias indifferentes nihil impietatis habentes ru-
pturam adhuc maiorem facerent et animos magnatum adhuc magis exacer-
barent. Forsan etiam ex illis ceremoniis plures progressu temporis fuissent
sublatae, nisi sacramentariorum importunitas obstitisset. Confessores no-
stri AVGVST. CONF. Art. XV. pag. 13. edit. Rechenb. de ritibus ec-
clesiasticis docent, quod ritus illi seruandi sint, qui sine peccato seruari
possunt et prosunt ad tranquillitatem et bonum ordinem in ecclesia sicut
certae feriae, festa et similia et in APOLOGIA CONFESS. Art. IV.
pag. 152. Placet nobis, inquit, vt vniuersales ritus propter tranquilli-
tatem seruentur. Sicut et nos in ecclesiis ordinem missae, diem Domini-
cum et alios dies festos celebriores libenter seruamus. Et gratissimo ani-
mo amplectimur vtilis ac veteres ordinationes, praesertim cum con-
tineant paedagogiam, qua prodest populum et imperitos assuescere ac
docere.

Memoriae status ecclesiae pristini retinendae recolendaeque inseruire possunt, si quae superstites esse videntur papatus reliquiae, papicolisque ipsis esse documento, nos non ob leues quasdam causas, ritus et ceremonias, quae sacrae scripturae minime aduersantur atque adeo salua fide ac conscientia tolerari possunt, ab eorum coetu secessionem fecisse; illaque ipsa, quae haud aequus rerum aestimator papatum in ecclesia Lutherana sapere dicit, possunt illius basiatores allicere ad veritatem dogmatum ecclesiae nostrae inquirendum eique accedendum.

§. IV.

*Respectu
ecclesiae re-
praesenta-
tuae plane
non admir-
tenda et
hac com-
ment. di-
luenda.*

Quemadmodum haec ad satietatem euincere mihi videntur, ecclesiam Lutheranam perperam dici papizantem ob quaedam e papatu translata in eam instituta, quaecunque tandem sint: sic nobis Lutheranis cul-pae dandum, si ipsi fingimus, quibusdam ecclesiam nostram reformatam adhuc deformari papatus placitis, quae hoc nomen minime merentur, vel saltem conuenientiam cum eorum, qui in verba pontificis romani iurant, coetu nostrae ecclesiae tribui committimus, quae errore pontificio nititur, eum certe necessario involuit. Quibus rationibus permotus occasione oblata ecclesiae in nostra repraesentatiuae me debere accuratiorrem quandam contemplationem praesidiumque, e viribus meis metiendum, statui.

CAPVT PRIMVM. DE ECCLESIA REPRÆSENTATI- VA GENERATIM SPECTATA.

§. I.

Trita iam dudum ac peruulgata est ecclesiae distinctio in *Quid sit*
Syntheticam et repræsentatiuam (a). Cum autem ec- *ecclesiæ re-*
clesia Societas hominum dicitur ad cultum Dei secun- *præs. defi-*
dum sacrae scripturae praecepta peragendum inita: *nitur eam-*
que consti-
cui posse
demonstra-
tur.
clesia *Syntheticæ* totus est hominum in hunc finem sociatorum
complexus; *repræsentatiua* vero hos tantum comprehendit,
quibus ius competit, nomine ceterorum, qui hanc societa-
tem constituunt, agendi. Ecclesiam non statum quendam ef-
ficere a statu ciuili separatam, sed collegium in statu ciuili
referre, non amplius indiget probatione. Quotquot: hie-
rarchiae, qualiscunque tandem sit, siue Romanae siue An-
glicanae, (b) se professi sunt hostes, hac veritate muniti
can-

- (a) Non est, quod vocis huius deriuationem fusc excutiam. Sufficit de
verbo *repræsentare* monuisse, modo *actiue*, animo aliquid concipere,
modo *passiue* similitudinem siue imaginem alicuius rei gerere,
illud posse efferri. Alios significatus medio et vltimo latinitatis aeuo
hoc verbum acquisiuit, quos CAROLI DV FRESNE *Glossarium Tomo*
III. sub vocibus *repræsentare* et *præsentare* exhibet. Si ecclesia repræ-
sentatiua e cognominis huius significatione concipitur est ea, ex qua
animo concipi potest ecclesia tota, vel etiam, quae instar imaginis uni-
uersae ecclesiae est. Non indagare potui, quo temporis tractu hoc
cognomen ecclesiae vsurpari coepit. DV FRESNE illud silentio præ-
terit. Si præsupponitur, ecclesiam repræs. distinguere clericos a lai-
cis, illius origo certe ad TERTVLLIANI aeuum, id est, seculi tertii
initium referri potest. Hic enim a Laicorum distinguit Clericorum
functiones: *de Praescript. Cap. XLI.* et hoc modo a Synthetica ecclesia
separat repræsentatiuam. Status hierarchicus Romanensibus idem
significat, quod ecclesia repræs. quae nobis toto coelo ab illo
differt. De ecclesia repræsentatiua materiam, qui ex instituto tra-
ctarit et scripto illustrarit, aperte profiteor, me scire neminem.
- (b) *Hierarchiae Anglicanae* duplex est externa forma ac facies. *Ecclesia An-*
glicana episcopalis imperium siue regimen ecclesiasticum asserit episco-
pis, hosque iure diuino illud tenere contendit, et, e mandato diuino
discr-

5
 discrimen quoddam inter hos reipubl. ecclesiasticae moderatores et ceteros clericos, ipsorum imperio subiectos, obtinere, affirmat. Qui hanc sententiam amplectuntur eam ob causam *episcopales* vel etiam *hierarchici* audiunt. *Hierarchia* haec *Anglicana* eo respectu a *Romana* abhudit, quod regimen in res civiles principibus intactum relinquit et personas ipsas ecclesiasticas, quatenus sunt rei publicae ciues, potestati magistratuum subesse concedat, non etiam vniuersalem totius ecclesiae gubernationem vni episcopo summo asserat; episcoporum potius aequalitatem intuitu potestatis et dignitatis, qua ecclesiis particularibus moderantur, confirmet. Hoc respectu vero ipsi est similis, quod magistratui civili in ecclesiam potestatem esse neget eamque episcopis solis vindicet. Facere non possum, quin *IEREMIAE TAYLOR* *duktore dubitantium* siue *allgemeinem Gewissens-Lehrer, Leiter und Führer*, quaedam verba huc referam, e quibus his maior claritas accedet. *Lib. III. Cap. IV. §. 2. p. 433.* ita disserit: *Weil keine weltliche Gesellschaft ohn ein Regiment bestehen kann; und das Regiment durch die ^{ausges. vnterwes.} oder durch die regierende Clerisey bestellet worden, so folgt, daß, weil der Bischof nach der ersten Einsetzung der Kirche das Haupt ist der christlichen Gemeinde, eine jede Versammlung der Christen, vermöge der Vereinigung mit dem Bischof, für eine Gesellschaft gerechnet wird, und deswegen machet ein Bischof mit seinem Kirchspiel, es mag auch noch so klein seyn, dennoch eine geistl. Republik Plura, quae his illustrandis inseruiunt, leges edit. german. *Lib. III. Cap. III. IV. et huius inprimis regula 2.* *Presbyterianorum* coetus consentit cum episcopalibus in eo, ius circa sacra et ecclesiae regimen non ad summos imperantes, sed ad ecclesiam pertinere. Mutato igitur tantum nomine ac pompa episcopalem potestatem sibi in ecclesias arrogat. De hoc solum disceptant, num hoc ius per episcopos, an per presbyteria, administrari debeat? *Hierarchiae* igitur *Presbyteriani* non minus, quam *Episcopales*, sunt studiosi. *Conf. IEREMIAE TAYLOR l. c. Cap. III. Regula IV. §. 3. p. 312.* Cum *Presbyteriani* hac in re faciunt plurimi in *CALVINI* (quem cum *BEZA* in *Presbyterianorum* antesignanis et defensoribus l. c. nominat laudatus *TAYLOR*) et *ZWINGLI* castris militantes. Quemadmodum in *Anglia* *Presbyteriani* sic dicti *Independentes*, ita in *Germania* *THOMAS ERASTVS*, eiusque amici nec non *Remonstrantes* et in his inprimis *HUGO GROTIUS* reformatis, eandem *Presbyterianorum* sententiam sequentibus, se opposuerunt et magistratui summam in rebus ecclesiasticis asseruerunt potestatem, quorum sententia igitur ad eam, quam nostra ecclesia tuetur, proxime accedit. *IO. FR. BYDDEI Isagoge bist. theol. Lib. II. Cap. V. §. X. pag. 734. seqq. §. XI. p. 379. seqq. pag. 745.* vbi illi, qui de hierarchia tam in genere, quam in specie de *Romana* et *Anglicana* scripserunt, indicantur. Plura de hac hierarchia *GILBERT BYRNET*, *IO. STRYPE* et alii, qui historiam reformationis *Angliae* concinnarunt exponunt *MARCVS ANTO-**

eandem inuaserunt. Nostrae in primis ecclesiae assertores et recentiores iuris ecclesiastici scriptores (c) id luce meridiana clarius demonstrarunt, ita, vt in commune ecclesiae nostrae dogma euaserit. Hinc extra dubitationis aleam positum, posse quosdam totius societatis vel collegii gerere personam. Quid enim impedit, quo minus quaedam collegii membra suum, quo gaudent, ius vel in vnum vel in plures transferant. Cuique iurium suorum translatio in alterum integra est, nec legibus siue naturalibus, siue ciuilibus, siue denique diuinis interdicitur; nisi forte cum laesione alterius eadem sit coniuncta (d).

B

Quan-

ANTONIUS de Dominis in decem de republica ecclesiastica libris, in tres partes digestis, (qui non mole solum plurimos vincunt, sed eruditio- nis apparatu incredibili non facile ullis sunt posthabendi) his anglica- nae ecclesiae principiis superstruit omnem de repl. eccles. doctrinam, hacque hierarchiam illam ita condecoratum, stabilitum, propugnatum et contra hierarchiam Romanam, ipsi aemulam, munitum. Volumina vniuersa, quanta quanta sunt, quae indoles et status illius sit, docent, ita, vt superuacaneum foret, vbique obuia nominatim citare. Huic adiungen- dus FRIED. SPANHEMIVS, cuius animaduersiones de ecclesiarum po- litia varia et libera deque Anglicano episcopatu, extant Tomo II. Opp. ipsius miscellaneorum Lib. VIII. pag. 1106. seqq. non minus eiusdem expetitum iudicium super Dissidio Anglicano et Capitibus, quae ad vni- onem seu comprehensionem faciunt, quod continetur l. c. Lib. IX. p. 1263. seqq. coll. Tom. III. P. II. p. 1015. seqq. 1293. §. 2. ANT. WILH. BÖHME in octo libris de Reformatione ecclesiae Anglicanae lingua germ. conscriptis hoc doctrinae ecclesiae Anglicanae momentum tantum non sicco transit pede. Leui brachio illud attingit Lib. IV. Cap. III. p. 486. 488. Cap. VII. p. 839. Lib. VIII. Cap. I. §. 4. p. 1046. seqq.

- (c) V. G. SAM. PUFFENDORFIVS de habitu relig. Christi. ad vitam civilem IVST. HENNINGIVS BOEHMERVS in iure eccles. Protestantium. IO. LAUR. EISECHERS in der Einleitung zum geistlichen Recht Lib. I. cap. II. p. 4. sqq. et alii. Conferatur etiam IOACH. GEORGII DARIES institutionum iurisprud. vniuersalis Sect. VII. cap. I. §. 880. IO. FRANCISCI BVDDEI Isagoges historico-theolog. Lib. II. Cap. V. §. III. p. 655. seqq. §. VII. p. 695. seqq. §. IX. p. 716. §. X. p. 734. 738. et alibi, vbi plures, qui scriptis hanc veri- tatem fufius demonstrarunt, nominatos deprehendes. Eiusdem Au- thoris iam nominati, D. BVDDEI institut. theol. dogm. Lib. V. Cap. III. et IV. haec pluribus etiam comprobant.
- (d) Conf. HENR. KOEHLER Iuris natur. Exercit. VII. §. 1534. coll. Exercit. IV. §. 785. 786. IOACH. GEORG. DARIES Institutionum Ia- risprud. vniuers. Sect. VII. Cap. II. Tit. I. §. 910.

Quanto igitur magis societati hominum, quaecunque sit, facultas concedenda, iura et officia quaedam ipsius sociis delegandi, nisi forte hinc alii societati nascatur damnum siue ipsi periculum, ne societatis vinculum dissoluatur, quibusdam tantum eiusdem membris haec illaue officia obeuntibus. Ecclesia ad se pertinere hanc facultatem non eodem solum, quo ceterae societates ciuiles, sed maiori iure potest contendere, quod ipsa eminet inter omnes ciuiles et ratione finis, quem propositum habet et remediorum, quae adhibet et illi conferendo inseruiunt.

§. II.

*Necessitas
ecclesiae re-
praes. pro-
batur.*

Non autem posse solum, sed etiam debere quosdam in hunc finem deligi tum societatis ipsius, tum hominum, qui eam efficiunt, efflagitat natura. Quo enim in hac societate actiones sacris litteris mandatae, ad cultum diuinum publicum spectantes, peragantur; temporis, loci variarumque rerum, quae ad societatis commodum faciunt, opus est designatione. Cuius cura si omnibus ac singulis esset commissa; non fieri posset, quin inde mira in societate hac turba ac confusio oriretur, cum ea plurimorum hominum est indoles, vt in suum commodum, quam in commune et publicum consulere malint. Sunt praeterea huic societati ab auctore, ex quo ipsi adhuc nomen haeret, actiones praescriptae, ad quas non omnibus simul, sed quibusdam tantum, aditus patet. Quod si omnibus, qui huic societati annumerantur et qui normae, ex qua agendum, cognoscendae et penitus animo mandandae non vacant, integrum esset, pro lubitu in negotia illa ecclesiastica inuolare: facile fieri posset, vt non e praescripto accurate ageretur. Sunt, quod minime nego, actiones, quae tam late patent, vt in vniuersum omnes ecclesiae ciues ad easdem sint obstricti. His enim societas tota continetur et futurum esset, vt statim dissoluatur, nisi membra communibus his actionibus vnirentur. Verum, quaedam admittunt tantum operam vnius alteriusue, et his cetera ecclesiae membra se abdicent necesse est. Quamquam dignitatis, ordinis et gradus, quem in statu ciuili quis obtinet, eruditionis et aliarum, quibus alios antecellit, animi dotum nulla habenda est ratio in ecclesia

clesia et omnes, qui ipsi se adscribi patiuntur, plane pares habendi respectu commodorum, quae ex ecclesiae societate in ipsos redundant et omnibus absque discrimine patent: singularis tamen diuersitas, quam in tanta sociorum ecclesiae copia deprehendes, tum interna, tum externa, quosdam eorum plane ineptos reddit ad emolumentum ipsius ea, qua decet, cura promouendum et negotiis, quae multum temporis, virium ac studii necessario requirunt, et in ecclesia absque illius detrimento haud intermitteri possunt, operam nauandam. Quare horum est, vel curare, vel saltem permittere, haec ab iis suscipi, qui eisdem sunt pares. Ex quo necessitas ecclesiae repraesentatiuae apparet.

§. III.

Haec vero ecclesiae repraesentatiuae necessitas non tanta est, vt moralis impossibilitas (sit venia termino, a philosophis ciuitate iam donato) obstet, quo minus ea tollatur ecclesia synthetica integrâ, vel saltem eam remotam esse animo concipi possit. Quodsi diuino quodam mandato in codice sacro *Matth. XVIII*, obui ecclesiae Christianae syntheticae iniunctum esset, vt ea constitutatur; pari ipsa passu ambularet, ratione necessitatis habita. Vllo autem edicto diuino, ambiguitati haud obnoxio, eandem sancitam esse, animum haud inducere possum, vt credam. Solet plerumque ad necessitatem illius moralem absolutam stabiliendam in medium afferri *Matth. XVIII*, 17. Infracto autem fulcro hanc demonstrationem niti est in aprico. Optimus Seruator in eo est, vt doceat, qua ratione aduersarius illatae amicis ipsius iniuriae conuincendus, quo obex peccato alterius ponatur et confessores doctrina, quam amplexati sint, quam innocentissima et ab omni iniuria facienda remotissima dignos se gerant. Via incedi vult, quam sana ratio etiam comprobât, quae acquitati respondet et omnem vim ad vim factam propulsandam adhiberi vetat finique consequendo admodum est idonea. Per gradus eo pergendum docet. Primus gradus est colloquium inter offendentem et offensum, omnibus arbitris remotis institutum; commate 15. Hoc conamine irritò, secundum gradum ad conuictionem aduersarii vult, esse amicam cum eo expositulationem adhibitis vno vel

Quae non est moraliter absoluta, nec e dicto Matth. XVIII, 17. elicienda;

duobus testibus v. 16. Cum etiam hoc modo nihil sit perfectum, tertium gradum adhibendum mandat, ita, ut vno vel duobus plurium opera coniungatur, ad eum iniuriae coarguendum, quorum congregationem dicit ecclesiam, quae hac ratione a repraesentatiua toto coelo differt. Neutiquam horum numerum adesse vult, ut de offensione cognoscant, quod ecclesiae repraesentatiuae esset, ex idea illius perperam concepta; sed tantum testes agant, illum iniuria impetiturum nihil fecisse, quod abest a persona confessoris doctrinae, quae iniuriam iniuria compensandam omnino prohibet, ne odio, quo alter in alterum ferebatur, hostili euangelio contrahatur suspicio turbarum atque rixarum. Testium partes quisque, cuiuscunque sit religionis, agere potest. Cum igitur Seruator optimus testium tantum loco adhibendos dicit, nihilque vel fratrum nomine vel alia ratione de religione eorum exprimit: ipsi perinde esse videtur, e quibus hic hominum numerus, vno vel duobus maior, siue ecclesia, sensu proprio sic dicta, constat siue Iudaeis siue eiusmodi hominibus, qui ipsius doctrinae nomen dederant. Id quod ecclesiae repraesentatiuae originem ac necessitatem ex hoc dicto extortam admodum reddit dubiam. Sed et res ipsa huic argumento refragatur. Iesus, prophetarum maximus, discipulis ipsum adstantibus et tum temporis iam viuentibus haec dedit praecepta. Ecclesia vero ipsius nondum ea forma externa, qua nunc est, induta erat ultimo vitae ac muneris, quo ipse inter homines functus est doctoris, anno, in quem haec praeceptorum ipsius expositio incidit. In vniuersum omnes, qui Iesum verum Messiam cognouerant cognitumque sequebantur, nondum a societate cultus diuini Iudaeorum publici discedebant, in quo redemptor generis humani ipse eis exemplum praeibat, post absolutum demum redemptionis opus, satisfactionem et patiundo et moriendo praestitam, plenumque omnium, quibus ea indicabatur, signorum complementum ecclesiam externam constituturus. Quinam, quaeso, amicorum Christi ante ipsius in coelos ascensum ceterorum personam sustinebant? Quidnam rei ipsorum curae erat mandatum? Vbinam eorum, quos post Christum sublatum ecclesiam repraesentatiuam formasse deprehendimus, confessus?

sessus? Omnino igitur non hoc effatum in illam cadit. De offensione denique priuata Christo sermo est, quae, cum ad ecclesiam representatiuam non nisi res ecclesiasticae pertinent, concessis omnibus, e foro ecclesiae repraesentatiuae exulat, ciuili vindicanda. Vox *ἐκκλησια* sine dubio plurimos (e), qui hoc loco ecclesiam repraesentatiuam videre sibi visi sunt, in hanc sententiam induxit, cum tamen primo proprioque significatui, quo hominum conuocatorum multitudinem indicat, merito debetur palma, vsque dum ea ex rationibus certis improprio est concedenda. In apostolorum scriptis quotiescunque ecclesiae fit mentio, totus Christianorum coetus atque adeo ecclesia synthetica significatur (f).

B 3

§. IV.

(e) In his celeb. 10. *FECHTIVM* tantum nomino, qui in tractatu inscripto: *Kurze Nachricht von dem Kirchenbann, dessen göttliche Einsetzung und Billigkeit wider die neue Bibliothek vertheidiget wird*, hanc vocem ministerii ecclesiastici, siue ecclesiae repraesentatiuae significatum in hoc dicto obtinere hinc inde inprimis p. 39. 40. it comprobatum, qui tamen, quod mihi videtur, huic significatui vix et ne vix quidem probabilitatis speciem conciliat. Ad excommunicationem ecclesiae Christianae asserendam non opus est argumento ex hoc loco petito, cum e certioribus rationibus ipsa constat.

(f) vid. *Matth. XVI*, 18. *Act. II*, 47. *V*, 11. *IX*, 31. *X*, 22. 26. *XIII*, 1. *XIV*, 23. 27. *XV*, 3. *XVI*, 5. *XX*, 17. *Rom. XVI*, 1. 4. 5. 16. 23. *1 Cor. I*, 2. *XIV*, 12. 19. 33. *2 Cor. I*, 1. *Eph. I*, 22. *III*, 10. *V*, 23. 24. 25. 29. 32. *Col. I*, 18. *Apoc. I*, 4. *II*, 1. 8. *III*, 12. 13. 29. et alibi. Hominum mixtam turbam significat *Act. XIX*, 32. 39. Qui nouatas huius vocis significationes, quas seculis posterioribus obtinuit et quibus a vero s. scripturae sensu facile aberrare potest interpres, cognoscere cupit, adeat *CAR. DV FRESNE DOMINI DV CANGE Glossarium ad scriptores medinae et infimae latinitatis, Tom. II. litt. E*. Dicto hoc praepostere explicito tribunal ecclesiae supremum niti, sibi fingunt Romanenses vid. *EDMUNDI RICHERII de eccles. et polit. potest. libellus*, qui *historiae ipsius Conc. gener.* est subiunctus et in quarta forma in lucem editus Coloniae 1683. *demonstr. Cap. II. pag. 9.* *FR. SPANHEMVS* fusc de hoc loco disputat triplicemque litem, quam papiculae inde nobis intendunt, dirimit. *Opp. Tom. III. Part. I. pag. 492 seqq.* Licet ipsius sententia de vocis *ἐκκλησια* significatione, hoc loco necessaria, nostrae non plane respondeat: ex his tamen, quae in medium adest, pondus adhuc sortiri nostram, ostendi posset, si loci et substratae materiae ratio permitteret.

§. IV.

*Necesse statu
ecclesiae ve-
teris Te-
stamenti.*

Quod si quis, quod pontificis romani mancipia facere solent, ad ecclesiam veteris Testamenti confugit indeque necessitatem ecclesiae repraesentatiuae sub nouo foedere petendam putat: hoc ipso theocratiae (g), cuius conditio ac status ab ecclesiae noui Testamenti natura plane abludebat, rationem non habere, dat documentum. Deum, qui summum populi Israelitici imperium sibi ipse seruauit, huius ecclesiae suae quosdam significanter denominasse, qui eam repraesentabant, inficias iri nequit. Non enim tribum solum, quae sola res ad cultum ipsius publicum facientes tractaret, verum etiam munia pontificis summi ceterorumque ipsi subiectorum tribulium officia determinauit, horumque certos quosdam constituit ordines ac gradus, ceteris vero omnibus, gente Iudaica oriundis, aditum ad res sacras publice tractandas praecclusit. Quod vero nullibi oraculorum noui foederis sancitum legimus. Ad haec diuersa omnino facies est ecclesiae ante et post salutem humani generis restauratam. Illa tam arcto continebatur vinculo cum rebus ciuilibus publicis, vt ciuis omnibus, quibus fruebatur, iuribus ac commodis in republica priuaretur, simulac ab ecclesia eiusque placitis, lege diuina promulgatis, discederet. Id quod munus eorum, qui ad sacra peragenda incumbabant, de eisdem integris conseruandis erant solliciti et contemtores eorumque violationem notabant, magis necessarium reddidit, quam in ecclesia Christiana, qua constituta, alicui iurium, quae societas ciuilis habet, licet esse participi, quamquam ecclesiae non associatur. In rebus dubiis ipse Deus oracula edebat, in quibus petendis ac exponendis hominibus fide dignissimis erat opus, qui, dum causam ceterorum coram Deo agebant, ecclesiae repraesentatiuae partes sustinebant, quorum opera carere plane possumus ecclesiae Christianae consortes, cum omnia et credenda et agenda scriptis

(g) IO. SPENCERVS de Theocratia Iudaica agit in Dissert. quam libro primo de legibus Hebraeorum ritualibus subiunxit, edit. qua prodiit hic liber Hagae Comitum MDCLXXXVI. pag. 174. seqq. conferendus etiam IO. FR. BYDDEVS in *Isagoge Histor. theol. lib. posterioris Cap. V. §. III. pag. 655.*

ptis sint consignata cuique obuiis et intellectu facilibus. Etiam si concedatur, quod tamen ob Christianae religionis indolem et multa noui Testamenti effata longe manifestissima (b) fieri haud potest, ecclesiae Christi externam constitutionem ad ecclesiae, ante Christum natum florentis, Iudaicae formam esse effingendam; hoc tantum inde consequitur, sacrorum moderatores et gubernatores in ecclesia Christiana necessario requiri, ex quorum numero igitur magistratus ciuiles non possunt excludi, cum Dauides (i) et quibus reliquit imperii clauum de sacris in ordinem redigendis fuerint solliciti.

§. V.

Quamquam autem non disertim sacro noui foederis codice praecipitur, vt ecclesia repraesentatiua in et cum ecclesia Christiana synthetica constituatur: haec tamen eam ob causam minime destituitur iure ac potestate illius formandae. Hoc ecclesiae vniuersae ius, quod non sine ratione imperfectum dixeris, et quae ipsi respondet ecclesiae repraesentatiuae necessitas moralis hypothetica oritur tum e statu ac conditione ecclesiae, tum e natura actionum in ipsa necessario e mandato diuino fuscipendarum. Partim actionum quibusdam tantum ecclesiae confortibus demandantur, partim earum pro lubitu intermitteri possent, quod nullum mandatum diuinum eas absolute necessarias reddit, nisi salus externa ecclesiae eas postulat; illaeque ipsae per quosdam perpetratae tantum abest, vt societatem hanc disturbent, vt potius eam arctius coniungant. Deinde omnes, qui ecclesiae annumerantur, non pollent ea cognitione, sagacitate ac opportunitate, quae ad peragendas actiones, quae nunc temporis ecclesiae repraesentatiuae sunt propriae, salutemque et conseruandam et promouendam requirunt. Haec societas denique in tantam amplitudinem excre-

Necessitas ecclesiae repraesentatiuae non est, nisi moralis hypothetica, quae probatur generatim;

(b) v. g. in epist. ad Galat. II. III. V. ad Hebraeos fere tota; Joh. IV. 21. seqq. Matth. XXVIII. 19. 20. Huc etiam dicta sunt referenda, quae de ecclesia per totum terrarum orbem propagata agunt et praecpta continent, quibus primitivae ecclesiae disciplina est constituta.

(i) Licet SPENCERVS l. c. Theocratiam abrogatam fuisse affirmet postquam reges clauum imperii Israelitici capessuerunt: vestigia tamen, eaque haud obscura, theocratiae post regiam potestatem constitutam deprehendere licet.

creuit, vt pro hodierno statu fieri non possit, vt operam communem ad ea vniuersi conferant; quae ecclesia repraesentatiua iure suo sibi vindicat, infra pluribus exponenda.

S. VI.

*Speciatim
respectu o-
raculorum
expositio-
nis.*

Quo autem adhuc certius de hac necessitate ecclesiae repraesentatiuae e nexu et statu, quo vniuersa ecclesia nunc est et a temporibus, quibus in ea extraordinaria spiritus sancti dona defuerunt, fuit tantum elicienda constet: ponas, quaeso, in hanc societatem homines coaluisse, qui omnes non optime solum saluti eius cupiunt, verum etiam sufficienti instructi sunt scientia ac facultate ad ea peragenda, quae personis quorundam iam adhaerent, quod per se spectatum nihil habet, quod contradictionem inuoluat; quid obstaret, quo minus ea per vices obeant vel etiam, quoad eius fieri potest, simul exerceant. De ceteris, ad quae infra demonstratum ibo ecclesiam repraesentatiuam obstrictam esse, officiis non facile dubium oborietur, nisi forte de effatorum diuinorum expositione, sacramentorumque administratione. Verum enim vero duplicem hanc actionem etiam vniuerso Christianorum coetui et non quibusdam eorum, qui ipsi intersunt, ceteris absolute et plane exclusis iniunctam inde luculenter apparere videtur, quod omnibus in vnum congregatis apostolis ceterisque ipsi amicis ab optimo Seruatore, vltimum vale ipsis dicente, est praeceptum, vt Euangelium vbique locorum annunciant (k). Hi autem omnes tunc temporis efficiebant totum confessorum nominis Iesu complexum siue ecclesiam. Primis etiam post Christum coelo redditum temporibus, quibus dona spiritus sancti extraordinaria fidei Christianae confessores maximam partem idoneos ad tanti momenti negotia reddebant nemini Christiano doctoris vices pro concione obire interdictum, id quod noui Testamenti loca quaedam omni exceptione grauius demonstrant (l).

S. VII.

(k) *Matth. XXVIII, 16 seqq. Marc. XVI, 14 seqq. Luc. XXIV, 46 seqq. Act. I, 2 seqq.*

(l) *Act. II, 4 seqq. 1 Cor. XIV. XII, 4 seqq. Ephes. IV, 11 seqq. Mulieres in concione verba facere prohibentur, 1 Cor. XIV, 34. 1 Tim. II, 12.*

quod

§. VII.

In vltima illa, quam Christus morti proximus insituit, synaxi non doctorum solum, sed omnium in vniuersum ecclesiae membrorum personam gessisse apostolos, est in confesso; vtpote quod nobis subministrat argumentum contra papicolarum asserta, qui, clerum solum apostolorum coetu esse repraesentatum affirmantes, ipsi tantum vtramque, quam dicunt, speciem in sacra coena adiudicant, alterutra laicis denegata.

*Respectu
sacramen-
torum ad-
ministra-
tionis.*

C

quod religio Christiana fini, cui illae a summo Numine sunt destinatae, haud quaquam est contraria. Non fieri autem posset, quin docendi negotia mulieri tradita saepius cessarent, cum ipsis ea acciderent, quae ob sexus naturam et finem haud euitari possunt. Hanc rationem interdicti huius proferit IO. ANDREAS CRAMER in continuatione Introductionis in historiam terrarum orbis et religionis IO. BENIGNI BOSSVETI germanice haud ita pridem edita Cap. II. p. 582 seq. Ob grauitatem et auctoritatem, quae rerum docendarum pretio est digna, et in viros potius, quam sequiorem sexum, cadit, hoc praecepit etiam fortasse apostolus. Quodsi omnibus et singulis Christianis in ecclesia primitiua non integrum fuisset, in concione publice de rebus diuinis verba facere, quid expresso interdicto ratione mulierum opus fuisset, non video. Quamuis omnes Christiani primi, donis spiritualibus instructi, docendis aliis in congregatione operam nauare poterant: ordinarios tamen euangelii doctores et ecclesiarum episcopos fuisse institutos, lubentissime concedimus. Hinc etiam non refragatur IOSEPHO BINGHAMO, qui aduersus RIGALTIVM, SALMASIVM et SELDENVM demonstrat, distinctionem inter laicos et clericos ab ecclesiae Christianae initio statim obtinuisse; *Origin. siue Antiquit. eccles. Vol. I. Lib. I. Cap. V. pag. 41. seqq.* si nimirum non singularis quaedam *eterna*, sed qualiscunque distinctio intelligitur. Ecclesiarum quosdam fuisse moderatores et doctores, qui munere docendi continuo fungebantur, cum ceteri Christiani pro temporis, loci et donorum spiritualium ratione doctores tantum agerent, ex apostolorum litteris luculentissime patet. Non autem a me impetrare possum, ut credam, quod ipse affirmat, *hanc distinctionem ab Ecclesia Iudaica derivatam et ab ipsis Apostolis in Christianam esse assumptam*, et Clericos a Laicis nomine etiam fuisse discriminos. Quam sententiam etiam excutiendam et profigandam sibi sumsit IO. FR. BYDDEVS in praefatione dicto BINGHAMI operi, a IO. HENR. GRISCHOVIO latine verso, praemissa. Conf. etiam *Eiusd. Isag. histor. Theol. Lib. II. Cap. V. §. XI. p. 740.* Quid mirum BINGHAMVM, Anglum, sententiam adoptasse, quae hierarchiae Anglicanae episcopali sustentandae et confirmandae inferuit, et cum cum ipsis propugnatoribus, PEARSONIO, HAMMONDO, DOWELLO et aliis sentire ac loqui?

gata. Cum autem duodecim apostolorum collegium vniuersam ecclesiae communitatem retulit; etiam in aprico est, hanc, quanta quanta est, esse a Christo iussam, secum inuicem haec communicare, quae memoriae mortis ipsius, hominum vice opetatae, conseruandae, recolendae inferuire possunt atque celebrandae. Hinc omnes Christiani nominis confessores iure gaudent, sacram administrandi coenam, quod iam penes quosdam est, a ceteris in illos translatum (m). Quod ad sanctum,

quo

- (m) Rationi ex I Cor. IV, 1. desumtae, qua euincitur, sacrae coenae administrandae ius esse penes ecclesiae ministros, nihil detrahatur ponderis sui. Apostolis, quos hoc loco potissimum intelligendos esse, contextus demonstrat, hoc iuris esse concessum, quis vnquam dubitauit? Oeconomus mysteriorum diuinorum esse ecclesiae ministros concedimus, licet negemus, ipsos iure suo hanc dignitatem sibi posse vindicare. Mysterium etiam euangelii veritates vniuersas annunciandas; oeconomiam mysterii huius, illarum praedicationem fidelem, rationi ac hominum conditioni conformem, significare etiam optime posse, est in propatulo. Coll. Ephes. I, 9. Rom. XVI, 25. 2 Timoth. II, 15. An laicis sacram coenam administrandi potestas sit concedenda, si necessitas id postulat, inter RIGALTIVM, GROTIUM, SALMASIVM et inter ALBASPINAEVUM, DODWELLVM, PETAVIVM est disceptatum, illis hoc affirmantibus; his vero negantibus. Quibus armis et scriptis inter se pugnaverint, cognoscere licet ex IO. FRAN. BYDDEI *institut. theol. dogmat. Lib. V, Cap. I. §. XIII. p. 1083.* in primis IYSTI HEN. BOEHMERI *Diff. IV. ad Plin. II. et Tertull.* et eiusd. *iure eccles. protestantium Tom. III. Lib. III. Tit. XLI. §. XXXVI. seqq. pag. 743. seqq.* TERTVLLIANI testimonium *Lib. de exhort. castit. Cap. 7.* ab iis, qui laicis potestatem hanc asseruerunt, est vsurpatum ad probandum, administrationem sacrae coenae a laicis institutam non a more ecclesiae primitivae abhorrire. Non facile cum BYDDEO affirmauerim, TERTVLLIANVM ea in re errasse, aut deceptum esse. Quid impedit, quo minus dicamus, TERTVLLIANVM non morem vstitutum, sed ius, quod penes laicos etiam erat, respexisse, et non, quod fieri deberet et reuera fieret hoc ecclesiae statu, sed quod per se spectatum fieri posset, voluisse indicare. Verba ipsius hoc luce clarius demonstrant: *vbi ecclesiastici ordinis non est concessus, et offers, et tingis, et sacerdos es tibi.* Confessores nostri, qui muneris ecclesiastici diuinam originem et sacramentorum administrationem ad illud referendam solcite confirmant, haud intactam plane hanc quaestionem, a scopo ipsorum remotiorem, praetermittunt. Vid. *August. Confess. Art. V. pag. 10. edit. Rechenb. Apolog. VII. p. 204. Artic. Smalcald. Pmr. III. pag. 352. seqq.* vbi inter alia et haec leguntur: *in casu necessitatis absoluit etiam laicus et fit minister et pastor alterius.*

quo ad sacra Christiana initiamur, lauacrum attinet: hoc ipso, si me non omnia fallunt, significamus, eiusdem administrationem ecclesiae toti, et non quibusdam tantum illius sociis esse propriam, si ius, quo nititur, spectetur; dum omnibus ac singulis, vel mulierculis, copiam facimus, infantes necessitate urgente illo tingendi (u); quod sane fieri non posset, si omnes praeter ecclesiae ministros illius administratione diuino mandato plane prohiberentur (o).

C 2

§. VIII.

(u) Argumentum vel nullius est ponderis, vel latius demonstrando patet, quod huic ecclesiae nostrae sententiae solet subterni, et quod a more petitus est, qui veteris testamenti temporibus in circumcidendis puerulis est obseruatus, ex quo mulierculis, si necessitas efflagitaret, hoc sacramentum peragere licitum fuisse dicitur, *Exod. IV, 24. seq.* Nullo enim mandato diuino circumcidendi potestas sacerdotibus est vindicata et ad hos solos relata. Quicumque fuerint, hunc circumcidendi actum suscipere potuerunt. Non ZIPORAE solum exemplum, sed omnium, qui alios circumcidisse in sacri codicis libris dicuntur, hoc comprobatur. *Gen. XVII, 23. seqq. coll. Act. VII, 8. Gen. XXXIV, 24. Ios. V, 2. seqq. coll. Num. XIII, 9. Act. XVI, 3.* Hodie quidem stirpe Iudaica oriundi vtuntur opera hominum, qui huic negotio sunt praefecti, in circumcidendis maribus; nihil autem hoc facit ad comprobandum morem pristinis temporibus vsitatum conf. *BVXTORFII Synag. Iud. Cap. 4. HOTTINGERI de iure Hebr. num. 2. IO. LVNDII alte jüdische Heiligthümer Lib. IV. Cap. XXIII. n. 24. pag. 844.* Inde patet, ad morem veteris testamenti in sacramentis noui testamenti administrandis non esse prouocandum, qui alioquin fanaticis subministrare potest argumentum ad euincendum, baptismatis administrationem ab omnibus indiscriminatum esse suscipiendam. Quamuis omnibus Christianis ius baptismatis peragendi, non autem ipsius exercitium ob ecclesiae statum, concedo.

(o) Controuerfiam, quae aliquot ante annis in ecclesia nostra ferbuit, de Christianorum omnium sacerdotio iam, quae Dei est gratia, sopitam postliminio excitare minime animus est. Hoc certo certius ex illis, quae hoc et praecedenti §. sunt disputata, constare mihi videtur, praeter alias rationes etiam ob ius, oracula diuina exponendi et sacramenta administrandi, cuius origo in omnibus Christianis deprehenditur, illos omnes sacerdotes dicere, nihil absoni habere, si sacerdotis terminus sensu latissimo explicatur. *LVTHERVUM* et ceteros primos confessores nostros huic sententiae fauentes deprehendes in *VITI LVDA SECKENDORF Hist. Luth. Lib. I. §. CIII. pag. 169. seq. Lib. III. §. LVI. pag. 156. Artic. Smalcald. Part. III. pag. 353. seqq.*

§. VIII.

*Obiectioni
ex assertis
formandae
occurritur.*

Minime vereor, ne his assertis locus aperiatur suspicioni, de auctoritate ministerii ecclesiastici delinari affirmando, id muneris ac dignitatis personis quibusdam non esse affixum, nec ab apostolis de manu in manum traditum; sed hominibus, qui afflatu diuino mactati et hac prouincia docendi euangelium et sacramenta administrandi a Christo ipso donati erant, e rebus humanis sublatis, hanc facultatem ad Christianorum coetum rediisse, et ab eodem in doctores transferri, qui eadem iam vtuntur, euangelicos (p). Auctoritas sane eo luculentius exsplendescit, cum dicitur, auctoritatem omnium ab omnibus in vnum congeri et munia, quae Christum auctorem habere minime negantur, sat auctoritatis illis conciliant, quibus eadem ab ecclesia viâ, qua decet, legitimâ sunt oblata. Nec est quod sibi quis fingat, his assertis Zinzendorffio eiusque assensu non minus, quam Socinianis, Anabaptistis aliorumque fanaticorum gregi subministrari arma, quibus insanum omnium in cathedram sacram euolandi pruritum defendant, et, iure hoc ad omnes relato, fore, vt quemuis libido ministri ecclesiastici partes agendi capiat et quilibet pro lubitu sacra tractet, ministris ordi-

- (p) Nisi ex hoc fonte ius docendi et sacramenta administrandi in ministros ecclesiae deriuetur; non perspicere me profiteor, qua ratione immo-
dicis papalis et episcopalis dignitatis aestimatoribus obuiam iri possit, qui propterea ordinationem ministrorum euangelicorum vllius pretii ac valoris esse negant, quod ab episcopis non sit peracta, qui auctori-
tate Christi et apostolorum, in illos per successionis seriem propagata, pollere ipsis dicuntur. Confer. *Apolog. Aug. Conf. Sect. VII. pag. 204. seq. Artic. Smalcald. Part. III. §. X. pag. 334. edit. Rechenb. VITI
IVD. a SECKENDORF de Luther. Lib. III. §. XXII. n. 8. seqq. pag. 60. seq. XLIII. Add. b. pag. 122. CXXXII. Add. II. pag. 559. (h).
MARCI ANT. DE DOMINIS de republ. eccles. Tom. I. Lib. I. §. XVIII.
pag. 10. et alibi. 10. FR. BYDDEI institut. theol. dogmat. Lib. V.
Cap. IV. §. XI. pag. 1252. seqq.* Hoc principio stabilito, non est, quod nimii simus in probando, ecclesiam etiam sub papali tyrannide fuisse conseruatam et inde ius vocandi, eligendi et ordinandi ad nostram esse translatum. Quamquam ecclesiae conseruationem certissimam esse dicimus, ex hoc fonte tamen ius illud non est deriuandum. Simulae ecclesia ponitur, ius cum illa simul adest, siue ipsa defecerit ante, siue inconcussa durauerit.

ordinatis possibilibus. Absurdo, quod inde elici posset, locus non est, necessitate ecclesiae repraesentatiuae, ad quam etiam negotia nominata pertinent, iam ante stabilita.

§. IX.

Quae de necessitate ecclesiae repraesentatiuae sunt disputata, confectariis facillimis ac planis praebent ansam. Primo inde apparet, ecclesiam syntheticam, in genere spectatam, posse quidem consistere, ecclesia repraesentatiua sublata; verum pro hodierna illius forma, conditione ac statu plane fieri non posse, ut absque detrimento ecclesia, quae eam repraesentat, remoueatur; tum ecclesia repraesentatiua etiam externe cessante, eandem tamen ecclesiae adesse syntheticae, illius nimirum omnibus ac singulis membris ius et cetera, quae repraesentatiuae sunt propria, sustinentibus (q); et denique pontifici romano non eam ob causam esse succensendum, quod se repraesentare ecclesiam dicat, sed quod ecclesiae repraesentatiuae limites migret.

Confectaria ex antea dictis desumta.

§. X.

Cuius iam euicimus necessitatem, ecclesia repraesentatiua variis vicissitudinibus fuit obnoxia, si illos, qui se ei adiunxerunt horumque diuersos plane conatus spectes. Non abs re fuerit, fata illius inde ab origine petere et a primis ecclesiae Christianae primordiis ad nostrum vsque, quo viuimus, seculum per transennam aspicienda proponere (r), quod omnino ad naturam eius penitus perspiciendam faciet.

Ecclesiae repraesentatiuae vicissitudo.

C 3

§. XI.

(q) Conf. FRIDER. SPANHEMII F. F. *Opp. Miscellan. Tom. II. Lib. IX. pag. 1319. seqq.* Ex principiis, quae coetui, cui nomen dabat auctor, erant propria, hoc loco disputat de subiecto potestatis ecclesiasticae, an id ecclesia integra vel omnia eius membra, an vero presbyterium ex pastore et senioribus constatum?

(r) Ne igitur vitio vertat, quaeso, lector, si forte non omnia, quae de ecclesiae repraesentatiuae, quo omnibus seculis fuit, statu disputari possunt, in hac illius deumbratione deprehenderit, optime perpendens, hanc tractationem a voluminis abesse amplitudine, nec illa contineri, quod scribi possit, sed quod in medium asferri debeat, ex fine proposito diiudicandum.

S. XI.

An ecclesia repraesentata sit ante Christum in coelos sublatum, inquitur. Ante Christum in coelos sublatum nulla illius exstant vestigia. Quamquam enim apostoli in primis in ultima illa sacra synaxi dici possunt repraesentasse ecclesiam illorum opera futuram: nondum tamen ecclesiae repraesentatiuae stricte sic dictae vicibus tunc temporis fungebantur. Latius patet repraesentare ecclesiam, quam ecclesiam repraesentatiuam formare siue efficere. Haec cum ecclesia synthetica simul existat necesse est; cum repraesentare ecclesiam etiam ante illam constitutam locum habeat. Iesu in his terris, quod ad praesentiam eius in oculos incurrentem, superflite, ipsius ecclesia nondum externam induerat formam, siue separatam quandam efficiebat societatem (r). Petrum ceteris apostolis non praefectum fuisse, probatione vltiori non indiget ab innumeris fere euictum (t). Nondum igitur erant, quorum curam gessisse nomineque egisse dici possent apostoli.

S. XII.

Ecclesiae repraesentatio ac status in ecclesia apostolica. Postquam autem Iesus, ad coelorum ingressum se accingens, apostolos per vniuersum terrarum orbem nuncium redemptionis hominum, per ipsum absolutae, disseminare iussisset promissaque de spiritu sancto in illos effundendo stetit, et postquam tum Iudaeorum tum ethnicorum multitudo fide in Christum coaluisset: tum demum ipsi ecclesiae repraesentatiuae potestas concedebatur; quam tamen non ipsi sibi vindicabant tanquam doctores, sed Christiani vltro offerebant, tum ad gratum

(r) Vid. BASNAGE *histoire de l'eglise* Tom. I. Partie premiere Liv. I. Chap. II. pag. 3. *Eiusdem Annales Politico eccles.* ab anno Christi trigesimo ad tricesimum tertium hinc inde tradunt, quae his affundunt lucem suppeditantque firmitatem. FRID. SPANHEMII *de apostolis duodecim institutis et de apostolatu stricte sic dicto dissert.* I. quam Tom. II. Opp. miscell. pag. 240. seqq. deprehendes. BVDDEI *Isag. hist. theol.* Lib. II. Cap. V. §. III. pag. 655. seqq.

(t) V. G. A. BASNAGE *Annal. polit. eccles.* Tom. I. anni 31. pag. 311. *Eiusdem histoire de l'eglise* Tom. I. Part. I. Chap. III. §. I. pag. 346. seqq. FR. SPANHEMIO l. c. §. XXIV. pag. 301. §. XLI. pag. 311. Tom. III. Part. I. pag. 334. seqq. et alibi. MARC. ANTON. DE DOMINIS *Part. I. Lib. I. Cap. III - XI. pag. 21. seqq. coll. 10. FR. BVDDEI Instit. theol. dogmat. Lib. V. Cap. III. §. VI. pag. 1197. seqq.*

tum animum eis testificandum, quibus, si a Iesu et Deo ipso discesseris, verum cultum per Christum Deo praesitum salutemque aeternam acceptam referebant; tum etiam, quod hi maxime idonei erant ad potestatem hanc adhibendam in verum totius Christianorum multitudinis emolumentum ob mirabilem, qua omnes vincebant, donorum spiritus sancti copiam.

§. XIII.

Vtebantur vero hac potestate apostoli tum eligendo (u) eorum aptissimos dignissimosque, in quos potiores partes conferebant ad euangelii veritates iusius illis exponendas, sacramentorum usum instituendum et cetera, quae e re ecclesiae erant, curanda; tum ordinando ea, quae concionibus eorum modo, qui eos Christi discipulos decebat, professionique ipsorum consentaneo habendis conducebant (x); tum denique, si forte de rebus indifferentibus et ad fidem proxime non pertinentibus dubium ac controuersia oborta esset, eam disceptando et, quam sententiam adoptari vellent, proponendo (y). Ipsi autem tanquam Christianae ecclesiae architectis, a Christo immediate denominatis, incumbere cura, docendi vniuersi terrarum orbis incolas viam, qua per Christum ad salutem itur, huiusque consequendae remedia, eaque ipsa illis offerendi (z). Non erat, quod huius muneris obeundi facultatem ab ecclesia expectarent, cum ipsis a Christo ipso esset delata; quae tamen ipsis expiratis cedebat in ecclesiae peculium, ab ea cuique dignissimo Christianorum concedendum (u).

Apostolorum officia, ad quae incumbebant singuli;

§. XIV.

- (u) *Act. VI. XI. 22. seqq. IV. 23. XIV. 23. epistolae ad Timotheum et Titum et quidem ad Titum Cap. I. 5.*
- (x) *Conf. 1 Cor. XI. XII. XIV. XVI. 2 Cor. VIII. IX.*
- (y) *Conf. Act. XV. 1 Cor. VII. VIII.*
- (z) *Discrimen hoc, quod inter muneris apostolici partes locum habebat, respicere videtur apostolus, cum in aliis rebus εκταραιν, in aliis vero συγγινωσκιν cum ecclesiis se communicare dicit et sua ipsius praecepta a Domini praeceptis disertim distinguit. Conf. 1 Cor. VII. 6. 10. 12. 25. XI. 2. 2 Cor. VIII. 8.*
- (a) *Conf. VITILVD. A SECKENDORF Christenstaat Lib. III. Cap. XI. §. III. pag. 583. seqq.*

§. XIV.

*Et collatis
calculis in
concilio.*

Nominata paulo ante, quae ipsis tradita erant, ecclesiae repraesentatiuae negotia exercebant modo singuli modo collatis calculis. Licet singuli ob donorum spiritualium, qua gaudebant, copiam satis superque apti essent ad res, quae ecclesiam concernebant, constituendas; non nunquam tamen, ut plures auctoritate, quam ipsis diuinus afflatus conciliabat, conspici societatem inirent, consilium, quod sequerentur et cum aliis communicarent, capturi (b), his, ni fallor, permouebantur rationibus. Primo in rebus magni momenti, quarum confusio, in ecclesia particulari oborta, facile latius serpere totamque ecclesiam perturbare poterat, nisi ipsi obex firmissimus plurimum opera poneretur, consilia inter se conferebant; deinde id faciebant, quo a partium studio se remotos demonstrarent, quod ne in ecclesia quidem primaeva Christiana degerant, qui de quorundam apostolorum vel doctorum apostolicorum fama detrahere gestiebant; et denique in consilium plures vocabant, si ecclesia particularis in alteram compromitterat (c). Optime vero hic notandum, nec de veritatibus, fidem

(b) IO. CABASSUTIUS in *notitia eccles. histor. Conc. et Can.* editionis tertiae, qua lucem vidit Lugduni 1690. *Saec. I. pag. 16.* tria ab apostolis coacta fuisse concilia dicit, qua in re ceteros papicolas secum habet consentientes. Conciliorum istorum mentio fit *Act. I. 15. seqq. VI. 1. seqq. XV.* Si sensu latissimo vox concilii venit; nihil impedit, quo minus hoc largiamur. Si autem hic concilii finis constituitur, ut dissidia componant, schismata tollant, vitia emendent; tertiam apostolorum congregationem hoc nomine tantum dignam esse apparet. Conf. *BVDDEI theol. dogmat. Lib. V. Cap. III. §. XIX. pag. 1215. seqq. BASNAGE histoire de l'église Tom. I. Liv. X. Chap. I.* Nihil magis absolum dici potest, quam ab optimo seruatore ipso iam duplex concilium esse habitum, quod BARONIVS papalis auctoritatis studio affirmare non dubitauit. vid. *BASNAGE l. c.*

(c) Hae rationes merito coniungi possunt, quarum ultimâ cel. BOEHMERVS comprobare satagit, hunc concessum Hierosolymitanum concilium minime dici posse, nec ab ipso originem et auctoritatem conciliorum esse repetendam; illa potius natalem suum iudiciis et synodis ecclesiasticis, quae a primis Christianis, vna terra vel prouincia coniunctis, institui solebant, debere affirmat vid. *Ius eccles. protest. Tom. I. Lib. I. Tit. II. §. CXI. pag. 173. edit. quartae.* Eiusdem *Ius parochiale Sect.*

fidem proxime tangentibus, in eiusmodi confessu esse actum, nec doctores stricte sic dictos, siue apostolos, sibi sumisse, reliquos ecclesiae consortes ab his negotiis arcere. Ipsi potius haec peragebant consentientibus et in consilium vna adhibitis, quotquot aderant, ceteris ecclesiae membris. Societas, quae a potiorum ecclesiae sociorum multitudine instituitur, ad constituendum, quod statum ipsius externum concernit, dici solet concilium, in quo igitur ecclesiae repraesentatiuae vices gesserunt, qui eidem interfuerunt.

§. XV.

Hoc ecclesiae repraesentatiuae apostolorum temporibus est proprium, vt, quidquid per eam definitum et cum ecclesia synthetica, siue vniuersali siue particulari, est communicatum, vim legis habuerit, hinc etiam cum illa non solum per modum doctrinae, sed etiam imperii, communicatum; cum contra ea post modum omnia, quae ab ecclesia repraesentatiua profecta et decreta sunt, consiliorum tantum instructa fuerint natura. Discrimen hoc, quod intercedit inter primi et sequioris aevi ecclesiam repraesentatiuam huiusque statuta, ex auctoritate diuina, qua apostoli, ob cognitionem, a spiritu sancto ipsis immediate suppeditatam, illiusque ad omnia, quae in commodum ecclesiae suscipiebant, concursum, omnes, qui eos in ecclesia excipiebant, doctores doctrinaeque Christianae confessores mirum quantum post se relinquebant, resultat; non minus e potestate, a Christo ipso illis data, quae immediata spiritus sancti, qua dixi, illuminatione et instinctu nitebatur, leges sacras ferendi, in earum violationem poenis animaduertendi et hac ratione iurisdictionem in vniuersam exercendi ecclesiam (d). Cuius discriminis sane eximii si sequentibus temporibus semper ratio habita fuisset: non limites ecclesiae

Quae ecclesiae repraesentatiuae apostolicae sint propria.

D

re-

Secl. I. Cap. II. §. LXVIII. pag. 37. Nihil attinet, nec huius loci est, sententiae huius veritatem inquirere; modo nobis concedatur, concilium sensulatiore dici posse et apostolos collatis calculis etiam saluti ecclesiae consuluisse. Si conciliorum generatim spectatorum eam esse indolenti creditur, quae plerorumque omnium seculis sequioribus fuit; illorum originem non ab Hierosolymitano deriuandam esse, apparet,

(d) *Matth. XVIII, 18. XVI, 19. coll. Act. V. 1 Cor. IV, 21. V.*

repraesentatiuae detestandum in modum essent transgressi, nec sibi tantum potestatis, quae ipsorum non erat, in alios nominis Christi confessores arrogassent placitaeque sua effatorum diuinorum legumque instar, contra quas ne hircere quidem licebat, aliis obtrusissent, qui ecclesiae repraesentatiuae apostolicae iura ad se rapiebant, ab apostolorum indole ac dignitate quam diuerfissimi (e).

S. XVI.

Post apo-
stolorum

Apostoli sibi adiunxerunt presbyteros (f), cum quibus ad salutem ecclesiae incumbabant hique in eorum, rebus humanis erepto-

- (e) Quae fuerint caeterae apostolici muneris praerogatiuae, fuse exponit FRID. SPANHEMIVS *differt. prima de apostolis duodecim institutis et de apostolatu stricte sic dicto*, quae inserta Opp. ipsius Tom. II. Lib. III. pag. 290. *seqq.* 302. *seqq.* coll. Tom. I. Part. III. f. *hystor. eccles. sec. I. §. IX. pag. 552. seqq.*
- (f) Conf. *Act. XL. 30. XIV. 23. XX. 17. coll. 28. Iac. V. 14. 1 Petr. V. 1. 1 Tim. V. 17. 19. coll. III. 1. seqq. Tit. 1. §. 6. 7. seqq.* Ex his, inter se collatis, manifestissime apparet, episcopi et presbyteri nomen vnum idemque significasse et indiscriminatum omnibus esse inditum, qui ecclesiarum particularium status qualemcunque gerebant curam in ecclesia apostolica; non minus apostolos ipsos certo respectu hoc nomine esse affectos. Vid. IOSEPHI BINGHAMII *Orig. f. antiq. eccles. Vol. I. Lib. II. Cap. XIX. pag. 266. seqq.* Cum Timotheo loco iam citato quaedam *et ceteris*, et, de ceteris presbyteris iudicandi, ius concedatur; hoc iuris ab apostolo ipso, cui competeat, ipsi esse traditum, affirmari potest. Minime nego, iam tum maiorem quandam auctoritatem ad doctores apostolicos spectasse. Si quod praeterea discrimen inter primitivae ecclesiae Christianos observari potest; id non ad auctoritatis varios gradus, sed donorum spiritualium usum diuersum, est referendum 1 *Cor. XII. 28. seqq. Ephes. IV. 7. 11. 12. Rom. XII. 6. seqq.* Apostolos fuisse episcopos, stricte sic dictos, vel saltem episcopos iam ceteris presbyteris praefecisse, regiminis episcopalis propugnatores perperam contendunt. Vid. BASNAGE *histoire de l'église Tom. J. Part. I. Liv. I. Chap. III. pag. 5. seqq.* SAM. BANNAGII *Annal. polit. eccles. Tom. I. A. 63. pag. 721. seqq.* HIERONYMI testimonium ad EVAGRIUM *epist. 85. cuius verus sensus ll. cc. adstruitur et vindicatur*, omne discrimen tollit. Eandem rem comprobant IO. FR. VYDDEVS in *differt. de origine et potest. episcoporum contra HENR. BODWELLUM* coll. Eiusd. *Isag. hyst. theol. Lib. II. Cap. V. §. III. pag. 656. seqq.* et locis pluribus; *Instit. theol. dogm. Lib. V. Cap. IV. §. XVII. pag. 1265. seqq.* BOEHMERVS in *Iure protest. eccles. hinc inde,*

ereptorum, locum succedebant, quorum collegium in vnaqueque ecclesia particulari videbat, ne quid detrimenti ea patetur, morum ac doctrinae peruersitate inualecente, omnibusque prospiciebat, quae ecclesiae intererant, hac ratione nomine ecclesiae repraesentatiuae dignissimum. Omnes ad hoc collegium admittebantur, qui aetate, doctrinae Christianae solida cognitione et vitae morumque integritate ceteros praebant, horumque erat, partim docere aliosque sacramentorum participes reddere, partim etiam, quae externum statum ecclesiae concernebant, curare.

*mortem in ecclesia re-
praes. pres-
byterorum
potior parr.*

§. XVII.

Non autem per multum temporis spatium post primum doctorum in coelos reditum hanc conseruauit formam. Presbyterorum enim aetate ac meritis grauissimis concedebatur prae reliquis auctoritas, ipsorum sententiae maxima habebatur ratio et tandem vniuersae illorum societati praeficiebantur, inde nomen episcoporum sensu strictiori fortiti. Seculo post Christum natum primo exeunte, haec iam inualuit consuetudo (g), ipsique, ni fallor, doctorum apostolicorum auctori-

*In quibus
paruo tem-
poris inter-
iecto spatio
se emerse-
runt epi-
scopi.*

D 2

inde, et *dissert. Iuris eccles. antiq.* ZIEGLERVS de episcopis contra PETRI DE MARCA de Concord. sacerdot. et imper. VIT. LVD. ASECKENDORF. in libro inscripto *Christenstaat*, coll. Eiusd. de *Lutheran. Lib. III. §. CXVII. Add. I. p. 500.* et multi alii, quorum ex parte mentionem facit BVDDEVS ll. cc. eandem nostram sententiam propugnant. De diuina episcopatus origine quibus est persuasum, non possunt, quin eam ad apostolos referant. Praeter innumeros prope modum, id facere video MARC. ANTON. DE DOMINIS de republ. eccles. BINGHAMVM in *Orig. s. Ant. eccl. Cap. I. pag. 53. seqq.* E scriptis Romanensium, qui magnum discrimen inter episcopos et presbyteros e coetus sui principiis non possunt non constituere, versor manibus IO. CABASSYII, iam nominati, *notitiam eccles.* in qua Auctor de discrimine inter episcopos et presbyteros iam inde ab ipsis ecclesiae exordiis *Dissert. XIII. pag. 44. seqq.* disputat. Quod si ad patres eccles. nos conferimus, alios pro episcopatu, alios pro doctorum, siue sint episcopi, siue presbyteri, aequalitate pugnare, est in propatulo. (g) Iam IGNATIUS, IOANNIS discipulus, seculo secundo ineunte episcopatu palmam prae doctorum auctoritate aequali tradit, vel saltem discrimini discrimen constituit inter episcopum et presbyterium in locis a BINGHAMO l. c. excitatis.

toritas praebeuit anſam (b). In eccleſia etiam, cuius pomoe-
ria iam tum admodum dilatata erant, presbyterorum numerus
in dies augebatur, cuius igitur ſtatus epiſcoporum curam non
admittere ſolum, ſed etiam requirere, videbatur. Ad ſynago-
gae iudaicae conſtitutionem etiam reſpexiſſe et ad illius imagi-
nem exegiſſe collegium epiſcopi et presbyterorum primitivae
eccleſiae Chriſtianos, veri eſt ſimillimum (i). Epiſcoporum
electione non opus erat, dum quiſque, aetate natu maximo
ſecundus, presbyter locum, ipſius morte vacuefactum, occu-
pabat, quae tamen iam ſub primordio ſeculi ſecundi uſu venit,
propterea neceſſaria, quod non nunquam erant, qui aetate ce-
teros quidem ſuperabant, presbyteri; non autem vni alteriue
illorum animi dotibus, perſona epiſcopi dignis, erant pares (k).
Sed et hic mos, quo electio epiſcopi intra presbyterorum nu-
merum ſubſiſtebat, iam circa medium ſeculi ſecundi omitti
coepit et ad dignitatem epiſcopalem homines, aetate, experien-
tia, aliſque in eccleſiam meritis, multo illis inferiores haud
raro populi ſuffragiis ſunt euecti; cui conſuetudini poſtea ta-
men obuiam itum eſt, clericisque ſolis dignitas epiſcopalis eſt re-
ſervata, quod ad illorum auctoritatem multum contulit, populo
etiam nulla pars in eligendis clericis relicta (l). Iam tunc tem-
poris

(b) *HIERONYMVS L. C. in ſchiſmatis remedium unum electum eſſe, dicit, qui ceteris proponeretur. Alias adhuc ſubſiſſe cauſas, affirmari poſeſt.*

(i) *Conf. BASNAGE hiſtoire de l'eglise Tom. I. Liv. I. Chap. III. §. VII. VIII. pag. 9. ſeqq. HUGO GROTIUS primus fuit, qui hanc ſenten-
tiam maxime credibilem reddidit in comment. N. T. Praeter illum ean-
dem adoptarunt et defenderunt VITRINGA de ſynagoga vet. SELDEN-
VS de ſynedr. BVRMANNVS de ſynag. BOEHMERVS in iure pro-
teſtant. eccleſ. hinc inde.*

(k) *AMBROSII ET HILARII auctoritate nixus hoc affirmo cum MARCO AN-
TONIO DE DOMINIS de republ. eccl. Tom. I. Lib. III. Cap. III.
p. 398. ſeqq. IUSTO HENNING. BOEHMERO Iuris eccl. proteſt. Tom.
I. Lib. I. Tit. VI. §. III. IV. pag. 270. ſeqq. Tit. XXIV. §. VII.
VIII. pag. 556. ſeqq. conf. IOH. BINGHAMI Orig. ſ. Antiq. eccleſ.
Vol. II. Lib. IV. Cap. I. pag. 80. ſeqq.*

(l) *In multis auctoribus, qui hoc pluribus exponunt et demonſtrant, et
quos, ne nimius ſim in illis excitandis, taceo, nomino tantum BASNA-
GE dans l'hiſtoire de l'eglise Tom. I. Lib. I. Cap. VII. pag. 30. ſeqq.*

poris varia eaque haud obscura vestigia deprehendi possunt, e quibus, tanquam e culmo spicam, conicere licet, fore, vt tandem episcopi ad se solos conuertant, quidquid ecclesia repraesentatiua haberet iuris atque dignitatis, hancque ipsam ab in-corrupta, qua erat apostolorum et hos proxime sequentibus temporibus, integritate iam seculo secundo declinare incepisse, litterarum, quae ex hoc et sequenti seculo supersunt, monu-menta pleraque exceptione grauius testantur. Vi et astu iam grassabantur multi ad dignitatem episcopalem et episcoporum electio schismati nonnunquam ansam dedit. Episcopi iam sibi sumebant, quae antea ipsis fuerant cum ceteris presbyteris communia. Personarum ecclesiasticarum iam tum multiplica-bantur officia dignitatumque gradus, illaeque sibi inuicem subiiciebantur, ita, vt episcopus praeesset omnibus, quod ad auctoritatem illius mirum quantum addebat (m). Sic hierarchiae,

D 3

secu-

105. BINGHAMVM in *origin. s. antiq. eccles.* Vol. II. Lib. IV. Cap. I. II. III. pag. 80. seqq. MARC. ANTON. DE DOMINIS de *repl. eccles.* Part. I. Lib. III. Cap. III. IV.

- (m) Non possum facere, quin, ad asserta haec confirmanda, e CORNELII ROMANI episcopi epistola de Romana synodo, circa medium seculi tertii habita, apud EUSEBIUM *hisor. eccles.* Lib. VI. Cap. XLII. ex versione latina WOLFGANGI MYSVLII Basileae 1570. pag. 89. haec depoinam: Itaque vindex ille Euangelii ignorauit, vnum esse debere episcopum in catholica ecclesia, in qua non nescit presbyteros esse quadra-ginta sex, diaconos septem, hypodiaconos septem, acoluthus quadragi-na duos, exorcistas et lectores cum ianitoribus quinquaginta duos, viduas cum afflictis supra mille quingentos, quos omnes gratia et beneuolentia domini nutrit, quem ne tanta quidem multitudo et tam necessaria in ec-clesia, perque providentiam Dei tam copiosus et frequens maximè et inna-merabilis populi numerus ad ecclesiam renouauit. Quamuis de synodo Laodicensi contra BARONIUM et BINIVMASAM, BANNAGIO *Annal. polit. eccles.* Tom. II. pag. 887. CABASSVTIO *not. eccl.* pag. 150. seqq. aliisque multis est demonstratum, Nicenam esse illa antiquiorem: ad seculum quartum tamen est referenda. In illius canonibus fit mentio distinctionis munerum eccles. tanquam iam dudum in vulgus notae. Commemoratur de subdiaconis, lectoribus, psalmistis, exorcistis et ostiariis; praeter episcopos, metropolitano, presbyteros etc. Circa hoc tempus chorepiscopi etiam institui coeperunt. conf. etiam BOEHMERI *Ius paroch.* Sect. II. Cap. II. §. XLI. pag. 81. seqq. FR. SPANHEMII *Opp.* Tom. I. §. *hisor. Christ.* Sec. IV. pag. 871. seqq.

seculis posterioribus ad summum fastigium perductae, hoc et sequenti seculo iam actum est fundamentum.

§. XVIII.

*Quibus
iam tum
fuit occasio
extra oleas
vagandi.*

Episcopis ecclesiae repraesentatiuae consortibus, iam tum potioribus, extra illius oleas vagandi hoc temporis tractu, quo magistratus et summi imperantes adhuc extra ecclesiae Christianae cancellos versabantur, opportuna praebebatur occasio, quae causa et origo est auiditatis ipsorum, seculis sequioribus admodum inflammatae, qua in iura magistratus ferebantur, rerumque ciuiliū conturbabant non nunquam tranquillitatem. Potestas ipsorum a radicibus iam pullulabat, postmodum vel principibus potentissimis suspicienda dignaque habita, quam in subsidium potentiae suae sustentandae, labefactatae confirmandae et conuassatae reficiendae vocarent. Christiani, monito apostoli inducti (n) et non sine ratione veriti, ne iniuria magistratus ethnici opprimerentur, causas suas litesque ad episcopos perferebant et controuersias de rebus ciuilibus et politicis obortas disceptandas eis permittebant, quibus episcopi faciles se praebebant, primo partes cohortationibus aliaue pacis via reconciliando, postea vero sententia ferenda, cui potestas in dies succrescens addidit pondus, ita, vt tandem illa vim legis consequeretur. Hoc episcoporum iudicium primis temporibus presbyterii postmodum vero etiam nomine audientiae (o) venit. Inde accidit, vt, consuetudine hac per tempus obseruata, episcopi hanc, varias controuersias ciuiles dirimendi, facultatem, tanquam personis ipsorum propriam, sibi vindicarent latiusque extenderent, in plura summorum imperantium iura inuolando.

§. XIX.

- (n) 1 Cor. VI, 1. seqq. coll. 1 Tim. V, 19. conf. 10. BINGHAMI Orig. f. Antiq. eccles. Vol. I. Lib. II. Cap. VII. pag. 123. seqq. SELDENVS de synedrio Lib. I. Cap. 9.
- (o) Conf. BINGHAM I. c. Vol. I. Lib. II. Cap. XIX. §. V. VI. VII. pag. 270. seqq. BOEHMERI Ius eccles. protest. Tom. I. Lib. I. Tit. XXIV. §. VII. seqq. pag. 556. seqq. Tom. III. disert. praelim. §. LXIV. pag. 56. CAR. DV FRESNE Glossarium ad script. med. et inf. lar. Tom. I. sub vocabulo *Audientia*.

§. XIX.

Hi, quos hoc tempore ecclesiam repraesentatiuam con-
stituerent, negotiis ipsius non singuli solum et pro eo, ac ec-
clesiae cuiusvis particularis, cui praeerant, postulabat ratio,
sed etiam in commune plurium ecclesiarum, loco diffitarum,
commodum operam conferebant, synodos et concilia hinc in-
de instituendo, quibus secundo et tertio seculo presbyteris in-
teresse adhuc integrum fuit, qui cum ceteris ecclesiae mem-
bris, ecclesiastico munere non indutis, seculo quinto, et quod
excedit, eorum aditu arceri coeperunt, episcopis, id iuris sibi
solis esse, contendentibus (p).

Conciliis
habendis
tunc tem-
poris par-
tes ecclesiae
repr. pera-
gebantur.

§. XX.

Inter episcopos ipsos iam hoc tempore quoddam disci-
men dignitatis locum habuit, per quod propius ad hierarchiam
est accessum. Quo nimirum particularium ecclesiarum com-
munio subsisteret conseruareturque, ceteri cuiusdam prouin-
ciae episcopi res, quae suam ecclesiam spectabant, non secum
solum mutuo, sed potissimum cum episcopo, qui in vrbe prou-
inciae primaria sedem fixerat, communicabant, in quem etiam
facultas et ius, concilia et synodos ceterorum episcoporum con-
vocandi, erat deuolutum. Hi prae ceteris metropolitano-
rum siue primatum (q) nomine insigniebantur. Quemadmodum
hac ratione in summo episcoporum ordine fuerunt, qui iam
hac tempestate prae ceteris se emerferunt: sic in inferioribus
presbyterorum ac diaconorum ordinibus quidam inter ceteros
eminere coeperunt. Vnus nimirum eorum, caput totius ordi-
nis

Inter epi-
scopos Me-
tropolita-
ni, et inter
presbyteros
et diaconos
emine-
runt Archi-
presbyteri
et Archi-
diaconi.
Ad senio-
res rerum
eccles. quae-
dam cura
quoque spe-
ctauit.

(p) Conf. BASNAGE *histoire de l'Eglise Tom. I. Lib. I. Cap. VII. §. II.*
pag. 26. vbi fontes indicatos reperies, e quibus haec veritas historica
est hausta; BINGHAM I. c. Vol. I. Lib. II. Cap. XIX. §. VIII. pag.
274. seqq. §. XII. pag. 280. seqq. 10. CABASSVTIVS ex principiis eccle-
siae suae, ad suffragia consultiua tantum admissos, dicit in *not. eccles.*
pag. 14. n. 7.

(q) Conf. BASNAGE *histoire de l'Eglise Tom. I. Lib. I. Cap. VIII. tot.*
BINGHAM *Orig. s. Antiq. eccl. Vol. I. Lib. II. Cap. XVI. tot. pag.*
203. seqq. MARCI ANTON. DE DOMINIS *de repl. eccles. Part. I.*
Lib. III. Cap. VII - IX. pag. 452. seqq. 10. CABASSVTII *Dissert.*
XIV. *de prouinciis eccles. in not. eccles. Sec. II. pag. 46. seqq. coll. 10.*
FR. BYDDEI *Isag. hist. theol. Lib. II. Cap. V. §. XI. pag. 742. 744.*

nis ab episcopo constituebatur, ad quem potiores muneris partes spectabant et qui etiam, si necessitas efflagitaret, vices eorum, qui superioris ordinis erant, subibat. Archipresbyterorum et Archidiaconorum nomine in collegarum numero corrumpuntur (r), qui in Romana ecclesia tandem in Cardinales, tanta auctoritate nunc temporis conspicuos, tandem degenerati esse videntur. Clericis, qui soli rerum ecclesiasticarum erant hoc temporis tractu moderatores, annumerari possunt seniores, qui in Africa e populo hinc inde constituebantur ad quaedam, quae ad externum ecclesiarum statum pertinebant (r), curanda.

§. XXI.

*Ecclesiae
repr. status,
postquam
summus
magistra-
tus Christo
nomen do-
dit. Quid
Constanti-
nus m. ipse
indulserit?*

Seculo quarto ecclesiae tum syntheticae tum repraesentativae facies mirum in modum est immutata. Constantinus enim Magnus cum sacra Christianorum amplecteretur, ethnicam superstitionem religioni Christianae cedere coegit. Ecclesia vero Christiana ab oppressione, quam adhuc passa erat, liberata, episcopi et quotquot eam repraesentare diximus, supercilia admodum sustulerunt. Tantum abfuit, ut hic imperator ius circa sacra, quod ipsi non solum tanquam summo terrarum, in quibus ecclesiae societas florebat, domino, sed etiam, quod caput est, tanquam primario ac principi huius societatis membro debebatur et adhuc ab episcopis exercitum erat, sibi vindicaret; ut potius id causarum civilium, quod illi ad se pertraxerant summis imperantibus ab ecclesiae consortio auerfis, ipsis permetteret confirmaretque, quid? quod novis augeret accessionibus (r). Omnes sic dictos clericos a magistratus civilis iurisdictione exemit episcopisque subiecit, his-

(r) Conf. BINGHAM I. c. Cap. XIX. §. XVIII. p. 292. seqq. XXI. tot. pag. 328. seqq.

(r) Idem I. c. Cap. XIX. §. XIX. pag. 294. seqq.

(r) SOZOMENI hist. eccles. Lib. I. Cap. IX. pag. edit. meae 445. EVSEBIUS de vita Constantini hinc inde in primis Lib. IV. Cap. XXVII. XXVIII. RUFFINUS Lib. I. Cap. II. ADO VIENN. ad A. C. 306. conf. BOEHMERI dissert. Praelim. praemissa Tom. III. Iur. eccles. prot. §. LXIII. LXIV. p. 55. seqq. Tom. I. Lib. I. Tit. XXXI. §. XXXIII. pag. 732. et alibi; Eiusd. iuris paroch. Sect. V. Cap. I. §. XI. pag. 252. BYDDERIS pag. hist. theol. Lib. II. Cap. V. §. X. pag. 722.

hisque concessit potestatem, de eorum delictis iudicandi constitutuendique, rebus capitis exceptis.

§. XXII.

Quod curam rerum ecclesiasticarum relinqueret episcopis Constantinus, haudquaquam ipsi vitio posse, mihi videtur. Eandem enim episcopi gesserant, ab ecclesia ipsis commissam, ab eiusdem incunabulis, et quamvis ea ad imperatorem summum, iam Christianum, esset devoluta, ipsi tamen integrum erat, hoc iuris, quibuscunque visum fuerit, tradere. Cum autem iurisdictionis civilis auctoritatem his committeret, quorum primaria muneris pars erat, docere, et sacris christianis moderari; non fieri poterat, quin in ecclesia repraesentatiua, ad quam clericis accedere hac ratione tantum licebat, pariter ac in synthetica, omnia in deterius ruerent illaque tandem in magistratum degeneraret; loco subsiditorum huic relicto.

An et quantum haec indulgentia vituperanda?

§. XXIII.

Cum auctoritate episcoporum creuit eorum aequae, ac ecclesiarum particularium opulentia et, quem illa comitem habere solet, luxus eorum, qui ecclesiae redditibus alebantur, non minus, quam aedificiorum, quae congregationibus Christianorum erant consecrata, magnificentia ac splendor. Templorum ethnicorum, quae destructum ibat imperator cum episcopis, redditus his tradebantur, qui admodum praeterea exercebant intempestiua imperatoris munificentia erga episcopos, quae vtrum e vera, ut ut non satis prudenti, religionis christianae obseruantia, an e sui ipsius commodi studio ortum traxerit, nostri non est, constituere. Hoc certo certius patet, ipsius interfuisse, sacrorum christianorum praesulibus palpare, quod hi plurimum valebant, ad animos populi ipsi conciliandos et contra summi imperii aemulos ipsius inflammandos (u).

Episcoporum et ecclesiarum opulentia.

§. XXIV.

Hae, quas dixi, episcoporum opes quibusdam stimulum hoc tempore addebant, ad maiorem prae ceteris dignitatem grassandi, metropolitanorum, quo inter ceteros eminebant, honore et nomine haud contentis. Non magno etiam inter-

Patriarchae inter episcopos Metropolitani.

E

iecto

(u) Conf. Auctores ad §. XXI. not. (r) excitatos.

ranos qua
ratione e-
minuerint.

iecto temporis spatio finis compotes facti, quibus episcopatus in vrbibus, quae antiquitate, magnitudine ac splendore ceteras superabant, obtigerat et qui ecclesiis praerant, ceteras amplitudine praestantibus, Romae, Antiochiae, Alexandriae atque Constantinopoli, nec non aliquot post annis etiam Hierosolymis. Hi patriarcharum titulo condecorabantur, hisque metropolitani ceterique episcopi suberant, (x) paucis quibusdam exceptis, qui propterea dicebantur *autouspatoi* (y). Hac ratione hierarchia iam constituta Aristocratiae formam seculo quarto et incunte quinto induit, non multo post in monarchiam conuertenda dicam, an peruertenda?

§. XXV.

Quae fue-
rit cura
tum litur-
giae et cere-
moniarum
ecclesiasti-
carum;

Cum adhuc ethnici magistratus tyrannide exagitaretur ecclesia; ritus externi in ipsa erant rari ac simplices, qui tamen, quo longior ecclesiae aetas, hoc magis multiplicabantur. Apostolos praecepta dedisse de *eutaxia*, in cultu diuino publico obseruanda, est in propatulo; quae constitutiones tamen temporibus ac locis erant accommodatae. Ex Iudaeorum disciplina multa etiam primis temporibus retinuerunt doctores, quae post modum cessarunt (z). Seculo post Christum natum seculum

- (x) Conf. SOCRATES in *bist. eccles. Lib. V. Cap. VIII. p. m. 310. coll. BASNAGE Histoire de l'Eglise Tom. I. Lib. I. Cap. IX. Lib. II. hinc inde; 10. BINGHAM Orig. f. Antiq. eccles. Vol. I. Lib. II. Cap. XVII. pag. 232. seqq. EDMUNDI RICHERII bist. conc. gener. Tom. I. Cap. II. n. prae ceteris XI. XIV. XV. XVIII. et alibi; MARCI ANTON. DE DOMINIS de republ. eccles. Parr. I. Lib. III. Cap. X. pag. 472. seqq. FR. SPANHEMII opp. Tom. I. f. bist. eccles. Sec. IV. §. IX. n. III. p. 874. §. X. n. II. §. p. 898. Sec. VI. §. VI. n. I. p. 1084. seqq. et alibi, Tom. II. Lib. IV. dissert. I. pag. 451. BYDDEI *isag. bist. theol. Lib. II. Cap. V. §. XI. pag. 742. seqq.**
- (y) Conf. BINGHAM I. c. Cap. XVIII. pag. 261. seqq.

- (z) Ad aetatem apostolicam referri solent agapae, bonorum communio, infirmorum vnctio, manuum impositio, baptismalis immersio, exorcismus, quotidiana et vespertina communio, plurium prophetantium consuetudo, sabbati aequae ac dominicae obseruatio, osculum pacis, abstinentia a sanguine et suffocato, electionum, collectarum et congregationum modus et tempus 1 Cor. XI. XIV. Act. II, 44. seqq. IV, 32. seqq. Jac. V, 14. coll. Marc. VI, 13. Act. VIII, 18. 19. XIX, 6. 1 Tim. IV, 14.

Secundo ritibus quidem externis quaedam adhuc insuit simplicitas, quae christiana professione est digna: ipsi tamen adhuc in maiorem numerum excreuerunt et eis iusto maius statum coepit pretium, quod e contentionibus, ob ieiunium et diem paschalem obortis, et synodis, eam ob causam conuocatis, nec non e schismate liquet, quo iam tum temporis ecclesia est dilacerata et quod e dissonantia de tempore paschatos traxit originem. Magna accessio rituum facta est seculo tertio, quo ardor in excercenda pietate christiana interna iam deferbuit et in externis coepit haerere. Schismata maximam partem e ceremoniarum externarum diuersitate prognata et eorum causa, quae habitae sunt, synodi hoc demonstrant (a). Templo-

E 2

rum,

IV, 14. *V. 22. 2 Tim. I. 6. Apoc. I. 10. Act. XX. 7. 1 Cor. XVI. 2. 2 Jo. 10. 11. Act. XV. 20.* cfr. FR. SPANHEMII *opp. Tom. I. f. hist. eccl. Sec. I. §. IX. p. 557.* Commenta, quae apostolis virisque apostolicis PETRO, IACOBO, MATTHAEO, MARCO aliisque liturgiis affingunt, a protestantibus non minus, quam Romanensibus ipsis, quorum est limatius iudicium et eruditionis exquisitior apparatus, iam satis sunt explosa. Illorum numero tum ex reformatis v. g. est accensendus ANDR. RIVETAS in *critico sacro*, ROBERTVS COCVS in *censura scriptorum quorundam veterum*, GVIL. CAVE, SPANHEMIVS in *diatriba posteriori de ritibus quibusdam praecipue sacramentalibus in eccles. vetere Part. IV. quam leges Tom. II. opp. p. 930. seqq.* et alii; tum e nostratibus THOMAS ITTIGIVS in *dissert. de pseudepigraphis Christi, Mariae et apostolorum*, IO. ALB. FABRICIVS in *codice apocr. N. T. et plures: ex his, quibus vanitas huius commenti suboluit, nominandi NIC. LE NOVRRY in apparatu ad bibliothecam max. patrum*, NAT. ALEXANDER in *hist. eccles. N. T. LVD. ELL. DVFIN in noua bibl. script. eccl. I. O. BONA in Lib. de rebus liturgicis. Conf. IO. FR. BYDDEI Isag. hist. theol. Append. Lib. II. Cap. V. p. 756. seqq.* BOEHMERI *dissert. praelim. de iure liturgiarum ecclesiastico praemissam Tom. III. Iur. eccl. protest. §. XIII. pag. 12.*

- (a) Videbis EYSEBII *hist. eccles. Lib. IV. Cap. XXVI. Lib. V. Cap. XXIII. XXIV. seqq.* SOCRATIS *hist. eccles. Lib. V. Cap. 22. TERTVLLIANI apol. Cap. 39. Lib. de Baptismo Cap. 2. IUSTINIMARTYR. apol. 2. coll. BOEHMERI diff. iur. eccl. antiq. ad Plinium II. Eiusdem dissert. praelim. paulo ante citata §. XIV. XV. pag. 13. seqq. §. XXIV. pag. 25. FR. SPANHEMII Tom. I. opp. f. hist. eccl. Sec. II. pag. 626. seqq. pag. 680. seqq.* BASNAGE *histoire de l'eglise Tom. I. Liv. VII. Chap. V. §. VI. p. 360. seqq.* SAM. BANNAGII *annal. polir. eccl. Tom.*

rum, quae sacris publicis Christianorum seculo quarto patebant, magnificentiae atque amplitudini ceremoniarum, quae hoc tempore cumulari coeperunt, respondebat pompa. Numerus actionum externarum, quae communi Christianorum consensu ab apostolorum tempore, praeter illas, quas optimus humani generis redemptor suscipiendas praescripsit, erant obseruatae, iam pro episcoporum lubitu in congregationibus publicis admodum augebatur; pristinae vero quaedam, abusus obnoxiae, à conciliis et synodis antiquabantur (b). Ceremoniarum pompa ac solennitate genio ethnicorum Iudaeorumque esse indultum, videtur. Hi enim, externorum rituum farragini assueti, religionem christianam propterea etiam fastidiebant, quod nimis simplex et agreste erat illius schema externum, quod, splendore ac pompa rituum externorum indutum, non poterat, quin illos inescaret, ut nomen religioni christianae darent et hac ratione christianae ecclesiae externae pomeria amplificarentur (c). Quemadmodum ritus hi antea arbitrarii fuerant, nec ab apostolis unquam legis vi iniuncti, nec adeo illis omisiss, vel alio modo institutis, quisquam ecclesiae societate exciderat: ita conciliorum et episcoporum conclusis necessitas illis conciliabatur, ex qua nomine christiano indigni habebantur, qui vel latum vnguem a ritibus his externis recederent. Ad morem et exemplum Romanae ecclesiae, ad summum auctoritatis gradum postmodum elatae, se com-

Tom. II. A. 190. pag. 184. seqq. IO. CABASSVTII not. eccles. Sec. II. diss. I. de manuum impositione; IV. de ritibus olim baptismo adhiberi solitis; V. de veteribus in sacrosancta eucharistia solitis adhiberi ritibus; VI. de Agapis.

- (b) Opera plane superuacanea et infinita foret, rei huius veritatem hoc loco adstruere exemplis. Qui conciliorum horumque canonum collectiones oculis tantum fugitiuis perlustrarit, innumera huius rei offendet documenta. Corpus iuris canonici constitutionibus huius indolis fere vniuersum est contextum.
- (c) Plures radices, e quibus superstitio, in tot ceremoniarum ramos diffusa inter Christianos, pullulauit, diligentissime rimatur et demonstrat FR. SPANHEMIVS in diatriba priori de ritu impositionis manuum in eccles. vetere opp. Tom. II. pag. 872. seqq. coll. Tom. I. Sec. III. p. 715. seqq. BOEHMERVS dissert. laud. §. XVI. XVII. pag. 16. seqq.

composuit totus fere orbis Christianus. Illa praecipue seculo VI. et ineunte septimo sub GREGORIO MAGNO, pontifice, infinitarum ceremoniarum pompa coruscare coepit, et pontifices Romani ius liturgiarum ecclesiae constituendarum ad se, cum cetero regimine, conuerterunt, librique papales liturgici legum vim sunt consecuti (d).

§. XXVI.

Solicitam admodum curam adhibuerunt Christiani, aetate apostolis proximi, ad illos e coetu suo remouendos, qui doctrinae viuendique rationis, quae Christi amicos decet, haud erant obseruantes; quae cura eo magis erat necessaria, quo facilius suspicioni ethnicorum, infesto admodum animo illos aucupantium, aperiri poterat fenestra. Apostolos ipsos sibi solis sumsisse, ab ecclesiae Christianae societate arcere indignos nominis Christi confessores et, si qua fuerint inter Christianos primitiuos carcinomata ac pestes, ab hoc Christi corpore rescare excommunicando, nullis rationibus solidis potest comprobari. Exemplo PAULI contrarium manifestissime patet. Licet ipse e priuilegio auctoritatis, quod apostolis solis competeat, (§. XV.) in hominem illum, qui incestus crimine se adstrinxerat, in ecclesia Corinthiaca, ipsamque, primo ac germano vigore adhuc florentem, macula asperferat, non, nisi solenni quodam modo, facile abstergendam, vi miraculosa absens animaduerneret, satanae illum tradendo: ipsis tamen ecclesiae huius ciuibus permittit eosque adhortatur, vt hominem hunc e familiari sua religionis consortione propellendum curent (e). Anathema, quod ab hoc apostolo pronunciatur minus, quam excommunicationem, significat (f). Ad omnes igitur coetuum christianorum socios pertinebat, e numero

Tum disciplinae ecclesiasticae et speciatim excommunicationis.

E 3

suo

(d) vid. BVDDEI *Isag. hist. theol. Append. Lib. II. Cap. V. pag. 761. seqq.*

(e) 1 Cor. V. coll. 2 Cor. II, 6. seqq. 2 Thes. III, 6. 14. 15. Rom. XVI, 17. 1 Tim. I, 20. 1 Cor. XIII, 10.

(f) 1 Cor. XVI, 22. Galat. I, 8. 9. De traditione flagitiosi diabolo, deque anathemate, num his vocibus excommunicatio significetur? omnium solidissime et doctissime disserit SAM. BANNAGIUS in prima dissertationum, quas coronidis loco *Annalium polit. eccles. Sec. II.* addidit et inseruit Tomo II. pag. 475. seqq.

suo exterminare indignos. Eorundem etiam erat, hos, cum
 ad sanam mentem rediissent, ad consuetudinem, familiarita-
 tem et sacramentorum communionem in ecclesia rursus ad-
 mittere. Poenitentiae, ob malefacta ante perpetrata conceptae,
 seria declaratio sufficiebat ad hunc in societatem et consuetudi-
 nem ecclesiae rursus insinuandum, nec per tot, quibus postea
 eundem fuit, poenitentiae gradus in ecclesiam patebat reditus.
 Quemadmodum omnes ac singuli, qui se sacris christianis
 addicebant, primis, post Christum ad coelites euectum, tempo-
 ribus, communi calculo male sanos Christianos e societate sua
 abegerunt: sic hoc negotii cum ceteris iuribus ad clericos
 seculo secundo ineunte et ex parte iam hoc temporis tractu,
 totum vero progressu temporis ad episcopos solos est transla-
 tum. Poenae ecclesiasticae loco adhibita est excommunicatio,
 ab episcopis, penes quos solos ecclesiae gubernatio erat, magi-
 stratibus ethnicae superstitioni adhuc immersis, quae pro de-
 licti diuersitate erat vel minor vel maior, quarum vltima ab
 episcopis, synodo congregatis, solebat peragi vel certe confir-
 mari. Lapsis et excommunicatis, communionem ecclesiae rursus
 ambientibus, rigida se admodum praebuit ecclesia, nec ii saltu,
 sed gradibus, ascensu sane difficilibus, quorum seculo tertio et
 quarto determinantur quatuor, rursus intromittebantur. Vt
 autem poena haec ecclesiastica grauis fuerit; omni omnino ta-
 men effectui ciuili haec eiectio ex ecclesia carebat, qui autem
 ad illam accessit, hoc tempore, quo summus imperans eccle-
 siae se adiunxit, omnesque ab illa remotos impares declarauit,
 honoribus ac muneribus in ciuitate obeundis. Theodosius et
 Honorius, imperatores, decreuerunt, vt multa auri ab haeretici-
 cis excommunicatis, et sigillatim Donatistis, penderetur. Epi-
 scopi, sibi opinionis errore fingentes, cum potestate ligandi ipsis
 ius excommunicandi diuinitus traditum, et excommunicatum
 hoc ipso esse etiam longe remotum ab omnibus, quae gratia
 diuina habet, bonis, formulis, ad excommunicationis Iudaicae
 speciem (g) compositis, excommunicandum diris deuouerunt,
 et,

(g) Tres erant apud Iudaeos excommunicationis species כְּרִי נִדְדוּי וְכִרְסָא נִדְדוּי Niddui s.
 pro-

et, vt hominem maxime abominandum, respuendum, execrandum, depinxerunt verbis, satanaeque tradiderunt. Hac ratione non potuit fieri, quin nota infamiae homini huic in ciuitate creetur, quae hoc maior fuerit necesse est, quo maior erat episcoporum potestas in republica, et quo artius in dies vinculum inter ecclesiam christianam statumque publicum euaderet. Quo maiorem effectum haec episcoporum ederet excommunication; hoc altiore gradum attingebat eorum auctoritas. Quid igitur magis illis cordi esse potuit, quam si viderent, hoc ipsorum fulmine nihil esse grauius, nihil terribilius. Hinc excommunicatum, cuiuscunque fuerit fortis ac conditionis, omnibus iuribus naturalibus, ciuilibus vel vita spirituque communi priuandum asserēbant, assertisque suis potentia addebant pondus episcopi et in his inprimis pontifices Romani. Quanta hi vel contra summos imperantes ipsos excommunicationis fulmine ausi sint, quot quantarumque perturbationum in republica causa fuerit atque origo hoc, quod sibi nefario modo asseruerunt, ius et exercitium excommunicandi pontificum Romanensium, neminem latere potest, qui res illorum gestas, in primis a temporibus GREGORII SEPTIMI, id est, seculi vndecimi, animo vel e longinquo tantum perpenderit (b).

§. XXVII.

profligatio a familiari consortio, **חֶרֶם** *Cherem* s. execratio et **שְׁמַרְתָּ** *Schamartha*, cuius vocis etymologia optima videtur, qua effertur, Nomen siue Dominus Iehoua venit, ad quam significationem animum attendisse videtur apostolus 1 *Cor. XVI. 22.* Conf. CAMPEGII *VITRINGAE de synag. vet. Lib. III. P. I. Cap. 9.* SEIDENI *de synedr. Lib. I. Cap. 9.* MORINI *de poenit. administ. Lib. IV. Cap. 23.* OTHONIS *lexic. Rabbinic. pag. 180. seqq.* et alii Iudaicae antiquitatis scriptores.

- (b) Quae, primoribus labris tantum degustanda, hoc loco ob oculos poni de disciplinae eccles. et excommunicationis exercitio per instituti rationem potuerunt, pleno ore haurire licet in IO. BINGHAM *origin. s. antiq. eccles. Vol. VII. Lib. XVI. Cap. II. pag. 61. seqq.* BANNAGII l. cit. *dissert. tert. de excommunicatione Christiana pag. 480. seqq.* FR. SPANHEMII *opp. Tom. I. Sec. I. pag. 556. seqq. Sec. II. pag. 625. seqq. Sec. III. pag. 732. seqq. Sec. IV. pag. 861. seqq.* et locis pluribus. IUST. WENN. BOEHMERI *iure eccles. protest. Tom. V. Lib. V. Tit. XXXIX. pag. 904. seqq. coll. Tit. XXVII. §. XXII. pag. 640. seqq.* MARC.

§. XXVII.

Quae iura
ecclesiae re-
praes. fue-
runt penes
magistra-
tum ciui-
lem.

Quamquam ad clericos et prae ceteris episcopos hac tem-
pestate iam maxima ecclesiae repraesentatiuae auctoritas officio-
rumque pars spectabat: nondum tamen eo potentiae quarto
proximeque sequentibus seculis peruenire potuerunt, vt sum-
mos imperantes iure plane exuerent quod ipsis debebatur,
tum ob potestatem territorialem, cui coetus Christianis sub-
erat; tum ob beneficia, e summi imperantis auspiciis in eccle-
siam redundantia, eorumque auctoritatem, qua prae ceteris ec-
clesiae sociis exsplendescabant. CONSTANTINVS cognomi-
ne MAGNVS et, qui post illum imperii clauum capeffuerunt,
iure suo vti sunt conciliis et synodis congregandis, praesidium
in illis suscipiendo, conciliorum decretis et canonibus confir-
mandis (i), episcoporum aliorumque ad dignitates ecclesiasti-
cas

ANT. DE DOMINIS *de republ. eccles. Part. II. Lib. V. Cap. IX. pag. 399 seqq.* His adiungi potest IO. ANDR. CRAMERI *introductio in hist. orbis terrarum et rel. IAC. BEN. BOSSVETI, ab ipso in linguam germ. translata et continuata Part. II. Sect. II. p. 579. coll. BVDDEI Isag. hist. theol. Lib. II. Cap. V. §. III. pag. 665.* Operae, primos indicare fontes, superfedere possum, cum ABINGHAMO, SPANHEMIO, BOEHMERO ad illos horum cognoscendorum cupidi ablegantur.

- (i) Ab innumeris fere scriptoribus, praecipue libertatis ecclesiae Gallicanae defensoribus, iisque Romanae ecclesiae addictis, veritatis vi permotis, V. G. NAT. ALEXANDRO, IO. LAVNOIO, LVD. ELL. DUPIN, EDM. RICHERIO, IO. MABILLONIO, FASCH. QVENELLO, LVD. MAIMBYRGIO aliisque, praeter hos a PAVLO SARPIO tum in *hist. Concilii Tridentini* hinc inde, tum ex professo in tractatu italico idiomate tempore, quo PAVLVS V. pontifex Rom. senatum Venetum rempublicamque ipsam excommunicationis fulmine percusserat, sub titulo *Consolatione della Mente* conscripto; non minus praeter hos Romano-Catholicos, maximam partem ingenuos, a BASNAGE dans l' *histoire de l'eglise*, SAM. BANNAGIO, FLOTTEMANVILLAE O, iterum iterumque iam nominato, in *Annal. polit. eccles.* est comprobatum, hoc iuris olim imperatoribus fuisse proprium, ita, vt Iliades post Homerum essem scripturus, si huic veritati exemplis comprobandae adhuc immorarer. IO. ANDR. CRAMERVS iam ecclesiastes aulicus summus Quedlinburgensis, hanc rem examinandam et excutiendam sibi denuo sumisit in Appendice, *Introduktion in historiam episcopi Meldensis BOSSVETI, germanico idiomate donatae, subiuncta, pag. 595.* quae tractatio breuitate et sermonis concinnitate se apprime commendat.

cas elatorum electionem permittendo et ratificando (k) vel etiam illis creandis et muneris praeficiendis, inuito nonnunquam et ringente clero ac plebe, si nimirum et rei publicae civili et ecclesiasticae ex dissidiis, in creandis praefulibus obortis, timendum erat aliquid detrimenti.

§. XXVIII.

Sed et hoc iuris episcopi, potentia illorum in dies succrescente, sensim surreptum iuerunt. In his Romanus in primis auctoritate, qua pollebat, nixus eo audaciae est perductus, ut ecclesiam non statum solum iactaret, a civili plane diuersum, quamuis ad normam civilis gubernandum; sed etiam easdem se cum episcopis ceteris in statu ecclesiastico, quas principes ac imperatores in statu civili, gerere personas, contenderet, quid? quod, cum res civilis publica ecclesiae sit posthabenda, summos imperantes sibi cedere oportere dignitate, quae eius erat impudentia, assereret, hisque assertis tandem commentum, quo nihil magis est absonum, adiungeret, hanc, quam nimia imperatorum indulgentia suisque ipsius iniustus et perfidis ausibus nactus erat, potentiam a Deo et optimo salutis humanae restauratore ipsi esse concessam et a Petro, primo Romanorum episcopo, traditam, qua ipsi licere, imperatoribus leges praescribere, ipsisque, earum haud obseruantibus, pro lubitu vel imperatoriam et regiam dignitatem abrogare. His artibus eo fastigii non saltu, sed pedatim, est perrectum.

Qua ratione illa subinde sint ablata, in primis a patriarcha Romano,

§. XXIX.

Primus inter episcopos locus iam seculo quarto Romano concedebatur ob ciuitatis, in qua ecclesia, cui praeerat, constituta erat, ^{et cetera}. Nulla autem eam ob causam tribuebatur ipsi potestas in ceteros ecclesiae antistites. Dignitatem enim episcoporum e ciuitatum, in quibus sedes ipsorum erat, auctoritate et ecclesiae, cui moderabantur, amplitudine huiusque in ceteras meritis solebant metiri (l). Romanam hoc respectu

Qui variis artibus et ausibus tandem inter patriarchas emerfit, episcopi oecumenici titulo insignitus.

(k) Conf. BOEHMERI *Ius paroch. Sect. VIII. Cap. I. §. XV.* Eiusd. *Ius eccles. protest. Tom. I. Lib. I. Tit. VI. §. VII.*

(l) Conf. BASNAGE *histoire de l'église Tom. I. Parr. I. Liv. VII. Chap. II. pag. 344.* IO. BINGHAM *orig. s. antiq. eccles. Vol. III. Lib. IX. vbi*

spectu inter ceteras eminuisse, negari haud potest. Constantinus M. igitur cum animum induxisset, sedem imperii ex occidente in orientem, Roma Constantinopolim, transferre hancque eadem, qua Roma exsplenduit, auctoritate iisdemque iuribus per edictum publicum auxisset: non fieri potuit, quin nouae sedis imperatoriae episcopo plus auctoritatis conciliaretur. Inde inter totius orientis episcopos ad Constantinopolitanum summa pertigit auctoritas, qua non patriarcham Antiochenum solum vincere coepit, sed etiam inter antiquae et nouae Romae patriarcham orta aemulatio, quae, cum tempore aucta, Romano eo magis stimulos addidit, omnes circumspiciendi modos et occasiones, illum post se relinquendi et ipsi praecripiendi palmam. Nec auiditati huic defuit opportunitas, impudentia calliditasque. Diuitiis, rerum gerendarum neruis hominesque sibi deuinciendi vinculis, et, quam illae comitem habere solent, potentiâ iam tum, cum imperator sedem permutaret, vicit patriarcham Constantinopolitanum. Quid igitur mirum, ab armis instructum superiorem e pugna recessisse illo, qui demum arma iudutum ibat, cum iam signum pugnae daretur? Successus votis ipsius aspirauit. Imperatores, longinquitate loci a ipso remotos, non fuit, quod tantum vereretur, quantum ipsum oportuisset, si proxime ab ipso abfuissent. Pro lubitu igitur omnia ab ipso agebantur. Turbis ciuilibus exortis, se intercessorem obtrufit, neutri parti se adiungens, nisi inde auctoritatis et opum sperare posset incrementum. Si quâe haereses vel schismata ecclesiam conturbarent; id egit, vt, qui illis erant implicati, quacunque ratione permouerentur, vt ad ipsius sententiam prouocarent; vel, si schismatici vltro hoc faciebant ob ipsius auctoritatem, siue etiam clerici, ab episcopis suis quocunque modo offensi et ad indignationem prouocati, ad ipsum confugiebant opemque eius implorabant: hos, qui illius sententia acquiescere dubitarunt, in odium omnium, qui ad nutum eius se fingeant et superstitionis oestro perciti erant, tantum non lymphati, vocare scite calluit.

Chai-

de diuisione ecclesiae in provincias, dioeceses et parochias. et de primâ huius diuisionis origine agitur pag. 371. seqq. IO. CABBASSI not. eccles. Sec. II. Diff. XIV. de provinciis eccles. pag. 46 seqq.

Christianae ecclesiae limites dilatare, omnibus nervis contendit, studio non magis gloriae Christi amplificandae, quam sui ipsius commodi, incitatus. Omnes enim, qui illius opera coetui christiano adiuncti erant, in castris eius militabant et clerici, quos ipsis episcopos et sacrorum moderatores dederat, Romanae ecclesiae non hac ratione solum, sed iuramento fidelitatis etiam, obstricti, iugum hoc minus detrectabant; quo clarius videbant, dignitatem suam Romanorum praefuli sibi acceptam esse referendam (m). His aliisque artibus ad summum auctoritatis fastigium grassabantur Romani episcopi, tandemque, difficultates omnes eluctati, seculo septimo ineunte in illo se constitutos deprehenderunt, vsu tituli episcoporum oecumenicorum ipsis a Phoca, imperatore parricida, concessio (n), frustra

F 2

reni-

- (m) Technas, quibus a tam exiguis initiis ad tantam molem surrexit papalis auctoritas ac potentia, tum qui historiam ecclesiasticam vberius et fusius concinnarunt, v. g. IAC. BASNAGE, SAM. BANNAGIVS, FR. SPANHEMIVS hicque in primis *Opp. Tom. I. Sec. VII. pag. 1197 seqq. Sec. VIII. pag. 1273 seqq.* alique rimantur et in lucem proferunt; tum praecipue illas exponunt, qui mysterium iniquitatis dominationis pontificiae ex professo indagant. In his v. g. annuerandi IO. HEINR. HEIDEGGERVS in *historia papatus* -- -- -- qua ecclesiae romanae, septem periodis distinctae, origo et progressus ad nostra usque tempora perrexirunt; cui subiuncta est FRANC. GVICCIARDINI *historia papatus*, ex autographo Florentino restituta; PHIL. MORNAEVS in *mysterio iniquitatis, sive historia papatus*, quibus gradibus ad id fastigii enisus sit, quamque acriter omni tempore ubique a piis intercessum, et cetera, cuius libri fata et historiam refert MAGNVS CRYSIVS, in *singularibus Plestiacis, sive memorabilibus de vita et meritis, fati, controuersis et morte PHILIPPI MORNAEI DE FLESSIS*; SAM. PVFFENDORFVS, qui sub nomine BASIL. HYPERETAE in lucem prodire iussit: *historische und politische Beschreibung der geistlichen Monarchie des Stuhls zu Rom*, quae descriptio ipsius introductioni in historiam praecipuorum regnorum est subiuncta; THEODOS. GIBELINVS vel germano nomine MATTH. GOEBELIVS in *caesario - papia Romana*; ERN. SAL. CYPRIANVS in libro, cuius titulus: *Ueberzeugende Belehrung vom Ursprung und Wachsthum des Papstthums*, et plures, de quibus conferatur IO. FR. BVDDI *isag. bist. theol. Lib. II. Cap. V. §. XII. pag. 749 seqq.*

- (n) Laxiori significatione, titulus oecumenici, non Constantinopolitano solum, sed omnibus patriarchis, absque controuersia est concessus ante concertationem-

renitentibus, in primis Constantinopolitano, ceterisque patriarchis. BONIFACIUS TERTIVS ambabus, quod dicunt, arripiebat manibus titulum oblatum, quem ante illum PELAGIVS SECVNDVS et in primis GREGORIUS PRIMVS damnauerat, et, a patriarcha Constantinopolitano adhibitum, vt *superbum, novum, vanum, blasphemum, profanum, stultum, friuolum, venenatum, antechristianum, usurpationem diabolicam* aliisque nominibus ac modis acerbissime perstrinxerat (o). Sic hierarchia euasit monarchia, episcopo oecumenico, siue, quod perinde est, monarchia in illa constituto. Tituli splendore minime contenti maiori inhiarunt papae romani potentiae, quae nomini tam splendido esset conformis, ad quam minime difficilis patebat via, postquam potiores remoras iam vicissent suaeque potentiae fundamentum iam egissent firmissimum.

§. XXX.

Leges ecclesiasticas ferendi potestatem inbiauit,

Episcopi quidem omnes hac tempestate iudices in ecclesia egerunt, eorumque sententia summa polluit auctoritate, ita, vt, ipsi oblectari, haberetur crimen, non, nisi poenis ecclesiasticis grauissimis, expiandum, auctoritate principum siue magistratuum in illos magnam partem translata: nondum tamen ipsis licuit, nouas condere leges, et pro lubitu nouas in ecclesiam inferre constitutiones. Haec potestas, praeter summos imperantes, conciliorum fuit, quorum placita summo studio sunt congesta, quae canonum collectiones ipsis pro normis

tationes, de illo obortas. Nil enim magis illi, a quibus est usurpatus, per hoc cognomentum indicare voluerunt, nisi, ei *uniuersalem* curam patriarchatus sui incumbere, ad quem tituli huius splendor pertineret. Postquam autem, patriarchis nouae Romae inuitis, et omnibus viribus contra nitentibus, hunc titulum extorquere annisi sunt pontifices Romani: hi strictiori significato, se neminem parem, illi vero, se neminem superiorem ferre posse, hoc titulo demonstrarunt. Conf. SPANHEMII l.c. Sec. VI. p. 1087 sqq. Sec. VII. p. 1191 sqq. SAM. BANNAGII *annal. polit. ecclef.* Tom. III. A. 536. §. XXVI. p. 730 seq. A. 588. §. XI. p. 897 seq. (o) Vid. GREGORII *epist. Lib. IV. epist. XXXII. XXXVI. XXXVIII. XXXIX. Lib. VI. epist. IV. XXIV. XXX. XXXVI. XXXVIII. Lib. VII. epist. LXX.* et locis pluribus, e quibus potiora depromta a SPANHEMIO ll. cc. BANNAGIO l.c. A. 595. §. III. p. 926. A. 599. §. VII. pag. 937.

mis fuerunt, ad quas causae disceptabantur. Nihil igitur amplius vniuersali et absoluto pontificis romani imperio in ecclesia deesse videbatur, nisi potestas, leges has ecclesiasticas promulgandi, hisque vniuersum ecclesiae statum pro lubitu e re sua constituendi. Epistolas et cum his responsa varia, inde a primis christianae epochae seculis, dederunt romani antistites ad alios coetus christianos eorumque moderatores, ab illis in rebus grauioris momenti, ob auctoritatem ecclesiae, cui praeerant, in consilium adhibiti. Iam vero summa eorum dignitas necessario requirere videbatur, omnia haec responsa non amplius consilia, sed leges, haberi. Seculo quarto iam sibi ius adferere contenderunt, quo prouocari siue appellari in rebus controuersis ad sedem romanam romanumque pontificem necesse sit, eumque in finem in concilio Sardicensi hoc ius sibi confirmari curarunt: cuius tamen synodi, minime oecumenicae, auctoritas admodum fuit limitata, nec canon IV. qui potestati illi affectatae substernitur, ius vniuersale concedit Rom. episcopo; sed permittit tantum, vt, si quis episcopus esset depositus a vicinis episcopis, citra consensum sui Metropolitani, eo in casu posset Romanus decernere, vt in eadem prouincia causa retractaretur. Decreta autem romanorum pontificum, non ab ecclesia orientali solum, sed etiam maximam partem occidentali a seculo quinto sunt reiecta; quod controuersia ob appellationes transmarinas, quae hoc seculo inter Africanos et Romanum episcopos ferbuit, testatur. ZOSIMVS, prae ceteris potentiae pontificiae studiosissimus, non eo perducere potuit episcopos Africanos, vt ipsius placita pro decretis et legibus susciperent, quamuis omnem moueret lapidem, et, errore dicam, an fraude, inductus ipsis persuadere satageret, a concilio Niceno ipsis hoc iuris esse concessum, canonem iam dictum Sardicensem pro Niceno Afris venditando (p).

(p) Vid. *Acta Concil. Carthag. sexti*, quae exstant *Tom. II. Conciliorum*; DIONYSII EXIGVI, iam §. seq. nominandi, *cod. canon.* EDMUNDI RICHERII *hist. concil. general. Lib. I. Cap. II. pag. 103 seqq.* editionis, in

§. XXXI.

*Quae as-
sentatione
quorun-
dam est ob-
lata.*

Omnes ausus hi cum spem fallerent, alia incedendum fuit via, quo ipsorum placitis legum ecclesiasticarum auctoritas conciliaretur, quam adhuc canones soli obtinuerunt, ut e controuersia, paragrapho praecedenti strictim indicata, luculentissime constat. Re enim ipsa, tum ZOSIMVS, tum Afri consentunt, omnes ac singulos ad canones, in conciliis statutos, adstringi. Nec defuerunt, qui ambitioni ac vanitati Romanorum episcoporum inferuissent, ministri. Primus, qui studio suo, sub primordio seculi sexti, decretis episcoporum Romanorum addidit maiorem auctoritatem, fuit DIONYSIVS, cognomine EXIGVVS. Hic non solum in canonibus conciliorum colligendis operam suam collocavit, sed totus etiam fuit in augenda paparum auctoritate ac potentia, tum omittendo canones, qui de eius auctoritate delinabant, tum alteram partem iuris ecclesiastici constituendo, romanorum pontificum decretales. Huius exemplum multi postmodum secuti, qui auctoritatem papalem ad altiore gradum euehere, omnibus nervis contenderunt, papicolae, in his, ut ex multis paucos nominem, seculo septimo CRISCONIVS, seculo nono ISIDORVS cognomine peccator siue mercator, seculo decimo RHEGINO, seculo vndecimo ANSELMVS, seculo duodecimo IVO, GRATIANVS alii-que. Omnes autem assentatione, impudentia et mentiendi libidine multis parasangis post se reliquit iam dictus ISIDORVS. Hic auctoritatem pontificum eorumque decretalium ad summum extulit gradum. Quid mirum, his nihil magis acceptum accidere potuisse? Horum igitur studio, decretales pontificum alteram iuris canonici occuparunt partem. Non solum autem hae cum conciliorum canonibus intuitu auctoritatis pari passu ambularunt; verum etiam certa ratione postmodum pal-

in quarta forma, Coloniae 1683. concinnatae; LELLIES DVFIN *notae biblioth. auctorum eccles.* Tom. III. pag. 538. qui Tomus lucem vidit Parisiis 1693. cum duo anteriores prodierint Coloniae Agrippinae 1692. Conferantur etiam SAM. BASNAGII *annal. polit. eccl.* Tom. III. A. 419. §. X. pag. 194 *seqq.* SPANHEMII l. c. Sec. V. pag. 983 *seq.* et alii plures et in his in primis e Romanensibus Gallicanae ecclesiae libertatis assertores.

palnam sibi prae ipsis sumserunt, cum papa se supra concilium esse affirmaret (q).

§. XXXII.

Licet pontifices romani inter episcopos summum auctoritatis conscendissent gradum, et potestatem legislativam in ecclesia, praecipue occidentali, essent consecuti: non tamen ante animum induxerunt, magistratum civilem plane ab ecclesiae cura ac gubernatione arcere, ipsi denegare reuerentiam atque obedientiam, se non pares solum ipsi, sed etiam multo superiores quouis magistratu, iactare et magistratuum electionem dignitatumque civilium, vel regiarum ac imperatoriarum, distributionem sibi nefario ausu arrogare, quam vrbes, provinciae ac regna ipsis paruerunt ac superioritas territorialis principatusque secularis ipsis est concessus. Donatio illa Constantini M. supposititia iam dudum omnibus, qui acutioris sunt naris, est explosa. In vulgus doctorum, vel Romanensium ipsorum, notum est, ne volam ac vestigium quidem extare, vrbes ac terras papae romano fuisse subiectas, ante Pipini, Francorum regis ac Caroli M. imperatoris, id est seculi octavi, et quod excedit, medium. Litterarum potius, quae temporis iniuria nobis reliqua fecit ex his seculis, documenta certissime comprobant, nullos fuisse patriarchae romanae reditus, nisi ex opibus, verbi causa praediis, gregibus ac pecuniis, quibus

Hanc consecutus et potestate seculari munitus in iura magistratuum variis modis inuolauit. Hinc inter ipsum et imperatores con-

ec-

(q) De his et aliis, quorum studio ius canonicum formam et auctoritatem, qua gaudet, est adeptum, et potestati nomotheticae papali accessit incrementum, fusius exponunt, qui ex instituto iuris ecclesiastici historiam concinnarunt v. g. GERH. VAN MASTRICHT in *historia iuris ecclesiast.* GEBH. THEOD. MEIERS in *historica relatione de collectionibus canon.* FRANC. FLORENS de *orig. arte et auctoritate iur. can.* CASP. ZIEGLERS de *orig. et increm. iuris canon.* CHRISTOPH. MATTH. PFAFFIUS in *origin. iuris eccles.* nec non BOEHMERUS in *iure eccles. Protest. Tom. I. Lib. I. Tit. II.* conf. etiam IO. FRANC. BVDDEI *Isag. hist. theol. Lib. II. Cap. V.* Licet hi, quos paragrafo nominavi, aliquae auctoritatis pontificiae fuerint studiosissimi; non tamen prohibere potuerunt, quo minus in ipsorum canonum, decretalium et constitutionum collectionibus aperta veritatis, postea a pontificibus oppressae, vestigia sint residua, hinc ipsos ex parte testificemur, novitatem status ecclesiastici pontificii comprobaturi.

ecclesiae erant ditatae (r). Quamuis a seculo quarto et quinto episcoporum, in primis Romani, luxus et fastus, qui magnis ecclesiasticis redditibus alebatur, fuerit insignis ac fere intolerabilis (r): non tamen eo audaciae ante seculum octauum sunt progressi, ut se magistratibus summis praeponerent, abiicerent omne, quod ipsis debebatur, obsequium, ipsis quidquam rei cum ecclesia esse, pernegarent seque magistratum negotiis immiscerent. Non solum in oriente, ab ARCADII temporibus, imperatoribus ius illibatum mansit, conuocandi synodos ecclesiasticas, constituendi et confirmandi episcopos, sopiendi controuersias in ecclesia excitatas, rituum externorum in ecclesia quandam mutationem instituendi; sed etiam in occidente imperatoribus post HONORIVM et, dignitate imperatoria extincta, regibus Herulorum ODOACRO, Ostrogothorum THEODORICO, ATHALARICO, THEODOHATO, exarchis, nomine imperatorum orientalium Italiae partem tenentibus, BELISARIO, NARSETI et ipsis imperatoribus orientalibus, pontifices Romanos, aliorumque regnorum regibus, episcopos Christianos, dicto fuisse audientes resque ecclesiasticas, synodos, episcoporum electiones et cetera, statum ecclesiasticum concernentia, illorum subfuisse imperio et ab illorum voluntate pependisse, litterarum monumenta certissime demonstrent. Quamuis donatio ARIPERTI, Longobardorum regis, qua Alpes Cottiae Petro siue pontifici Romano in

(r) GREGORIUS Romanus in *epist. XXX. Lib. XII. Vaccae autem, inquit, quae sunt aetate steriles, vel boues masculi, qui omnino inutiles esse videntur, vendi debent, ut saltem eorum pretium ad aliquam utilitatem crescat. Greges vero equarum, quas valde inutiliter habemus, omnes volo distrabi. Plura eadem epistola aliaeque habent, quae huc collineant. Non sane tantae curae, credo, fuisse pontifici summo redditus e vaccis, bobus et equabus, si iam patrimonium Petri ipsi tulisset tributa. Edictum donationis Constantinianae subditum SAM. BANNAGIVS inseruit Tomo II. *annal. polit. eccles. A. 324. pag. 687. ubi etiam plura, quae huc spectant, legi possunt.**

(r) Testis est AMMIANVS MARCELLINVS, historiographus gentilis seculi quarti, *Lib. XXVII. Cap. III. PRAETEXTATI, vrbi praefecti, verba in HIERONYMI epist. LXI. eandem rem comprobant: facite me, inquit, vrbis Romae episcopum et ero protinus Christianus.*

in patrimonium cessisse dicuntur, merito cordationibus non melioris notae, quam donatio CONSTANTINI, habetur: seculo tamen octauo fundamentum principatus temporalis est actum et initium factum a pontifice, dignitatem suam super reges et imperatores extollendi exserendique in ipsos tyrannidem. Iam hoc tempore manifestissima exstant documenta, non infimae fortis homines solum, sed illustri loco natos vel reges ac imperatores, superstitione occoecatos et coeca nimiaque Romani pontificis aestimatione fuisse fascinos. Rei huius veritatem comprobant oscula pedis, quibus Papa CONSTANTINVS, a IUSTINIANO secundo, imperatore, Constantinopolim accersitus, est exceptus et adorationis et diuinæ pene venerationis indicia, ZACHARIAE et STEPHANO a PIPINO filiisque exhibita. Patet illa veritas ex GREGORII primi et secundi in PHILIPPICVM et LEONEM Isauricum, Iconomachos, audacia huiusque effectus. Horum enim excommunicatione dicti imperatores imperio et communione occidentis, in primis Italiae, sunt priuati. Testatur de eadem PIPINI desiderium, quod eo erat intentum, vt auctoritate, iussu ac mandato pontificis regnum Francorum a CHILDERICO III. stirpe Merovingianorum oriundo, ad quem iure hereditatis pertinebat, ad Pipinum transferretur et ipse secundum Romani pontificis sanctionem ad huius dignitatis honorem vngeretur. Plura documenta, e quibus pontificum Romanorum auctoritas iam seculo octauo, antequam principatus territorialis ipsis traditus esset, elucet, consulto fileo. Cum igitur PIPINVS, a ZACHARIA et STEPHANO inuitatus, toto Exarchatu Rauennensi Longobardorum regem AISTVLFVM exuisset ipsumque pontificibus sedis Romanae cum omni exarchorum dignitate et imperio possidendum in perpetuum concessisset, iure imperatorum orientalium per excommunicationem, vt sibi fingebant pontifices eorumque gnathones, exspirato: nihil amplius monarchico ecclesiae imperio deerat. Quid igitur mirum, tituli splendore summo, (§. XXIX.) potestate nomothetica ecclesiastica (§. XXXI.) iam ante instructum et ciuili iam donatum, et potentia, sine qua legibus nulla inest vis, nulla auctoritas, vel regum potentissimos aequiparantem, omnes magistratus ci-

uiles elusisse? CAROLVS magnus iurium, quae ipsi imperatori et sedis romanae fautori beneficentissimo, a pontificibus et vniuersa ecclesia, debebantur, optime memor, non contempsit solum pontificum, quos temporibus sequentibus sacra et humana experta sunt, nefarios impetus: sed vniuersam ecclesiam eiusque res curae suae habuit commissas. Papae Romani, tempori seruire optime callentes, tantum aberat, vt ipsi vllum impedimentum in his iuribus exercendis crearent; vt potius ea ipsi lubentes concesserint, quid? quod vel iurandi religione confirmarint. Consilii, vel potius versutiae, hoc fuisse, quis non videt? Vix in possessionem patrimonii Petri admissi nondum eo potentiae peruenerant, vt CAROLO, non facile vlli principi tum temporis armis ac opibus secundo, pares esse possent; nondum etiam ad eum typhi gradum, ad quem postea, terreni principatus splendore erant euecti. Timendum ipsis praeterea erat, ne imperator reposceret, quae in sedem romanam contulerat, beneficia, si his induci se paterentur, iuribus debitis ipsum priuare, vel illa ipsi reddere dubia. Potestas secularis denique hoc aeuo nondum a CONSTANTINO M. poterat deriuari, absque aperto mendacii impudentissimi et audaciae inauditae indicio, omnibus adhuc testibus superstitibus, eam CAROLO, ipsiusque parenti, PIPINO, acceptam esse referendam. Hinc etiam, quae postea fuit pontificum Romanorum impudentia, negari non poterat, Romanam sedem illius ergo imperatoribus esse obstrictam. His et eiusmodi repagulis adhuc CAROLO M. ipso et quibusdam, qui ex eius prolapsia oriundi erant, post illum dignitatem imperatoriam sustinentibus, pontificum molimina sunt cohibita. CAROLI iussu concilia plura sunt congregata, quibus vel ea, quae Pontifici sancita erant, in primis de iconodulia placita, sunt damnata (r). Ab ipso leges et regulae clero vniuerso sunt prae-

(r) Conferri meretur MELCH. GOLDASTI opus, quod inscribitur: *imperialia decreta de cultu imaginum in utroque imperio tam orientis, quam occidentis, promulgata ac notis illustrata*. Libri quatuor CAROLI M. de imaginibus hoc opere, inter cetera capitularia, continentur. Iidem etiam seorsim prodierunt. Vere Carolo tribuendos hos libros, a Ro-

praescriptae de rebus sacris, ad doctrinam, ritus et disciplinam pertinentibus, quae leges ecclesiasticae, tum aliorum imperatorum, tum in primis Carolinae, capitularia audiunt. Ipsi ab ADRIANO primo, pontifice, in synodo, praeter patriciatus dignitatem, ius eligendi summum pontificem et ordinandi apostolicam sedem, archiepiscopos et episcopos per singulas prouincias inuestiendi, est confirmatum (u). Non diu intra hos limites se continuerunt pontifices. Varia ipsorum, contra haec iura imperatoria, statim post Carolum et Ludouicum pium, imperatores, fuerunt molimina. Primo electio pontificis inconsultis imperatoribus fieri coepit. Imperatoribus ab electione papali plane semotis, haud difficilis erat via ad omnimodam independentiam. Hac etiam impetrata, eo opera intendenda, vt regimen ecclesiasticum totum magistratibus et imperatoribus extorqueretur, hinc nulla pars ipsis relinqueretur in conciliis conuocandis et constituendis, inuestiendisque episcopis. Huc postquam itum, reliquum tantum erat, vt, quemadmodum dignitas papalis et episcopalis a voluntate principis pependisset, affirmaretur, penes papam esse, eligere et constituere imperatores, reges et principes ipsosque rursus imperio deponere, cui iuri affectato, optimo obtentui esse poterat coronationis ceremonia, a papa suscipi solita. His gradibus a pontificibus Romanis itum est ad summum imperii monarchici

G 2

abso-

manensibus ipsis, qui praedictis opinionibus se totos regi, haud patiuntur, est concessum, copiose vero comprobatum a IO. BALLAEO de imaginibus; IO. GEORG. DORSCHEO in collat. ad concil. Francofurtiense; CHRIST. NIFANIO in ostensione historico - theologica, quod Carolus magnus in quamplurimis articulis formaliter non fuerit papa et aliis.

- (u) Auctores huius rei sunt V. C. ANASTASIVS, bibliothecarius, in *historia eccles.* IVO CARNOTENSIS, SIGEBERTVS, WALTHRAMVS, MATTHAEVS PARIS, SIGONIUS, NAVCLERVS, ONVPHRIUS, MUTIVS et alii, coll. PLATINA in *Vitis Pontificum* et quidem PASCHALIS I. MABILLONIO in *Itin. Ital. Tom. II. p. 113 seqq.* Huc etiam sunt referendi, qui eandem rem comprobant, MELCH. GOLDASTVS de *monarchia sacri romani imperii*, idem in *Constitutionibus imperialis*; CAR. MOLINAEVS de *Monarchia Francorum* aliique scriptores Galli recentiores, libertatis ecclesiae Gallicanae vindices.

absolutissimi, tum in ecclesia, tum in republica civili, fastigium. Licet inter imperatores, ad decimum vsque seculum, nonnulli essent, qui coercebant papalem fastum, turiumque fuorum erant tenaces: cedere tamen tandem sunt coacti conatibus toties redintegratis, ob nefarias artes maxime terribilibus, ac, hominum superstitione et in papas Romanos, vt vt homines vitae abiectissimae et profligatissimae, coecum obsequium, munitissimis, rei publicae non minus, quam ecclesiae, funestissimis et iuribus imperatoriis aequae ac episcopalibus nocentissimis. Quem pontificum vndecimi et sequiorum seculorum, in primis GREGORII septimi eiusque successorum, insana dominandi libido et, quo in iura magistratuum ferebantur, impetus fugit, quo, quod potestatis in ecclesiam imperatoribus restabat, quantulumcunque esset, est ademptum; ita, vt vix vmbra iuris, quod ipsis in ecclesiam competeat, fuerit relicta, potestateque pontificum ad summum euecta gradum, regnum fere plane succubuerit sacerdotio (x).

§. XXXIII.

Ad exemplum papae romani potestati seculari inhiarunt ceteri episcopi, quam bi subinde sunt adepti et eccles. romanae clerici dignitate cardinalitia au-
di.

Quid mirum, totum clericorum, qui a pontificis nutu pendebant, orbem ad exemplum huius status ecclesiastici monarchae se composuisse? E re ipsius erat auctoritatie augendae inseruiebat, ceterorum episcoporum, ipsi subiectorum, potentia, quam igitur omnibus viribus adiuuit. Potestatis secularis honorumque, quos status civilis habet et ipsi cum papa sitiebant, non multo post papam, ad dominatum territorialem euectum, participes euaserunt. OTTONE primo imperatore, id est, sub seculi decimi primordiis, certe ad dignitatem et potestatem eorum ecclesiasticam accessit civilis et secularis principum, ducum, comitum cum superioritate et iurisdictione terri-

- (x) Quae breuiter perstringere hoc paragrapho, ob instituti rationem, licitum fuit, fusius et ex instituto sunt excussa a FR. SPANHEMIO *Tom. I. Opp. SAM. BANNAGIO in Annal. Polit. eccles. IAC. BANNAGE dans l'histoire de l'eglise; MARCO ANT. DE DOMINIS de republ. eccles.* aliisque. Fontes qui sitiunt, eosdem auctores inspiciant. Breuitas, cui nobis studendum, prolixiorum illorum enarrationem hoc loco haud permittit.

territoriali (y). Clerus Romanus, iisdem rationibus, quibus patriarcha ipfius, incitatus, se clero Christiano iam ante praeposuit, quam vniuersalis regiminis ecclesiastici titulum ac dignitatem esset consecutus patriarcha. Per incrementum potestatis ac dignitatis praesulis, ad cuius ecclesiam pertinebant hi clerici et cui erant subordinati, non poterat fieri, quin etiam ipsis maior conciliaretur auctoritas. Vniuersale ecclesiae imperium, quod patriarchae Romano cesserat, necessario requirere videbatur, vt ad clericos Romanae ecclesiae dignitas perferretur, omni dignitate clericali superior. Iam inde, quod, totius ecclesiae Christianae monarcham constituendi, facultas ad clerum populumque romanum spectaret, ecclesiae Romanae clero praerogatiua prae ceteris nascebatur, quae adhuc adaugebatur, iure hoc populo romano surrepto, et ad clerum solum perlato. Ecclesiae schemate statui civili assimilato, et regimine ecclesiastico in formam civilis redacto, monarchae ecclesiastico opus erant, qui ipsi essent a consiliis simulque aulae curiaeque ipsius pompae ac splendori adaugendo inferuirent. Ad nullos, nisi Romanae ecclesiae clericos proprios, haec prouincia poterat deferri. Eiusmodi sunt dignitatis Cardinalitiae natales. Nulla vocis *Cardinalis* fit mentio ante seculum sextum expirans, siue GREGORII M. tempora (z). Postquam autem nominis huius inualuit vsus: omnes omnino clerici cardinales dicti sunt, qui in ecclesiis siue templis, quae tituli dicebantur, id est, iure, quo sacramenta in illis administrare licebat, erant donata, officiis fungebantur et quorum munia his ecclesiis erant affixa. Hinc denominationis ratio in promptu esse videtur, quae minime e principatu quodam siue praerogatiua est repetenda; sed potius inde, quod, cardinis instar, ecclesiae quasi essent infixi et ipsa eiusque res circa ipsos,

G 3

non

- (y) Iuris publici Germanici scriptores v. g. LEHMANNVS, MALLINKROTTIVS, GOLDASTVS, CONRINGIVS alique huius iurisdictionis territorialis origines omnibus vestigijs indagant, quae vltius persequi, huius loci haud esse, quisque videt.
- (z) Conf. 108. BINGHAM Orig. f. *Antiq. eccles.* Vol. I. Lib. II. Cap. XIX. §. XVIIII. pag. 293 seqq. FR. SPANHEMII Opp. Tom. I. siue *hisor. Christian. Sec. VI. Sect. VI. §. V. n. 5. pag. 1100 seqq.*

non secus ac cardines, versarentur. Clericis cardinalibus siue titulatis illi opponebantur, quorum munus non circa vnam eandemque ecclesiam erat definitum, vel etiam, qui in alia ecclesia erant hospites ac aduentitii. Illi, qui ecclesiae praeponerentur siue archiepiscopi, siue episcopi, siue presbyteri, siue diaconi, incardinari propterea sunt dicti (a). Re quidem, sed nondum nomine, erant ceteris praecellentes Romanae ecclesiae clerici iique a latere pontificis. Hinc titulus erat circumspiciendus, qui prouinciae, quam obtinebant, amplitudini responderet. GREGORIUS septimus, qui nihil intentatum reliquit, ex quo ecclesiae Romanae commodum quoddam poterat praesagiri, et huic rei mederi optime calluit, quae Vaticanae curiae splendori adhuc deesse videbatur. Restrinxit nomen Cardinalis ad hos solos, qui ecclesiae Romanae erant clerici Cardinales, sensu primitiuo iam exposito, sic dicti; quemadmodum idem pontifex papae titulum sibi, et in dignitate pontificia Romana successuris solis, vindicauit, qui patriarchis et episcopis antea fuit communis. Nomen Cardinalis nouam dignitatis significationem a pristina, qua muneris rationem

- (a) His perpensis BINGHAM I, quod l. c. prae se fert, dubium de vocis huius origine et ratione, me non anxium habere profiteor. SPANHEMIO, qui idem hoc nomen significasse dicit, quod *primi, praecipui, notabiles*, ex allatis rationibus adtipulari haud possum. Conf. l. c. Sec. VIII. Sect. IV. §. II. pag. 1273. Hanc significationem seculo XI. quo ad clericos Romanos solos restrictum est, hoc nomen obtinuisse et auctoritatem dignitatemque hac denominatione indicari coepisse, quae antea tantum muneris rationem denotabat, est in aprico, ipseque SPANHEMIUS idem concedit l. c. Sec. XI. Sect. VI. pag. 1532 seqq. ubi fusius de gradibus et incrementis huius dignitatis disputatur. Omnium copiosissime, eruditissime et accuratissime, vt mihi videtur, de hac materia inquit MARC. ANT. DE DOMINIS *de republ. eccles. Part. I. Lib. IV. Cap. V. pag. 584 seqq.* Praeter hunc eandem rem tractant IO. FREINSHEMIUS *de praecedentia electorum et Cardinalium*, CAR. MOLINAEVS *de monarchia Francorum* aliiq. de origine dignitatis Cardinalitiae scriptores Galli, Pontifici Rom. non admodum mancipati. Conferatur etiam IUST. HEN. BOEHMERI *Ius eccles. prot. Tom. II. Lib. III. Tit. V. §. LXI. pag. 305.* IO. LAUR. FLEISCHERI *introd. in Ius eccles. edit. secundae in quarta forma Lib. I. Cap. VII. pag. 86 seqq.* HIERON. KROMAYERI *eccles. Rom. Apostasia Decad. II. Disput. II. Thes. 9. 12. pag. 59 seq.*

nem tantum denotabat, plane diuersam hac ratione induit. Septem episcopi suburbicarii (b), qui vices patriarchae in sacris peragendis Romae gerebant, et ideo clero Romano annumerabantur habebanturque cardinales, sensu primitiuo sic dicti, presbyteri ac diaconi Romani hac dignitatis cardinalitiae fulgore ac nomine exsplendescere coeperunt. De Cardinalium numero postea ad septuaginta aucto, cultu ac vestimentorum genere, ex quo purpuratorum nomen sunt adepti, de incrementis, quae dignitati huic subinde accesserunt, mutationibus, quibus e paparam voluntate fuit obnoxia eiusque ad alios episcopos extraneos, praeter supra nominatos suburbicarios, translatione pluribus differere, nimis remotum a scopo foret. Collegium hoc secundum locum a papa in ecclesia repraesentatiua Romanensi obtinet. (Proem. §. I. not. b.)

§. XXXIV.

Quamuis non defuerint, qui inde a primis temporibus in hanc pontificum tyrannidem, qua rerum ciuiliu statum vexabant, inuehebantur summi imperantes aliique veritatis testes: inconcussa et variis artibus tecta tamen stetit vsque ad seculum quartum et decimum, quo LVDOVICO Bauaro et CAROLO quarto imperatoribus in comitiis Ratisbonensibus, Rengensis, Moguntinis aliisque per imperii conclusa aliorumque virorum eruditione nobilium, qui tyrannidis papalis erant impatientes, studia ac scriptorum publicorum monumenta impugnari et conuassari quodammodo coepit (c). In conciliis Constantin-

Potestas
papalis se-
culis, Lu-
theri ae-
uum proxi-
me prae-
gressis, quo-
dammodo
conculcae-
rit.

(b) De ecclesiis, hinc etiam episcopis, suburbicariis inspicere merentur IOS. BINGHAM Orig. f. Antiq. eccles. Vol. III. Lib. IX. Cap. I. §. IX. pag. 387 seqq.

(c) FLACII ILLYRICI catalogus testium veritatis, Centuriae Magdeburgenses, PHIL. MORNÆI mysterium iniquitatis suae historia papatus, FR. SPANHEMII Tom. I. Opp. f. hist. eccles. aliorumque scripta per singula secula nubem testium, contra papalem dominatum veritatisque oppressionem, spississimam exhibent. Eruditionis scriptorumque non minus, quam zeli, contra papalem dominatum, fama illo temporis tractu fuerunt incliti, ut e multis paucos nominem, DANTES ALLGERIVS, MARSILIUS PATAVINVS, WILHELMVS OCCAMVS, IOHANNES DE PARISIIS, GVILIELMVS DVRENTVS, THEODO-

stantiensi et Basiliensi, seculo quinto et decimo habitis, immodicae, quam in ecclesiam etiam sibi arrogarunt, potentiae obuiam est itum. In illis enim et re et canonibus est sancitum, concilio fuisse papam huiusque potestatem et auctoritatem concilii niti placitis. Omnia vero haec conamina, de potestate papali detrahendi, maximam partem irrita fuerunt, quod arx potestatis pontificiae intacta mansit, decretalium auctoritas. Hanc felici tandem successu inuasit seculo decimo sexto, qui nos e potestate illa in libertatem vindicauit, D. MART. LUTHERVS.

§. XXXV.

Facies ecclesiae repraesentatiuae ante Lutherum ex antiqua delincentia,

Quodsi contentio quaedam eorum, quae iam disputata sunt, fiat: hanc ecclesiae repraesentatiuae conditionem ac faciem ante Lutherum fuisse, deprehendes. Ecclesiā in formam status ciuilis redactā, omnes sic dicti laici personam subditorum, clerici vero magistratuum, gerebant, hique omnes ecclesiam repraesentatiuam efficere credebantur, exclusis ceteris omnibus, cuiuscunque sint in statu ciuili sortis ac dignitatis. Clerici, non laicorum nomine solum agere se posse, affirmabant, si qua externum ecclesiae statum spectarent; sed etiam, se repraesentare illorum personam in illis actionibus suscipiendis, quae omnibus ecclesiae membris a Deo et optimo seruatore sunt iniunctae. Hinc clericorum preces, sacramentorum vsum,

RICVS A NIEM siue NIHEM, ARNOLDVS VILLANOYANVS, FRANCISCVS PETRARCHA, MICHAEL CAESENAS, IO. DE IANDYNO, NICOLAUS ORESMIUS s. OREMVS, IO. BREVICOLA, PETRVS DE ALLIACO, IO. GERSON, NICOL. DE CLEMANGIIS, FRANC. ZABARELLA, LAUR. VALLA, AENEAS SYLVIUS ante dignitatem papalem impetratam multique alii, e quorum scriptis excerpta in auctoribus laudatis sunt obuia. Scripta huius generis collegerunt iunctimque ediderunt tum SIMON SCHARDIUS, cuius synagoga tractatum de imperiali iurisdictione, auctoritate et praeminentia ac potestate ecclesiastica deque iuribus regni et imperii primo Basileae postea 1609. et 1618. Argentorati recusum prodiit; tum MELCH. GOLDASTVS, cuius opus, quod monarchia sacri romani imperii inscribitur, et continet tractatus de iurisdictione imperiali seu regia et pontificia seu sacerdotali etc. tribus constat tomis, de quibus confer. CHRIST. THOMASII historia contentione inter imperium et sacerdotium Cap. IX. §. XCI. pag. 84 seqq. Cap. XI. §. CLII. seqq. p. 207 seqq.

vsus, opera, quae ipsis habebantur bona et meritoria, in commodum laicorum cedere, fingeatur. Ordinis, auctoritatis ac dignitatis variis gradibus omnes, qui clericorum nomine veniebant, continebantur, et, dum sibi inuicem essent praefecti, arctissimis hierarchia consistebat compagibus. Pontifex Romanus, ad summum dignitatis et potestatis gradum eluctatus, in statu hoc ecclesiastico monarcham agebat, ceteri omnes, qui dignitate in illa erant conspicui, clientes, eorumque honores et munera ipsi habebantur beneficiaria, siue, ut dicere solent, feuda, quae hoc magis e re ipsius erant, quod, illis fato functis, in quos illa contulerat, ad ipsum redirent necesse erat. Coelebs enim vita, quae ex ipsius mandato obseruanda erat, obstabat, quo minus essent, ad quos iure hereditatis patrum facultas, dignitas atque potestas spectaret (d). Eadem, quae

H

- (d) Iam a primis ecclesiae christianae temporibus nimios coelibatus aestimatores, verbis apostoli Pauli 1 Cor. VII, 7 seqq. inductos, fuisse, negari non potest. IUSTINVS martyr, TERTULLIANVS, CYPRIANVS, ORIGINES, EPIPHANIVS, HIERONYMVS multique alii, epatrum ecclesiasticorum coetu, magno seruuore coelibatum defenderunt. Conferas v. g. quem vltimo loco nominaui, HIERONYMI *epistolas de monogamia ad Gerontiam, de custodia virginitatis ad Demetriadem* pluresque eiusdem argumenti, item duos libros de virginitate aduersus Iovinianum Operum ipsius Tom. IV. Part. II. ex editione IO. MARTINAEI SIRICII, qui ab anno 384. sedem Romanam episcopalem obtinuit, continentiae clericalis assertor et legislator a Romanensibus vulgo dici solet. Quemadmodum autem legum ferendarum facultas hoc tempore nondum penes sedem Romanam fuit: ita in *epistolis SIRICII* nil, nisi commendationes continentiae consiliaque, de ea obseruanda, exstant. Canonibus conciliorum variorum a seculo IV. continentia clericis est iniuncta; non tamen coniugium clericorum absolute prohibitum. MARTINO primo, qui seculo septimo, adeoque non multum post tempus, quo vniuersalis regiminis dignitas et nomen ad sedem rom. patriarchalem peruenit, ecclesiae Romanae praefuit, prima de coelibatu lex tribuitur. Vsque ad GREGORII VII. tempora, coniugia clericorum fuerunt solemnina et frequentia, quae ipse, excommunicationis poena proposita, plane interdixit, ringente et infremente clericorum ordine. Prolixius hanc rem tractant GEORG. CALIXTVS in tractatu de coniugio clericorum; FLACIVS in Catalogo testium veritatis; MARCVS ANT. DE DOMINIS de republ. eccles. Part. I. Lib. II. Cap. X. pag. 291 seqq. MART. CHEMNITIVS in examine concil. Trid. Part.

quae comitiis indoles ac natura in statu ciuili, in hac hierarchia conciliorum erat. Quodsi haec concilia certis temporibus congregata, ipsisque fuisset integrum, pro re nata, in ecclesiae commodum constituendi: papali potestati absolutae multum fuisset detractum et ecclesia, regiminis ratione habitata, propius ab Aristocratia abfuisset. Cum vero Papa sibi flumeret, haec conuocare, cum ipse illorum conclusa daret executioni, cum sat temporis ac facultatis ipsi suppetere, limites, si quibus concilium ipsius potestatem circumscribere fluduerat, eludendi, cum omnia plerumque ex voluntate ipsius in conciliis gererentur: monarchiae forma ac indole induta erat ecclesia^(e) et clerici, dum omnia in illa pro lubitu agerent, se repraesentare dicebant ecclesiam. Proscriptionis, quae ciui aqua et igni interdicit, locum in ecclesia occupabat excommunicatio papalis et disciplina ecclesiastica poenis coercabat,

Part. III. Lib. II. Cap. VI. BOEHMERVS Iur. eccles. protest. Tom. II. Lib. III. Tit. III. pag. 178 seqq. Centuriatores Magdeburgenses pluribus locis; FR. STANHEMIVS Tom. I. hinc inde, in primis Sec. VII. p. 1188. Sec. IX. pag. 1371. Sec. X. pag. 1451. Sec. XI. pag. 1531. et praeter illos admodum multi.

- (e) Monarchicam regiminis formam optimam ecclesiaeque maxime consentaneam esse, quidquid est mancipiorum papalium, affirmare haud erubescit, a quorum sententia recedunt Gallicanae ecclesiae doctores, Aristocraticam gubernandae ecclesiae rationem in ecclesiam christianam cadere, cum Anglicana ecclesia, asserentes. Vtrosque vero falli ex infra dicendis apparebit. Qui monarchiam sacram propugnant multi admodum sunt, coniuncti in *bibliotheca maxima pontificia Tomos XX. complectente*, e quibus potiores nominat BOEHMERVS *Iur. eccles. Protest. Tom. I. Lib. I. Tit. XXXIII. §. II. pag. 845.* Hoc loco excitatis addi potest SILVESTER PRIERIAS, qui scriptum contra Lutherum in lucem protrussit: *De iuridica et irrefragabili veritate ecclesiae Romanae*, ex quo excerpta legas apud SECKENDORFIVM *de Lutherismo Lib. I. §. XXX. pag. 38 seqq.* Qui PRIERIAS propterea MAIMBURGIO ipsi, a papali dominatione vniuersali auerso, non admodum probatur *I. c. Sect. 15.* Ex innumeris fere, qui, licet pro hierarchia Romano-catholica pugnent, in ipsa tamen Aristocratiae suppetias ferunt, monarchiam admodum infesto animo vellicantes, EDM. RICHERII tantum initium mentionem in *hystor. concil. general. Tom. I. Cap. II. §. XIX. pag. 35 seqq.* pluribus operis, monarchiae pontificiae oppositi, locis. Conf. etiam SAM. BANNAGII *Annal. pol. eccles. Tom. I. p. 324 seqq.*

cebat, qui vel hifcere tantum contra clericorum imperium audebant; quae tamen, potestate feculari in sedem Romanam collata, minime satisfaciebat absolutissimo pontificis dominatui, qui poenas quibusvis ciuilibus et ecclesiasticis grauiiores illis, qui in ipsum delinquerent, infligendas requirere videbatur. Hinc prauitatis haereticae inquisitionis iudicia horrenda inuituta (f).

§. XXXVI.

D. MART. LVTHERVS cum pristinum germanumque *Quae D. Lutheri circa ecclesiam re- praes. fuerit cura ac opera.* nitorem ecclesiae reddere, diuino permotus esset afflatu, Christi doctrinam, tot erroribus tantaque barbarie infuscatam, non in lucem solum reuocare sategit; sed etiam ecclesiam repraesentatiuam ad primigenium, ecclesia christiana dignum, et litterarum sacrarum praescriptis conformem, statum reuocare studuit. Primo igitur operam eo conuertit, vt id, quod plane in ecclesiam non cadebat, statuque ciuili eiusque magistratibus debebatur, indulgentia vero principum et artibus clericorum ad eam perlatum erat, ab illa remoueretur reique publicae redderetur. Deinde monarchiam in ecclesia repraesentatiua

H 2

(f) INNOCENTIVS III. seculo decimo tertio, auctore et suafore DOMINICO, ordinis praedicatorum fundatore, cui etiam prima prouincia inquisitoris generalis est data, hoc tribunal, quo inter barbaros ferissimos nihil potest esse immanius atque iniustius, constituendum curauit. FRIDERICVS II. imperator huic iudicio auctoritatem maiorem atque potentiam concessit, edicto publicato, et hoc modo papae gladium ipse tradidit, quo in viscera ipsius grassaretur. His armis instructus crucem in FRIDERICVM II. et multos alios summos imperantes ac principes, quasi haereticae prauitatis obnoxios, praedicari iussit papa. Hinc iure quasi in Albingenses et Waldenses supplicii atrocissimi fauitum est. Plura de hoc inquisitionis barbarae iudicio ab PHI- LIPPI ALIMBORCH *historia inquisitionis*; ANTONII GAVIN tract. qui inscribitur: *le passepartout de l'eglise Romaine*; ANONYMI *relation de l'inquisition de Goa*; NIC. EYMERICI *directorium inquisitionum* aliorumque scripta, quae enarrat CHRISTIAN. THOMASIVS in *annor. ad LANCELOTTI instit. iur. canon. Lib. IV. Tit. 4. pag. 1911 seqq.* Conferatur etiam FR. SPANHEMII *Operum Tom. I. f. bist. Christ. Sec. XIII. pag. 1657 seqq.* BOEHMERI *Iur. eccles. protest. Tom. IV. Lib. V. Tit. VII. §. CXXIV. seqq. pag. 958 seqq. Tit. I. §. LXXXV. seqq. pag. 622 seqq.*

tua impugnauit LVTHERVVS, ipsam ecclesiae esse conuenientem, negans, et, contra doctrinae christianae placita introductam esse, contendens. Tum laicis etiam in ecclesiam repraesentatiuam aditum aperuit, et, ad hos curam ecclesiae etiam pertinere, euicit. Praeterea, clericorum tantam esse auctoritatem, negauit, vt aliena vice fungi possint iis in officiis, quae cuique Christiano ipsi, ad salutem animae suae conseruandam et promouendam, ex voluntate diuina sunt praeflanda. Adhaec legum ecclesiasticarum, a papa promulgatarum, siue decretalium conuellit auctoritatem eaque plane iuit abrogatum (g) omnesque poenas qualescunque praecipue ciuiles ex ecclesia remouit, et denique principibus magistratibusque, de externo ecclesiae statu constituendi, ius asseruit. His assertis accurate respondet, quam pluribus iam excussum eo, Lutheranae ecclesiae de ecclesia repraesentatiua sententia (b).

CAPVT

- (g) Tum scriptis pluribus ius canonicum, tanquam lernam malorum errorumque infandorum, plane tollendum esse comprobauit, v.g. libello ad *Caesarem et nobilitatem imperii Tom. I. Altenb. fol. 480. ad 510. de captiuitate Babylon. Tom. II. Lat. Ien. fol. 273 seqq. coll. pag. 334. epistolis ad electorem Saxoniae datis aliisque: tum re et facto demonstrauit, ius pontificium esse plane abiiciendum et abominandum. Publice enim magna stipatus iuuenum et doctorum corona illius codicem igni tradidit comburendum. Leges etiam hae papales, excusso papali iugo, auctoritate ac valore essent priuatae: nisi iuris periti, studiis iuris canonici innutriti et educati, nimiaque illius aestimatione occaecati, in his Vitebergenses, in primis HENNINGIVS GOEDEN et HIERON. SCHVRRFFIVS viuo LVTHERO omnibus viribus obstitissent, quorum opera factum est, vt, quo nihil absurdius fingi potest, legislatoris Romani imperium respuatur et tamen ad leges ipsius status ecclesiasticus componatur. Vid. 10. SLEIDANI *Comment. Lib. II. A. 1520. p. m. 53 seqq. 10. MATHESII Vitae et actuum Lutheri orat. II. pag. 19. b. seqq. LVD. A SECKENDORF hist. Lutheran. Lib. I. §. LXXXII. pag. 112. §. LXXIX. p. 121. BOEHMERI Iur. eccles. protest. Tom. I. Lib. I. Tit. II. §. LVIII. seqq. p. 121 seqq. BYDDER Isag. hist. theol. Lib. II. Cap. V. §. VII. p. 692. vbi plures auctores, qui haec fusius exponunt, excitati.**

- (b) Campus nimis amplus foret, si omnia loca in operibus Lutheri excitarem, quae ad illa, quae hoc paragrapho sunt proposita, probanda faciunt. Facili negotio vel in VITI LVD. A SECKENDORF opere de

Luthe-

CAPVT POSTERIVS. DE ECCLESIA REPRAESENTA- TIVA ECCLESIAE LVTHERA- NAE SPECIATIM.

§. I.

Omnes omnino, quae in ecclesia Christiana necessariae sunt, actiones, in genere spectatae, ad triplicem redigi posse classem videntur. Ad primam illae referendae, quibus omis-
sis, ecclesia Christiana corruat necesse est, vel is, qui eas obseruandas negat, ecclesiae Christianae ciuitate exuitur. Harum actionum absoluta moralis est necessitas, quod sacro codice illae Christiani nominis confessoribus sunt demandatae. Ex hoc censu esse iudico sacramenta eorumque vsum et administrationem, veritatum euangelicarum et omnium ceterarum, quae sacris litteris continentur, meditationem, comuni opera institutam et adiutam, preces ad Deum publice fundendas, et ceteras, lege diuina praescriptas, actiones vniuersas. Actiones hae omnes e praescripto diuino minime peragi possunt, nisi veritates quaedam, reuelatione diuina nobis traditae, praemittantur, eisque animus antea sit imbutus, quarum complexus fides dicitur obiectiue spectata singulaeque illae, quae hunc fidei ambitum ingrediuntur, veritates nomine articulorum fidei veniunt; certa vero de his veritatibus animi persuasio, fides subiectiue sic dicta audit, quae actionibus an-

*I. Actio-
nes et offi-
cia totius
ecclesiae
syntheticae
in quas-
dam classes
redigan-
tur.*

H 3

tea

*Lutheranismo, in quo epitomae plerorumque scriptorum Lutheri lege-
re licet, deprehendi possunt, quae confirmant, hanc, intuitu ecclesiae
repraesentatiuae, Lutheri fuisse doctrinam. Nostrae ecclesiae, cum et-
iam sint Lutheri, placita; librorum symbolicorum nostrorum, qui ex
parte Lutherum ipsum auctorem habent, asserita eandem rem euincunt.
Conferas igitur, quaeso, in libro concordiae a RECHENBERGIO edito Ca-
techismum Luth. minorem p. 386 seqq. maiorem p. 441 seqq. August. con-
fess. de Abusu Art. VII. pag. 37 seqq. Apolog. Art. IV. pag. 148 seqq.
Art. VIII. pag. 214 seqq. Artic. Smalcald. Part. II. Art. IV. pag. 312
seqq. Part. III. Art. IX. pag. 333 seq. Tractatum de potestate et pri-
mari papae Articulis Smalcald. subiunctum.*

tea nominatis vel produci, vel conseruari, vel adaugeri, vel etiam debet demonstrari. Actiones igitur has, quas primae classis addixi, actiones fidei nominare, plures suadent rationes. Quod si singulas has propius perpenderis; quoddam in illis discrimen deprehendes. Pars harum ita comparata, ut in vniuersum omnibus Christianis aditus ad eas pateat; nec adeo cuiquam Christiano, se illis subtrahere, liceat: pars vero singulos tantum admittunt, qui vel soli, ceteris exclusis, vel per vices, ceteris admissis, ad eas incumbere possunt. *Secundo* actionum in ecclesia perpatrandarum ordini eas annuero, quae diuinis oraculis quidem non sunt disertis verbis praescriptae; quae autem propterea in ecclesiam sunt introductae, ut actiones primae classis facilius effectum, quem edere debent, in animis proferant et ad finem, qui est fidei productio, conseruatio et confirmatio, pertingant, vel, ut in *Apologia confessionis Augustanae* (a) dicitur: *propter utilitatem corporalem, ut sciret populus, quo tempore conueniendum esset, ut ordine et graviter in templis exempli causa fierent omnia, denique ut vulgus etiam haberet quandam paedagogiam.* Dici solent hae actiones ceremoniae, quae igitur, tum externa, tum interna connexionem, cum illis, quas prima classis capit, actionibus contineantur necesse est. *Tertio* loco illae actiones collocandae, quae nullam necessitatem inuoluunt, nisi quae e statu ecclesiae externo resultat. Huc omnes actiones referendae, quae pacem, commoditatem cultus Dei publici propositum habent finem et circa illa, quae externus cultus diuinus requirit, versantur. His ultimo loco nominatis actionibus cum illis, quas in secundam classem reieci, necessitas hypothetica est communis: quae autem cum gradus etiam admittat; multo altiorem in illis, quam in his, obtinet.

§. II.

Quaenam actiones ex his ecclesiae repraesentantur. Quaenam ex his iam dictis actionibus ecclesiae repraesentatiuae sint propriae, haud difficile est intellectu. In actionibus fidei, quae ad primam speciem sunt relatae, pro discrimine in illis deprehenso, suscipiendis, quosdam ceterorum sine pro-ecclesiae ciuium personam repraesentare haudquaquam posse, luce

(a) *Arvic. VIII. edit. Rechenb. pag. 209.*

luce meridiana est clarius. Quid enim magis est absonum, *monstratur. Nec* magis effatis diuinis contrarium, quam affirmare, fieri posse, *actionibus* ut quis gratiae diuiniae et ceterorum, quae inde profluunt, *fidei vices* bonorum particeps euadat et alienis factis, quae sua esse animo sibi fingit, Deus permoueatur ad beneficia in ipsum conferenda, quamuis ipse a fide et virtute sit tam remotus, quam qui remotissimus. Et qui, quaeso, fieri potest, ut homo peccator, qui, ut omnes fide bonisque operibus superet, nunquam tamen ad cum perfectionis perueniet gradum, qui iustitiae diuiniae respondeat, Deo aliorum vice satisfaciatur ipisque gratiam promereatur. Hoc perinde esse videtur, ac si mendicus alteri mendicitatis socio partem centonis mutuam daret, indeque affirmaret, ipsum iam hominis cuiusdam opulenti diuitias certissime sperare posse, quid? quod exigere. Quis satisfactioni omnibus numeris absolutae, quam caput nostrum coram Deo repraesentatiuum summum, seruator optimus, praestitit, locus, si homo homini, frater fratri succurrere potest bonis suis operibus hisque damnum illatum vice alterius Deo praestare (b).

§. III.

Simili ratione futurum esset, ut iure, ab ecclesia synthetica ipsi oblato, abuteretur ecclesia repraesentatiua, si sibi *Nec fidei articulos condendi negotia ecclesiae repraesentare vindi-* sibi fu- meret, articulos fidei condere, siue aliquid, tanquam diuinum, ecclesiae credendum et peragendum, proponere et obtrudere, quod sacris litteris minime niteretur usque probari haud posset. Cum enim ecclesia est societas ad cultum diuinum secundum sacrarum litterarum normam peragendum iniuncta: manifestissime apparet, illorum esse, qui ceterorum ecclesiae membrorum nomine agunt auctoritateque pollent, videre, ne de norma, quae huius societatis fundamentum est et finis, delibetur et ne minimum quidem addatur, quod eam auctoritate aequet. Quod si fiat, ecclesia definit esse ecclesia, dum definitum non amplius definitioni respondet; sacris litteris iniuria et vis infertur, dum credendorum et agendorum,

(b) Conf. VIT. LVD. SECKENDORF *Christen; Stat Lib. III. Cap. XII*
§. 3. pag. 609 *seqq.*

rum, illis absque amphibologia et tricis traditorum, numerus, tanquam insufficiens vel nimis amplius, modo augetur, modo diminuitur et illi, qui ecclesiam repraesentatiuam constituunt, muneris transiliunt limites tantumque abest, ut ecclesiae salutis curam gerant, quod officii ipsorum esset, ut potius tyrannidem in eam affectent, quid? quod abominandum in modum exsequantur. Papicolae, dum hoc iuris ecclesiae suae repraesentatiuae tribuunt, videant, an ecclesia ipsorum vel nomine ecclesiae sit digna?

S. IV.

*Ad eam
perveniunt*

*1) effator.
diuinorum
expositio et
sacramen-
torum ad-
ministra-
tio.*

Negotiorum, ad quae curanda, ecclesiam repraesentatiuam obstrictam esse, res ipsa demonstrat, primum maximeque necessarium est effatorum diuinorum expositio sacramentorumque administratio. Vtrumque hoc negotium, apostolis, id suscipere, a Christo ipso iussis ceterisque doctoribus, qui donis spiritualibus extraordinariis instructi erant, ad ecclesiam triumphantem euocatis, in peculium totius ecclesiae cessisse, supra iam monui. (Cap. Prioris S. XIII.) Natura vero huius officii minime omnem ecclesiae membrorum operam communem permittit; quare ipsa res efflagitat, ut quibusdam tantum id negotii demandetur, qui igitur nomine et auctoritate ecclesiae agunt, eamque ob causam membrorum repraesentatiuorum nomen merentur. Penes ecclesiam syntheticam esse, apparet, vel vni alteriue, vel pluribus ecclesiae membris hanc, sacra tractandi, facultatem committere, eandemque vel ad temporis quoddam spatium circumscriptum, vel ad dies vitae illis tradere, vel etiam constituere, ut ecclesiae socii, his muneribus idonei, per vices illa obeant. Morem, qui in ecclesia nostra a primis ipsius primordiis obtinet, quo illis tantum id muneris traditur per totum vitae tempus obeundum, qui in academiis, cognitione illi gerendo necessaria sunt aucti, adeoque hoc respectu ceteros ecclesiae syntheticae socios praecellunt, pro hodierno ecclesiae statu esse optimum nemo facile inficias iuerit, nisi qui contra solem loqui amat. Rei sane grauitas necessario postulat, ut, quam fieri potest, plurimum temporis ac studii in praeparatione ponatur ad negotia tractanda, quibus omnia civilia momento ac vtilitate haudquaquam sunt

sunt paria, ad quae tamen nullus, nisi per plures annos rite illa edoctus, admittitur.

§. V.

In hanc, quam dixi, spartam pro lubitu inuolare, nemini plane licet; sed, quod illa ad vniuersam ecclesiam pertinet, ab ea etiam dignissimo tradi oportet. Hoc ius vel ipsa exercere potest, singulis membris calculos inter se conferentibus, vel etiam ad vnum alterumue membrum deuoluere. Iuris huius exercitium multas admodum ecclesias speciales syntheticas in nostra ecclesia sibi reseruasse, non est, quod exemplis vndique obuiis comprobem. Multis variisque difficultatibus et abusi- bus hoc eligendi hominis, sacris tractandis idonei, negotium, ab omnibus ecclesiae membris pari iure tractatum, obnoxium esse, ex innumeris fere rationibus ac documentis constat. Sa- tius igitur esse videtur, vni alteriue coetus membro praece- lenti hoc iuris committi. Electus, cui munus ecclesiasticum offertur, vocari dicitur. Eligendi vocandique negotium igitur arctissime est coniunctum et ad quem illud, ad eundem etiam hoc, pertinet. Variis ex causis hoc, eligendi vocandique, ius ad singulos quosdam potest peruenire. Ob superioritatem ter- ritorialem princeps summus id sibi non numquam vindicare potest, cum periculum est, ne tranquillitas in re publica dam- num patiatur, si turbae hoc negotium permittitur, quae tot tantisque affectibus, sibi inuicem plerumque oppositis, agi solet. Quot quantosque clericorum electiones, ab hominum turba factae, motus et tam rerum publicarum civilium, quam ecclesiasticarum, confusiones excitauerint, a primis christianae ecclesiae temporibus, publica litterarum ac rerum in ecclesia gestarum, monumenta ad satietatem docent (c). E re itaque non ciuitatis solum, sed etiam ecclesiae, agit princeps, si, rebus sic constitutis, ad se perfert ius, eos in ecclesia creandi, qui sacra obeant. E consensu ecclesiae, siue tacito, siue aper- to, hoc negotium siue princeps, siue aliud ecclesiae mem- brum spectatius capeffere potest. Cum enim ceteri, qui vnius coetus sacri sunt focii, vident, se non perinde aptos ad salutem eccle-

2) officium
ministros
eccles. eli-
gendiet vo-
candi.

ecclesiae prospiciendum: etiam huius, vti ceterarum rerum, curam aliis quo minus tradant, quid impedit? Accidere etiam potest, vt aliquis singulari beneficio ecclesiam afficiat, pecuniam verbi gratia subministret, cuius redditus aedificiis ecclesiae publicis constituendis siue conseruandis et sacrorum ministris alendis inferuiunt, vel aliis beneficiorum generibus ecclesiam sibi obstrictam reddat, quae in causa sunt, cur sibi id iuris et negotii, compensationis cuiusdam loco, postulat vel etiam ecclesia vltro ipsi offert. Vi vel astu etiam hoc iuris a quibusdam ecclesiae esse surreptum ac posteris traditum, negari non potest. Cum episcoporum aliorumque antistitum sacrorum Romanensium aliis iuribus etiam hoc, de quo nobis sermo est, post sacra ecclesiae reformata hinc inde in illa quibusdam cessit. Vt vt autem iuris ac potestatis huius aliquis compos sit factus; ecclesiae repraesentatiuae hoc nomine est annumerandus hocque negotium ecclesiae huic est proprium; quamuis, nec ex officii huius natura, nec ex ecclesiae nostrae statu, tam absoluta necessitas resultet, vt fieri non possit, quin ab ecclesia synthetica vni alteriue membro tradatur (d).

§. VI.

3) eorum-
dem dexte-
ritatem ex-
plorandi.

Illos, qui munere funguntur, veritates diuinas ecclesiae socios docendi et sacra administrandi, a dotibus instructos esse oportet fini, quem propositum habent, paribus rerumque sacrarum totiusque doctrinae christianae scientia sufficienti. Quo maior enim aetatis, cognitionis, externi internique status eorum, qui ecclesiae societati intersunt, est diuersitas: hoc maior dexteritas illorum sit necesse est. Quae an in hominem cadat, qui hoc munus affectat, non est omnium, qui ecclesiae societati annumerantur, explorare. Quocirca res ipsa docet, quosdam e ceterorum numero feligendos, qui omnium per-
sona

(d) Prae ceteris BOEHMERVS, tum in *iure eccles. protest.* tum in *iure paroch.* fusius exponit, quae paragrapho huic et sequentibus affundere possunt maiorem lucem. Loca singula quo minus excitem, paginarum numerus maior, in quem praeter opinionem exercuit haec tractatio, prohibet. Eadem ex ratione plurima, quae in promptu erant, singulis paragraphis adiicienda eorumque illustrationi inferuiencia, mihi sunt praetermittenda.

sona in hoc negotio sunt induti, quod eam ob causam ad ecclesiam repraesentatiuam est referendum. Non autem in quacunque ecclesia speciali huic, de hominum, sacro muneri adinuendorum, viribus et vita inquirendi, negotio toties locus est, vt in singulis ecclesiis id officii quibusdam hominibus certis possit imponi. Totius igitur regionis et terrae ecclesiae particulares vnanimi consensu homines quosdam primores auctoritate sua possunt donare, qua hoc officium peragant; id quod etiam in ecclesia nostra maximam partem vsu venit (e).

§. VII.

Ordinatio sensu ecclesiastico actio est solemnis, qua ius et potestas alicui traditur, in ecclesia docendi et sacramenta ministrandi. Ius hoc, vt ex antea dictis patet, ecclesiae debetur, cuius ciues vniuersi non sine difficultatibus consensum testatum facere possunt, de iure suo alteri cedendo. Qua de causa vnum vel plures et in hoc officio commode sufficit ecclesia, quorum itaque est, non, nisi ipsa consentiente, agere. Solet hic actus in templo, concione congregata, a sacrorum quodam antistite, precibus adhibitis et manibus tum huius tum aliquot ecclesiae ministrorum capiti illius, qui ordinandus est, impositis peragi. Quamuis hic modus, quo ad sacra tractanda aliquis initiatur, antiquitate fere christianum aeuum aequet immo superet, et e ritu est deriuandus, quo per manuum impositionem a primis christianae fidei doctoribus extraordinaria spiritus sancti dona aliis muneris ecclesiastici candidatis non apprecabantur solum, sed etiam applicabantur, quod e pluribus sacri codicis locis manifestissime apparet (f): tantae tamen necessitatis esse, vt aboleri vel permutari plane non possit, salua fide christiana, non facile quis affirmauerit. Idem, quod ceteris ceremoniis in ecclesia adoptatis, huic etiam ritui, pretium est

I 2

sta-

- (e) Videtis BOEHMERI *Ius eccles. protest.* Tom. I. Tit. XII. pag. 449 seqq.
 (f) Iam antiquissimis temporibus manuum impositio benedictionis erat signum et non nunquam remedium, quo dona spiritualia conferebantur, efficacissimum. conf. Gen. XLVIII, 13. 14. Num. XXVII, 18. 23. VIII, 10. Deut. XXXIV, 9. E. N. T. librorum locis v. g. euoluatur Act. VI, 6. XIII, 2. 3. VIII, 17 seqq. IX, 12. coll. 17. XIX, 6. 1 Tim. IV, 14. V, 22. 2 Tim. I, 6.

statuendum; quem tamen ob originis antiquitatem, significatus fertilitatem, et effectum, quem in animis, tum spectatorum, tum candidati habere potest et solet, plurimis palmam praeripere minime negauerim (g). Quodsi ipsa rei natura spectetur; illa demonstrat, facultatem sacrorum in ecclesia peragendorum posse alicui dari quacunque ratione, in loco siue publico, siue priuato, siue sacro, siue profano, a quibuscunque, siue sint ad sacra in ecclesia moderanda et tractanda admissi, siue minus, siue ipsi sint ordinati vel inuestiti, siue minus, siue plures sint, qui collegium efficiunt, siue vnus alterve; modo hi auctoritate ecclesiae rite sint induti illaque ipsa certior fiat, ad hunc illumue prouinciam sacrorum obeundorum esse delatam. Quod vt ecclesiae innotescat, certissima et compendiaria itur via, si, concione aduocata, ordinatio suscipitur. Palma igitur iam dicto ordinandi modo eam ob causam debetur; non tamen aliae, si adhiberentur, ecclesiae id declarandi, rationes quidquam habent absurdi. Ordinatione vero publica non opus esse, si illam publica introductio in munus ecclesiasticum siue inuestitura excipit, quae in ecclesia nostra est sollemnis, est in aprico. Solet, cum verbi diuini praeco electus, vocatus ordinatusque in munus suum introducitur, in concione oratio haberi, qua sacrorum antistes vel alius verbi diuini minister, quid officii sit, tum ecclesiae, tum illius,

- (g) *Hebr. VI. 2.* doctrina de manuum impositione in numerum articulorum, scitu maxime primis Christianis necessariorum, palmariorum ac fundamentalium refertur, ex quo temporibus, quibus miraculosa dona, per manuum impositionem effusa, desierunt, fuit eximenda. Nullus manuum impositioni effectus tribuendus, nisi, quem omnes ritus ac caeremoniae ecclesiasticae genuinae habere dici possunt. Minime mirum, papicolis hanc doctrinam esse fundamentalem. Character enim, quem sibi fingunt, indelebilis ordinatione atque manuum impositione ex eorum opinione imprimitur. In ecclesiae nostrae catechismis de impositione manuum plane non exponitur, quod certe demonstrat, hanc doctrinam ecclesiae nostrae nequiquam haberi fundamentalem. Plura exponunt FR. SPANHEMIVS in *Diatribae de ritu impositionis manuum in ecclesia vetere ac degenerare eius usu*, quae occurrit *Tom. II. Opp. miscell. Lib. VII. pag. 871 seqq.* IO. CABASSVTIVS *not. eccles. pag. 24 seqq.* BOEHMERVS *iur. eccles. protest. Lib. I. Tit. IX. §. XI seqq. pag. 424 seqq.*

lius, cui sacra committuntur, monet et ecclesiae annunciat, hunc esse, cui ius sacrorum tractandorum sit traditum et quem voluntatis diuinæ interpretem reuereantur. Ministri ecclesiastici fungitur vicibus, quid sit officii, proponendo: ex auctoritate autem illorum agit, qui ius vocandi ordinandi obtinent, quis sit minister ecclesiasticus destinatus, ecclesiae indicando. Nisi iuris canonici auctoritas obstaret; vno eodemque actu ordinatio et inuestitura peragi posset. A iure ordinandi ius ecclesiae ordinatum proponendi, siue ipsum in munus ecclesiae cuiusdam definitae immittere, separari non potest. Hoc nemo minister ecclesiae siue etiam antistes sibi sumere potest, nisi copia illius ipsi sit facta ab illis, quibus ius vocandi et ordinandi tradidit ecclesia. Prima igitur etiam huius iuris origo in ecclesia ipsa deprehenditur (b). Nomine itaque ipsius agunt, qui eo vtuntur. Quare et hoc negotium repraesentatiuæ ecclesiae asserendum.

§. VIII.

Quævis societas civilis iure gaudet, prohibendi, quo minus ipsi intersint, in quibus ea desiderantur, quæ ipsius leges in illis requirunt, qui se societati huic volunt annumeratos, ipsique licet, illos commodis rursus priuare, in ipsos e societate redundantibus, qui illis se gerunt indignos. Quanto igitur minus societati, ob cultum diuinum initæ, siue ecclesiae, interdici iure potest, illos a se et variis, quæ ipsa habet, commodis excludere, qui leges diuinas, ecclesiae latas, proterue proculcant. Bona illa, quæ in ecclesia sunt obuia, non eiusmodi sunt, vt hominibus liceat, illa pro lubitu cuiusque ad iudicare. Namque non, vt in ceteris societatibus civilibus,

indigna
ecclesiae
membra
excommu-
nicandi.

I 3

- (b) Conferatur ad hunc paragraphum SECKENDORFII de Lutheran. Lib. III. §. XXII. 9. 10. pag. 60 seqq. §. XLIII. Add. b. p. 122. §. CXVII. Add. 1. f. pag. 499 seq. In libro concordiae August. confess. Art. praecipuorum XIV. pag. 13. Apolog. VII. pag. 204 seqq. Artic. Smalcald. Part. tertiae Art. X. pag. 334. BOEHMERI Iur. paroch. Sect. III. Cap. I. §. XXXIX seqq. pag. 122 seqq. §. LI seqq. pag. 127 seqq. Sect. II. Cap. II. §. XLVI. pag. 85 seq. Iur. eccles. protest. Tom. I. Lib. I. Tit. XI. pag. 419 seqq. Tit. XIII. pag. 467. Tit. XIV. XVI. Tom. II. Lib. III. Tit. VII. §. XV seqq. Tom. IV. Lib. V. Tit. III. §. VI. pag. 658 seqq.

ab hominibus, sed in ecclesia a Deo salutisque nostrae aeternae auctore sunt profecta; adhaec, quae in illis, qui ad ea aspirant eisque se affici cupiunt, ratione tum fidei, tum vitae, requiruntur, sacris litteris manifeste significatur, quae voluntatis diuinæ declaratio pro lege nobis, ecclesiae fociis, esse debet, quam migrare foret nefarium et ecclesiae ipsi macula inde nasceretur. Haec iurium et commodorum, in hac ecclesiae societate percipiendorum, denegatio excommunicatio audit, quae ob rationes iam prolatas in ecclesia est necessaria. Neque ob superioritatem territorialem, nec ob ecclesiae repraesentatiuae tradita iura tantum sibi potestatis in ecclesiam vindicare quisquam potest, ut, membra indigna et male sana ab ea recidi excommunicando, plane prohibeat, Quid enim excommunicationem in et ab ecclesia institui vetare aliud est, quam vellem, ut Christi ecclesia hominum nauci sit colluuius atque sentina? Ecclesia ipsa minime tanta in se ipsam pollet potestate, ut omnibus hominibus absque discrimine permittere possit, ut societati ipsius se adiungant iuribusque ipsius fruantur; multo minus penes ipsam est, hoc permittendi potestatem alteri tradere. Ob arctissimum, quo res publica et ecclesiastica copulatur, vinculum facile fieri posse apparet, ut membro ecclesiae indigno excommunicato aliquid dedecoris ac detrimenti in societate civili inde oriatur. Quod tamen cum cuncta excommunicationis non necessario consequatur, salua etiam excommunicatione ab ea abesse legibusque civilibus possit prohiberi: haudquaquam comprobat, illam minus esse in ecclesia necessariam, quid? quod plane abolendam. Non omnes, qui ad ecclesiam sunt aggregati, vacare nec pares etiam esse negotio inquirendi, quis dignus sit, qui ecclesiae habeatur consors indignosque eliminandi, nec etiam sine ecclesiae perturbatione ad omnes id officium pertinere posse, non vltiori indiget probatione. Ad quosunque igitur hoc negotium confertur; propter illud ecclesiae repraesentatiuae sunt accensendi (i)

§. IX.

(i) Praeter auctores §. XXVI. Cap. prioris nominatos h. I. conferendus SECKENDORFFIUS de Lutheran. Lib. II. §. XXXVI. 27. pag. 106. Lib. III. §. CVIII. 22. pag. 446. CIX. 14. pag. 450. §. CXII. 15. pag.

S. IX.

Accidere potest, vt diffidium in ecclesia de rebus ad cultum Dei spectantibus oboriatur. Illorum, qui inter se diffident, non est, discordiam componere. Quisque enim, sui amore aliisque animi perturbationibus occoecatus, rei veritatem inquirere non valet opinionisque suae studio causam suam, vt vt iniustam, praeualere cupiet. Nec omnes ecclesiae ciues, rerum diuinarum cognitione destituti, de rebus controuersis decidere possunt. Necessitas igitur efflagitat, vt auctoritate quidam in ecclesia polleant, hoc, non iudicium quidem, pacificatorum certe officio fungendi. Quodsi controuersia fidem ecclesiae vel fidei actiones concernit, sententia secus et perperam silentium ad obrussam scripturae sacrae librorumque symbolicorum, articulos fidei e sacris litteris depromptos continentium, ab iis, quibus id negotii competit examinanda, sique ecclesiae placitis minime respondere deprehenditur, vt ii, qui eam sequuntur, eiusdem falsitatis conuincantur, opera danda amico colloquio instituendo vel alia, quam rerum status ac conditio permittit et suadet, ratione. Conamine hoc irritato ecclesiae fociis in sententia, fidei contraria, mordicus persistentibus, ecclesiae societate exuendi et ab usu commodorum quorundam arcendi, id est excommunicandi, vsque dum ad saniores redeant mentem. Si vero disputatio in rebus adia-phoris vertitur, videndum, ne inde ecclesiae oriatur perturbatio et tum illi, qui a more in ecclesia suscepto recedunt sententia, admonendi, ne difficiles se praebeant in rebus, quae tantum momentum minime trahunt, nec ecclesiae vñionem dissoluunt; tum ei, qui cum ecclesia sentiunt, eo permouendi, ne eam ob causam se ab illis animo seiungi patiantur, vel etiam ecclesiae nomine vtraque pars ad silentium adigenda, ne malum latius serpat. Hi, qui hoc negotium in se auctoritate eccle-

6) *Diffidia in ecclesia componendi.*

pag. 469. CXIX. 37. pag. 534. Licet in solida, plana ac perspicua repetitione et declaratione quorundam articulorum etc. confessoribus nostris reiiciatur error Schwencofeldianorum circa excommunicationem; non tamen ipse illius usus sanus reprobatur. Vid. *Libri concord.* pag. 626. edit. Rechenb.

ecclesiae suscipiunt, pro membris ecclesiae repraesentatiuae sunt habendi.

§. X.

7) *Confessiones fidei et scripta symbolica concinnandi et edendi.*

Confessiones fidei siue dogmatum designationem, quibus in vnum corpus morale, siue ecclesiam, hominum multitudo coalescit, ab ecclesia in publicam edi lucem, necessum est, tum eorum causa, qui extra illius pomoeria versantur, tum eorum, qui se illi adscribi illiusque iuribus gaudere gestiunt. In suspicionem doctrinarum falsarum ab aduersariis facile potest adduci ecclesia, qua homines ab illa remoti impediuntur, quo minus se ei adiungant, quid? quod odio in illam feruntur, vt que illius ciues iniuria afficiant, permouentur. Hac etiam suspitione fieri potest, vt iuribus et commodis defraudetur, quae ipsi tanquam societati, iuribus ciuilibus non innoxiae solum, sed etiam proficuae, debentur. Confessionibus igitur publicis siue scriptis, communi ecclesiae nomine concinnatis, ipsi fidei ratio est reddenda. Spuria et minus sana huius corporis membra, quae cupiditati, alios insanis doctrinis inficiendi, praetendunt, quod ecclesiae dederunt, nomen, confessionibus detegi remoraequae illis obici possunt, quo minus clandestinis conatibus ecclesiae noceant. Confessionibus etiam arctius, qui ecclesiae se adiungunt, copulantur hisque membra ecclesiae doceri possunt dogmata, quae vt optime perspiciant, maxime ecclesiae interest. Quae cum necessitatem confessionum fidei publicarum in ecclesia arguant: omnino etiam in illa adesse oportet, qui eis ceterorum nomine literis consignandis operam nauent, vel ipsis subscribant, cum e re ipsa liquet, infinitae fere hominum, qui in ecclesia sunt, multitudini hoc negotium haudquaquam conuenire, quod eam ob causam ecclesiae est repraesentatiuae. Quodsi confessiones siue scripta ecclesiae nomine iam olim publici iuris facta, quae fidei suae articulos complecti, ecclesia ipsa profitetur et quae symbolicorum nomine veniunt, iam omnium versantur manibus: ecclesiae salus postulat, vt non solum sint, qui caueant, ne hi ecclesiae limites migrentur et qui curent, vt hi de veritate scriptorum symbolicorum et horum cum sacri codicis as-

fertis

fertis conformitate se persuasos aperte profiteantur eamque ob causam, ne latum vnguem quidem se ab illorum placitis recessuros, sancte promittant, qui ad ecclesiam accedunt et in primis qui docendi munus subeunt; sed etiam eadem ecclesiae salus exigit, vt quidam, persona ceterorum induti, calculo confirment librorum symbolicorum veritatem. Tam hi, quam illi, ecclesiae repraesentatiuae agunt partes.

S. XI.

Ceremonias ecclesiasticas propter *εὐταξίαν* et ordinem, aut ad conseruandam piam disciplinam, vsurpari, libri nostri symbolici profitentur (k). Ceremoniarum ea debet esse ratio, vt signorum et remediorum sint loco, quibus vel veritates diuinae in animum reuocari animique ad cultum, diuinitus mandatum, inuitari ac praeparari et in iis tales affectus possunt excitari, qui ad religionem exercendam sunt necessarii; vel etiam internus Dei cultus potest indicari. Ceremoniae dici possunt *strictae* sic dictae, quatenus sunt signa; quatenus eae ad cultum diuinum, in ecclesia determinatum, inuitant, *actiones* paedagogicae; quatenus vero religionis sunt indicia siue criteria, dici possunt *teserae religiosae familiaritatis*. E fine, ad quem collineant ceremoniae, facili opera affectiones cognosci possunt, quae in illis necessario deprehendi debent, alioquin *εβελωθρησκειαν* sapiunt. Religionem ipsam non ingrediuntur ceremoniae, adeoque illa facta et tecta, ipsae abesse possunt. Quamuis tam lato et inadaequato sensu hic terminus quibusdam vsurpetur, vt omnes actiones externae, vel ipsa sacramenta, ceremoniarum nomine ipsis veniant: non accuratam tamen hanc esse dicendi rationem, res ipsa demonstrat. Vt alias rationes silentio praeteream, quae euincunt, sacramenta inepte in numerum ceremoniarum referri: haec cultus diuini christiani, siue religionis, sunt essentialia, nec mera signa; sed offerunt simul rem, cum externa coniunctam, coelestem, huiusque *οχηματα* sunt habenda (l). Cum ceremoniae

g) Ceremonias ecclesiasticas instituendi, quarum vera indoles et affectiones determinantur.

K

(k) In solida, plana, ac perspicua repetitione et declaratione quorundam artic. Aug. Conf. etc. Art. X. pag. 789 seqq. coll. epitomes Art. X. pag. 614 seqq. August. Confess. Articulorum de abusibus III. pag. 23 seq. Apolog. VIII. pag. 207 seqq.

(l) Omnes actiones externas arbitrarías dici sensu latiori posse ceremonias, mini-

sunt signa: spūrias illas esse apparet, quae significatu plane sunt destitutae. Ceremoniae itaque ecclesiasticae, quae hoc nomine dignae sunt, non inanes, pro lubitu electi, sint ritus, sed in rem significandam tendant. Quoniam ceremoniae non quales quales, sed ecclesiasticae, sunt: non nisi dogmata vel agenda vere christiana, siue veritates, scriptura sacra contentas, in animum reuocent. Ita praeterea actiones illae comparatae sunt necesse est, vt falsi conceptus de re diuina, in mentem reuocanda, non possint excitari. Quod enim si sit, religio eorum, qui falsis conceptibus sunt imbuti, vera esse desinit. Inter signum et signatum est nexus, qui significatiuus audit. Cum autem id, quod signo indigitatur, non cognosci possit, nisi perspecto illius, quo cum signo continetur, nexu: is in signis arbitrariis haud difficilis sit intellectus. In ceremoniis eam ob causam etiam similitudo non sit nimis remota, quae ipsi cum re significanda intercedit. Futurum enim est, vt maxima hominum, qui ecclesiae annumerantur, pars vel eas adhibeat, vt religionis ipsius partes essentielles, et hac ratione *εὐλογοῦσθαι* notam contrahat, vel coeca consuetudine ducta illos ritus obseruet et hoc modo *αλογοῦσθαι* peragat, cum illorum minime sit, horum signorum significatus abstrusiores rimari. Quo foecundius est signum, id est, quo maiora, grauiora et plura eo cognosci possunt; hoc est perfectius. Quare ceremoniarum, quanta fieri potest, sit paucitas in ecclesia et illae, quae adsunt, rebus magni momenti pluribusque in memoriam reuocandis sint idoneae. Ob limitatas animi vires, rerumque, sensibus externis obuiarum, in mentem nostram imperium non potest fieri, quin ceremoniarum vi ac copia animus in cortice haereat illisque obrutus eorum obliuiscatur, ad quae ceremoniis tantum inuitandus est atque praeparandus. Plures ceremoniarum in ecclesia necessariarum affectiones e natura earumque scopo elicere, huius loci minime esse videtur (m).

§. XII.

minime negauerim. Ea significatione confessores nostri *Apolog. A. C. Art. XII. pag. 253.* sacramenta ceremoniarum nomine afficiunt. Sensus adaequato eas ceremonias dici, nego.

(m) De ceremoniis et ritibus prolixorem instituit orationem FR. SPANHE-
MIVS

§. XII.

Ceremonias ex ecclesia haudquaquam proscribi plane posse ex hominum indole manifestissime apparet. Nisi horum attentio externis quibusdam ritibus excitetur atque conferretur memoriae rerum internarum et spiritualium rebus externis et corporalibus recolatur: futurum est, vt illa statim deficiat et haec obliteretur. Ordo etiam externus easdem effugiat. Quotusquisque autem ecclesiae ciuium inuenitur, qui perspicere valeat, quid ordini inferuiat et quae ceremoniarum sit vera indoles, qui etiam rerum, quae ad ecclesiam pertinent et quae pro temporis, loci hominumque diuersitate etiam diuersae esse solent, habere possit rationem, ita, vt, ea iubente, ceremonias alias esse pristinis addendas, alias subtrahendas, alias denique postliminio restituendas, e re ecclesiae esse, iudicare possit? Quum itaque horum in ecclesia miram esse paucitatem, qui hac facultate polleant, experientiam habeamus testem: omnino omnia ecclesiae membra, collectivae summa, iure suo et cura fungi haud possunt, ceremoniis ecclesiasticis instituendis. Quo circa haec potestas penes quosdam ecclesiae consortes sit, qui vniuersam ecclesiam etiam hoc negotio repraesentant.

Necessitas, et a quibus sint instituendae, demonstratur.

§. XIII.

Modus, qui in cultu diuino externo ab ecclesia obseruatur, dicitur liturgia, et scripta, quibus tam normae et regulae, ad quas ille instituendus, quam formulae et exempla, in illo adhibenda, publico ecclesiae nomine sunt consignata, liturgica solent dici. Necessitatem liturgiae et scriptorum ipsi inferuentium arguunt, tum ordo, qui, si vlli alii, sane societati ecclesiasticae conuenit, tum etiam praecepta, quae ecclesiae, recens constitutae, ab illius architectis, diuino afflatu permotis, de liturgia illis temporibus consentanea, dabantur (n). Quo arctius litur-

9) Liturgiam constituendi.

K 2

giae

MIVS in *Diatribis de ritibus quibusdam praecipue sacramentalibus*, quae inserta Tom. II. Lib. VII. pag. 906 seqq. ROEHMERVS in *disfert. praelim.* Tom. III. iur. eccl[esi]ae. protest. praemissa: de iure liturgiarum ecclesiastico. IOACH. GEORG. DARIUS institut. iurisp[er]t. vniuers. Sect. VII. Cap. II. Tit. I. §. 896 seqq.

(n) Conf. epistolae ad Corinthios, ad Timotheum et Titum hinc inde.

giae vinculum est cum cultu diuino ipso; quo magis ea hic cultus promoueri potest et quo clarius religionis ipsius conditio et natura e liturgia elucet: hoc maius studium, maior dexteritas, maiorque omnium, quas totum systema religionis complectitur, doctrinarum cognitio debetur liturgiae scriptisque liturgicis contexendis. Quibus dotibus cum omnia ecclesiae membra non sint conspicua, ad vnum, vel plura, eaque dignissima, hoc negotium est perferendum, quae hac ratione iure omnium vtuntur, omniumque persona sunt induta.

§. XIV.

10) *Bonorum ecclesiasticorum rationem habendi.*

Ecclesiae ad cultum diuinum externum peragendum opus est rerum, quae ad bona externa sunt referendae. Non enim solum varii sumtus sunt impendendi in ea, quae commoditatem, ordinem et formam cultus diuini externi concernunt, conseruant et promouent; sed etiam illorum membrorum opera, quae ab eis in commune ecclesiae commodum confertur, bonis externis est remuneranda a ceteris ecclesiae membris, id est, ipsis debentur salaria. Negotia enim, quae omnibus erant communia, in se solos receperunt. Quamuis etiam his, qui ad haec negotia, omnibus communia, soli incumbunt, aditus ad commoda pateat, quae ecclesiae sunt propria et non magis statum externum corporis, quam internum animae, concernunt: haec tamen ipsis cum ceteris membris sunt communia, nec ipsa pro remuneratione a ceteris haberi possunt operae, quam nomine, sub persona et in gratiam omnium adhibent. Omnes ecclesiae consortes non solum interne obligati sunt, ob grati animi testificationem, in commune totius ecclesiae commodum aliquam bonorum externorum partem conferre; sed etiam, cum se ipsi adiungunt, tacite consentiunt, se officia, quae ipsis ecclesiae membris incumbunt, in bonum ecclesiae publicum suscipienda, vel ipsos subituros, vel aliis, qui vices eorum tenent, gratiam habituros relatuosque et etiam commodo totius societatis consulturos. Hac ratione, ob pactum tacitum, sunt etiam externe obligati. Cuique ecclesiae socio libero integrum est, id, quod suum est, siue rem suam in alterum transferre. Cuius igitur licet, vel viuo per donationem, vel

vel moribundo per testamentum rem suam vel partem illius ecclesiae cedere. Omnia haec bona, quae ad ^{re} suum ecclesiae pertinent, sunt bona ecclesiastica eaque acquisita pactitia. ^{re} suum enim occupatitium in ecclesiam non cadit. Ad haec ecclesiae bona conseruanda, in finem, cui destinata sunt, ecclesiaeque verum commodum et emolumentum collocanda, non ecclesia vniuersa curam et operam conferre potest. Quapropter certis aliquot membris illa administranda committat, quae hoc nomine repraesentatiuae augentur auctoritate.

§. XV.

Sunt praeter illa, quorum mentio iniecta est, negotia in ecclesia quaedam, quibus cultus Dei publicus carere haud potest, et quae non omnibus ecclesiae membris, sed quibusdam tantum conueniunt. Haec autem, qualiacunque sint, vel non tanti sunt, vt potestatem quandam ecclesiasticam cum illis connexionam, vel ipsa e potestate ecclesiastica deriuanda esse, affirmari possit; sed a quouis mercenario, vt vt alius ecclesiae officio, suscipi possint, vel etiam ante nominatis officiis simul continentur, facili negotio in illis simul deprehendenda.

Cetera, quorum in ecclesia opus est, negotia non commode ad ecclesiam repraesentanda.

§. XVI.

Gravitas, diuersitas ac natura officiorum, quae ecclesiae repraesentatiuae vindicauimus, demonstrat, non vnius vires illis sustinendis esse pares, nec in vnum vel etiam plures omnia posse congeri. Nullum omnino etiam ecclesiae membrum, quatenus est ipsius membrum, suo iure vel omnia vel singula ad se, exclusis ceteris, pertinere, contendere potest. De eo, quod non nunquam fieri solet ab his illisue, qui vel aequum et iustum insuper habent, vel etiam iure ipsis iam concessio gaudent, quod ob hodiernum ecclesiae statum huiusque arctissimam cum republica connexionem ipsis debetur, neutiquam valet consequentia ad id, quod fieri debet, si ecclesiae natura et ius, quod illa praescribit, adhibetur in consilium. Ecclesiam esse societatem aequalem, non est, quod pluribus comprobem. Omnibus aditus ad eam patet. Omnibus commoda eadem in illa offeruntur et tribuuntur. Nemo inuitus ad eam cogendus, cum beneficia nulli sint obtrudenda. Nemo eadem ex causa

II. Subiectum iurium ac negotiorum, quae ad ecclesiam repraesentat. pertinent, generantur.

recessu ab ecclesia prohiberi potest. Nec est, quod quis se laesum credat, si ecclesiae adhuc socius illius consortio se subtrahit, quae longe secus se haberent, si potestas vnus in alterum obtineret et e societatis huius indole posset elici. In societate aequali siue collegio nullius est ius, nullius, quae ipsi respondet, obligatio et non nisi leges conuentionales in illo possunt promulgari. His tantum nascitur ius, nascitur obligatio societatis ciuium. Tam huius, quam illius, ratio non in singulis sociis, sed in omnia, collectivae sumtis, contraetur. Ecclesiae iura et officia ciuibz illius omnibus, collectivae spectatis, sunt propria, adeoque non, nisi consentientibus ceteris, ab vno alteroue exercenda. Quae cum omnium, vt de singulis iam est demonstratum, non admittant operam; nostrum est inquirere, quinam sint, quibus in ecclesia a Luthero reformata sint concedenda.

§. XVII.

*Speciatim
illud mi-
nisterium
eccles. et
concilium
solum esse
negatur,
cuius rei
negandae
rationes
strictim at-
tinguntur,*

Ministerio ecclesiastico et concilio plerumque nomen et ius ecclesiae repraesentatiuae tribui solet. Haudquaquam animus est, ecclesiae nostrae doctoribus, meritorum vi, munerum grauitate, in Deum pietate, doctrina et orthodoxia iam dudum et adhuc conspicuis, hanc de ecclesia repraesentatiua sententiam secutis, scribere dicam eosque erroris arguere, fide ipsorum et ecclesiae nostrae indigni. Liceat tantum mihi, rationibus, vt mihi videntur, non plane reiiciendis ducto, dissentium in re testificari, qua etiam plane sublatâ, fidei nostrae compages indissoluta tamen permanebit; quae autem, cum ipsi intextitur, eam quodammodo deformat et aliquo afficit damno, nisi ad veritatum diuinarum totum complexum, sanam rationem et experientiam certam omni, qua fieri potest, ratione ac circumspectione exigatur. Ministerio ecclesiastico et concilio tantum ad ecclesiam repraesentatiuam promoti, limites nimis archos eidem constitui, et aliis praecludi aditum in illam, qui sibi locum in illa iure possunt postulare, mihi est persuasum. Deinde principiis, papatum redolentibus, sententia superstructa esse videtur, qua, ecclesiam repraesentatiuam ministerium tantum ecclesiasticum et concilium capere, affirmatur.

Et

Et denique etiam status hodierni et ceterorum placitorum ecclesiae nostrae non haberi rationem, cum concilium in illam refertur, autumo. Haec ex iam dicendis maiorem claritatem lucrabuntur atque firmitatem.

§. XVIII.

Neutiquam omnia, quae supra assignavi ecclesiae repraesentatiuae et, ad illam pertinere, euici, negotia atque officia ministerio et concilio esse consentanea, nec ob diuersitatem eorum vno subiecto posse esse vnita et ab illo obiri vniuersa, res ipsa docet. Quamuis ministros ecclesiae minime ex ecclesia repraesentatiua eliminatos volumus: alios tamen pluresque ecclesiae socios praeter illos, siue sint singuli, siue concilio coniuncti, ipsius commodo operam suam dicare oportet, qui igitur repraesentatiuam ingrediuntur ecclesiam. Dicis fortasse, hoc tantum respectu ministerium et concilium ecclesiae repraesentatiuae nomen mereri, quod ex illius confessione et sacris fides et sacra totius ecclesiae cognosci possunt. Verum enim vero, definitionem esse angustiore definitio hocque latius illa patere, apparet. Omnes enim, qui e potestate ecclesiae agunt, suo agendi modo legitimo, quae sit illius indoles et fides demonstrant. Ministrorum ecclesiasticorum confessione sola fidem nostrae ecclesiae Lutheranae cognosci posse, non quis temere affirmauerit; cum libri nostri symbolici illius reddant rationem. Si quis igitur de fide ecclesiae certus euadere cupit, libros nostros symbolicos potissimum consulat et ad hos, tanquam ad Lydium lapidem, examinet sacra et confessiones ministrorum ecclesiasticorum necesse est. Libris autem his et, quae illis continentur, confessioni ceterisque scriptis non ministerium solum ecclesiasticum, sed etiam principes et magistratus Lutherani subscripserunt; quod certe significat, et hoc respectu nostram ecclesiam his iura ecclesiae repraesentatiuae concedere. Non illi solum collegium quoddam repraesentare dicuntur, per quos illius constitutio ac natura aliis innotescit; sed quibus illud potestatem suam concessit, qua ipsius nomine agere possunt. Quo nomine in ecclesia veniant, qui hac illius potestate sunt mactati, non video, si ministris ecclesiae solis nomen ecclesiae repraesentatiuae conceditur.

Quae fides exposuntur respectu ministerii ecclesiastici;

§. XIX.

§. XIX.

*Respectu
concilio-
rum, quo-
rum con-
ceptus re-
doleret placi-
ta Roma-
nensia;*

Inquirendum aliis permitto, an concilium accurate do-
ctorum ecclesiae congregatio appellari possit. Hoc certo cer-
tius constat, sententiam Romanensium, libertati ecclesiae exi-
tiosam, in ecclesia nostra, euangelica, quae Dei est gratia, esse
explosam, vel certe ab omnibus explodendam, qua, penes
clericos, siue quod perinde esse videtur, ministros ecclesiae
solos gubernationem et regimen ecclesiae esse, affirmatur. Re-
dolere videtur distinctionem ecclesiae membrorum in magi-
stratus et subditos, si concilia tantum collectiones esse docto-
rum, hique, ecclesiam repraesentatiuum constituere exclusis
ceteris ecclesiae membris, dicuntur. Quodsi necessitas effla-
garet et status ecclesiae determinatus permetteret, vt habe-
atur concilium: non ministris solum ecclesiae, sed omnibus ab
ecclesia delegatis, eidem interesse liceat necesse esset, qui tum
ecclesiam repraesentatiuam constituere dici possent, siue con-
fessiones fidei ederent, siue alia ordinarent. Sed et nos non
indigemus conciliis.

§. XX.

*Quae et-
iam in ec-
clesiam Lu-
theranam
plane non
cadunt.*

Nullum plane concilium in ecclesia nostra ab ipsius pri-
mordiis ad hunc vsque diem est habitum et veri plane absimi-
le est, illud, quo vsque haec, qua nunc est, facies ac status
durabit, iri congregatum. Non igitur est, quod de officiis,
ipsi attribuendis, sumus solliciti et ecclesiae nostrae emolumen-
tum quoddam conciliis acceptum referamus, cum nunquam
in illa exstiterunt, nec vnquam exstabunt. *IVTHERVM* ipsum
testatur (o), qui nostrae ecclesiae, inquit, *per Dei gratiam purita-
te verbi et usu sacramentorum ac cognitione vocationum et verorum operum
ita sunt illustratae et constitutae, vt concilio opus nobis non sit, nec a
concilio de his rebus quidquam melius sperare et expectare possimus.* Si
concilio nobis non opus est nec vnquam erit, quid est, quod
illud ecclesiam repraesentare dicamus. Nullus etiam rationes
status ecclesiae nostrae, sic dictae Lutheranae, hodiernus sub-
ministrat, quibus quaedam necessitas conciliorum in illa ha-
bendo-

(o) Conf. Praefat. D. MART. IVTHERI praemissa Artic. Smalcald. librorum
symbol. ex edit. Rechenbergi pag. 301.

bendorum posset euinci. De dogmatibus, accuratius et distinctius ad scripturae sacrae effata determinandis, non est, quod sollicita sit ecclesia nostra, cum libris symbolicis omnia ipsius dogmata modo, quo fieri potest, accuratissimo sint conscripta. Ceremoniae siue adiaphora in ecclesia nostra iam sunt constituta; nec est, etiamsi quaedam ceremoniarum mutatio requireretur, quod ad concilium confugiamus. Faciliori et magis compendiosa via incedi potest. Cuius ecclesiae particulari integrum relinquatur, ceremoniarum ecclesiasticarum habere rationem, cum diuersitas earum vnitati et societati vniuersae ecclesiae haudquaquam obstat, si modo in rebus fidei conueniatur (p). Quod si ceremoniae concilii mandatis vniuersae ecclesiae iniungerentur: facile futurum esset, vt cum cultu diuino ipso confundantur vel certe iusto maius pretium ipsis statuatur. Quot quantasque olim in ecclesia christiana turbas ritus externi, conciliorum canonibus definiti, non nunquam dederint, vel haereseos nota ipsis aspersa, qui latum vnguem a consuetudine ecclesiastica, concilii cuiusdam canonibus confirmata, recedebant, neminem fugit, qui ecclesiae statum pristinum per transfennam tantum est contemplatus. Abusui huic optime occurritur, si nullus conciliis in ecclesia relinquatur locus. Nullius praeterea valoris sunt conciliorum decreta et canones, nisi quem e consensu cum effatis diuinis sortiuntur. Quis illorum igitur vsus, cum codex sacer cuique pateat et doctrinae ex illo sint erutae et in ordinem systematicum redactae; cumque nos errandi immunitatem conciliis neutiquam concedamus.

§. XXI.

Si quis forte his assertis in opinionem adducatur, conciliis ex ecclesia nostra euangelica exterminatis, eam a primitiua ecclesia christiana nimium abludere ipse deesse, quod, non in ornamentum modo, sed etiam firmamentum cedebat: in promptu sunt, quae regeri possunt. Concilia, per se spectata, *Exempla, ex omnibus retro seculis ecclesiae christianae petita, non*

L in

(p) Videbis *Apolog. Aug. Conf. Art. IV. pag. 151 seqq. Formul. Concord. epit. Art. X. pag. 615 seqq. solidae, planae et perspicuae repetitionis et declar. Art. X. pag. 797.*

faciunt ad
probandum
contrari-
um;

in ecclesia plane esse reprobanda, minime affirmauerim; ambabus concedo, illa ecclesiae, si in abstracto consideratur, optime conuenire et ipsi forsitan conducere, cum alio, ac nunc est, statu est constituta. Quod si de primis conciliis et in his de Hierosolymitano, a doctoribus, qui spiritus sancti donis extraordinariis aucti erant, celebratis affirmatur, illa ecclesiae Christi primitivae fuisse decori ac commodo singulari: lubentes hoc largimur. Minime autem omnium hoc de conciliis in vniuersum omnibus, vt vt orthodoxis, dici posse, persuasissimum habeo. Tantum abest, vt illis controuersiae et dissidia sint semper sopita, vt potius iis non nunquam latius sint disseminata nouisquae data sit ansa, vel, vt certe eorum conatus irriti euaserint (q). Nonne idem ecclesiae nostrae est timendum, si ab et in ea iusto maius conciliis statuatur pretium? Experimentis iam factis sapimus. A concilio libero oecumenico medicinam sperabant reformatores, maiores nostri, contra errores et abusus, quibus ecclesia christiana scatebat. Spem eorum exitus fefellit et, quod animo praesagebant Lutherus ceterique primi confessores nostri, euentu est comprobatum. Tridentinum illud concilium tantum abest, vt erroribus, ecclesiam obundantibus, aggerem obiecerit reformandisque sacris inseruierit, vt potius per illud publicam auctoritatem sint nacti, sacra, vt vt abusibus detestandis infuscata, fere omnium, qui concilio aderant, caleulo sint comprobata et schisma, quod Protestantium Romanensiumque distrabit ecclesias, sit stabilitum, ita, vt reconciliationi non amplius locus sit, nisi concilii huius aboleatur auctoritas. Hoc documento certe extra omnem dubitandi aleam positum videmus, pluralitate votorum in rebus, quae fidem concernunt, nihil magis esse lubricum nullique rei minus fidem esse habendam, quam concilio, in quo de veritate dogmatum et sacrorum genuina indole constituitur e copia suffragiorum. Quid mirum, veritatis amicos et illius cognitione instructos multitudine vinci ab illius inimicis, qui, vel ignorantia vel malitia armati, erroribus patrocinantur. Quid au-

(q) Eandem rem praeter alios confirmat BASNAGE dans l'histoire de l'eglise Tom. I. Liv. X. Chap. I.

autem a sana ratione magis abhorret, quam multitudinem errantium parere errori patrocinium?

§. XXII.

Primae ecclesiae christianae status, a statu ecclesiae nostrae diuersus, concilia magis requirebat, vel certe admittebat. Religione gentili adhuc dominante, vel saltem cum religione christiana superflite, videndum erat, vt externorum institutorum rituumque conformitas externaque omnium christianarum ecclesiarum particularium communio conseruetur, ne ethnicorum, in externis haerentium, suspitioni locus aperiretur, christianos fidei suae haud constare, ad quam auerruncandam in primis faciebant concilia et synodi. Sacrae scripturae canon vel illis temporibus nondum erat concinnatus, vel certe sacri codicis magna erat raritas, ob rei litterariae curiam supellectilem magnamque in libris describendis impendendam impensam atque operam. Officii igitur erat illorum, qui sacrum codicem manibus versabantur, et, quid illo contineretur, non erant ignari, quibus etiam negotium traditum erat, sacri codicis veritates homines docere easque ad posteros propagare, vt collatis calculis has sacrae scripturae veritates in vulgus proderent et, ne christianus coetus a se ipso degeneraret, dogmatum examine, ad sacrum codicem instituto, cauerent. Plane aliter se habet ecclesiae status, cum per artem, libros typis excubendi, cuique copia facta, sacras veritatum diuinarum adeundi et hauriendi scaturigines. Cum olim doctrinis christianis nasceretur contradictio, haec accuratius determinentur et loquendi termini omni consensu eligantur necesse erat, quibus verus doctrinarum sensus optime exprimi, orthodoxi ab heterodoxis discerni hiique prohiberi possent, quo minus terminorum inuolucris animi sensa falsarumque doctrinarum monstra, quae aiebant, obtegerent. Omni hac cura et opera superfedere possumus in ecclesia omni, quo fieri potest, modo, scriptis auctoritate publica donatis et theologiae systematibus circumscripta.

Cuius rei demonstratio continuatur.

§. XXIII.

At alia incedendum via, qua ad veritatem in conciliis iri potest; nec opus est, vt calculorum multitudinis habeatur ratio.

Nec alius, ac consuetio.

*pus, agendi
modus in
conciliis
facile obtri-
net.*

tio. Alii monstrent hanc viam, me illam latere, aperte profiteor. Hac omnia in vniuersum, quotquot ecclesia christiana vidit, concilia ad illius pacem ac salutem sunt grassata. Veritatis inuestigationem feliciter successuram, ne tibi persuadeas, cum magnus hominum coetus ad illam incumbit. In rimanda veritate magno solet esse impedimento, cum aures obtunduntur hominum blaterationibus conspectuque illorum animus a seria auertitur meditatione rerum, tacita aestimatione dignissimarum. Homines, qua semel sunt imbuti, sententiam mordicus tenere atque defendere solent, eoque magis, si fidem spectat. Opinionis studio aliisque affectibus fascinati ab ea se dimoueri haudquaquam, vel admodum aegre, patiuntur; multo minus in hominum conspectu. Innumeris fere exemplis eorum comprobari posset, qui in sententia perseuerarunt, conciliorum patribus, ut ipsos ab ea auocarent, omnem mouentibus lapidem. In medium, quaeso, proferatur haereticus vel tantum schismaticus, qui plena in concilio libertate, loquendi et opinionem suam defendendi, usus nec comminationibus territus siue pollicitationibus inescatus, falsitatis sententiae suae certissime conuictus, palinodiam cecinerit. Num Romanenses putas ad nostra, vel nos ad eorum castra, transituros fuisse, etiamsi nobis Protestantibus cum illis idem ius, eadem facultas atque libertas in concilio illo Tridentino fuisset concessa? Non hoc solum, pontificis Romani mancipii habitum, conciliabulum comprobatur, conamina comitiorum eiusmodi ecclesiasticorum non irrita solum et superuacua; sed etiam ecclesiae non raro esse exitiosa. In synodo illa Dordracena Remonstrantes siue Arminiani indicta causa condemnabantur et condemnati in exilium eiciebantur. Hac ratione ecclesia, a Caluino reformata et dicta, maculam contrahebat, non facile eluendam. Quid longius ab ecclesiae libertate et concilii vera indole abest, quam, in rebus fidei diiudicandis, iudicis occupare locum, secus sentientes ecclesiae reconciliandos, rationibus sententiae ipsorum substratis insuper habitis, condemnare iisque in ecclesiam praeccludere reditum. Qui, quaeso, aliter fieri potest, quam ut numero et potentia impares causa cadant, cum illi, qui iudices agunt, sententias suas ad obrussam examinari, nunquam

quam permittent; sed potius illis auctoritate, qua valent, pondus addere, omnibus viribus sint nisuri. At haec synodus varia peperit ecclesiae reformatae commoda. Ipsa facta et tecta est conseruata contra quinque articulorum doctrinam, tam longe lateque iam diffusam, et confessione, in synodo edita, certis limitibus est circumscripta aliisque commodis affecta. Verum enim vero, omnia, qualiacunque sint, emolumenta facilius acquiri potuisse modis, mihi videntur. Quid opus erat concilio, cum summus magistratus remonstrantes posset e patria eicere illisque interdicere sacris, si e doctrina eorum aliquod rei publicae ominaretur detrimentum? De fide reformatorum ex aliis iam constabat monumentis et, si qua opus fuisset fidei articulorum accuratori designatione, alia ratione illa litteris poterat consignari, nec concilii opera necessario requirebatur. Colloquiis, sic dictis, Irenicis siue charitatiuis potissimus finis erat, qui conciliorum esse debet. Eo nimirum tendebant, vt pax ecclesiae, erroribus et falsis doctrinis perturbata, restituatur et a veritatis tramite aberrantes, erroris conuicti, eo misso, cum ecclesia vera redeant in gratiam. Quotiescunque illa hinc inde, a sacrorum reformatorum temporibus ad seculi decimi septimi et, quod excedit, medium magno numero sunt instituta; toties experientia comprobauit, haec remedia fini illi consequendo tantum abest vt sufficiant, vt potius dissensus partium colloquentium illis plerumque sit actus (r). Quis igitur, quaeso, in malam partem vertet ecclesiae nostrae, si his vestigijs territa a concilijs conuocandis sibi abstinendum esse credit? Sed nimis fortasse sum in rationibus conquirendis cumulandisque, quibus permotus mihi persuadeo, concilia ex ecclesia repraesentatiua plane, pro nostrae ecclesiae statu, esse remouenda nec ministerio ecclesiastico soli in illa locum esse assignandum (r). Ad illos iam me referam, ad quos repraesentatiuae ecclesiae spectant iura.

L 3

§. XXIV.

(r) Auctores, qui de his colloquijs charitatiuis pluribus disserunt, commemorat IO. FR. BVDDÉVS in *appendice Isagoges hist. theol. p. 123 sqq.*

(s) Conf. SECKENDORFII *Christen Stat Lib. III. Cap. XII. §. 3. pag. 608 sqq.* BÖHMERT *Iuris paroch. Sect. I. Cap. II. §. LXIV sqq. pag. 36 sqq.*

lorum vsus instituat. Hinc perperam vitio magistratui ecclesiae protestantium vertitur, quod bona, quae gurgitis instar absorperat ecclesia pontificia, ad alios melioresque vsus conueriti, iusserit. Haec, et si qua alia in ecclesiam principis sunt, iura maiestatica arctioribus non nunquam limitibus circumscripti posse, minimè nego. De iuribus suis cedere cuique integrum. Quid igitur impedit, quo minus princeps de iuribus suis in ecclesiam remittat vel etiam alii tradat?

§. XXVII.

Tum collegialia, quibus repraesentat ecclesiam, quae considerantur et exponuntur a) generatim.

A iuribus principis maiestaticis optime collegialia sunt distinguenda, quibus repraesentat ecclesiam. In ecclesia, tanquam societate aequali siue collegio nulli ipsius membro, vt iam dictum est, competit prae ceteris ius vel ^{et cetera}. Quod si igitur princeps siue magistratus iuribus in hac societate prae ceteris est affectus: consensu ceterorum ecclesiae membrorum illa obtinet. Collegialia haec ecclesiae iura ad episcopos fuisse ante collata et ab eis perpetrata, quam principes Christo nomen dederunt, exceptione clarius patet, vnde nomen episcopaliū ipsis haesit. Neutiquam hoc nomine eam ob causam afficienda, quod sibi illa episcopi soli possunt vindicare vel ecclesiae haud liberum est, cuicumque vult, eadem tradere. Principibus ab ecclesia remotis, omnino episcopi maxime idonei et digni erant, qui haec iura capefferent. Non igitur nisi ob consuetudinem pristinam, pro statu ecclesiae tum temporis optimam, iuribus his episcopaliū, et principibus illa tenentibus, summorum episcoporum in ecclesia indi potest nomen. Ad principem autem, siue magistratum, nostrae ecclesiae socium, iura et negotia, societati vniuersae propria, sunt deuoluta tum ob arctissimum, quo ecclesia cum republica continetur, vinculum; tum ob varia in ecclesiam collata beneficia; tum denique ob facultatem, qua prae ceteris ecclesiae membris pollet, ipsius salutem externam promouendi.

§. XXVIII.

b) speciatim.

Ad illum e consensu ceterorum ecclesiae membrorum siue tacito, siue explicito, e supra nominatis sequentia potissimum ecclesiae repraesentatiuae spectant iura et negotia. Principis

cipis est, e ceteris ecclesiae sociis eligere dignissimos, quibus oracula docendi et sacra administrandi facultas tradatur. Multae quidem ecclesiae Lutheranae particulares hoc iure ipsae funguntur; in plurimis tamen illud ad magistratum est devolutum. Cum hoc iure etiam ad eum pertinet potestas, illorum explorandi vires ac dexteritatem, qui muneri ecclesiastico sunt praeficiendi. Cum autem hoc negotium exquilitiorem rerum diuinarum ac profundiorum scientiam requirat, quam in homines cadit, qui ad rerum ciuiliu cognitionem a pueris incubuerunt et rebus, quae a diuinis plane abluunt, sunt distanti: recte in locum suum sufficiunt magis huic negotio idoneos, qui igitur, principis persona induti, de eruditionis et vitae ratione explorata vel ad principem referant necesse est, vel ipso praesente examen instituunt. Per se patet, illos ab ecclesia ipsa immediate potestatem examinandi esse consecutos, qui hoc iure gaudent, ecclesia ipsa ius eligendi exercente. A iure eligendi et vocandi ius, publice potestatem sacrorum tractandorum electo tradendi, siue eum inuestiendi, separari non potest, quod eam ob causam principi, ab ecclesia concessum, est proprium. Nomine igitur et auctoritate principis et hi agunt, qui hoc negotio in ecclesia funguntur. Intuitu excommunicationis hoc potestatis princeps, tanquam ecclesiae repraesentatiuae membrum primum, iure suo sibi sumere potest, vt causas, e quibus membrum aliquod est excommunicandum, sibi indicari postulet et pro illarum natura, excommunicationem fieri, vel vetat vel permittat eamque confirmet. Qua ratione ea sit peragenda praescribi iure ab eo potest, quo ipsa ecclesiae non minus, quam ipsius socii excommunicandi, commodo inferuiat. Vt, ad sopiendas obortas in ecclesia controuersias, studium conferat princeps et magistratus Lutheranus, etiam ipsum habet sibi obstrictum ecclesia nostra, ob sui curam ei commissam. Vi, carceribus, armis et flammis in illos saeuire, quia ab ecclesiae placitis et dogmatibus, vel errore vel malicia inducti, secessionem faciunt, Christi ecclesiam, adeoque etiam nostram Lutheranam, omnino non decet. Componendae a magistratu Lutheranis turbae, in ecclesia gliscentes, constituendo, qui inquirant, quorum sententia sacris litteris, adeoque etiam libris

nostris symbolicis, respondeat et a quorum partibus hac ratione stet veritas. Erronea et ecclesiae dogmatibus minus conformi sententia imbutos admonendos curet, vt, misso errore, se dignos praebeant ecclesiae ciues. Si quis admonitioni nullum relinquit locum: nomine, quod ipsi ex ecclesia nostra haeret, et iuribus, quae in illa obtinet, priuandus, id est, excommunicandus. Si quid vero periculi vel ecclesiae vel reipublicae ex aliquo perperam sentiente timendum esse, credit princeps: optimo iure illum, vt ditionis et ecclesiae limites relinquat, adigere potest, nota tamen infamiae remota. Nullum est dubium, quin etiam in eos poenis ciuilibus a principe, e potestate territoriali, animaduerti possit, qui, statum reipublicae turbando, specioso religionis titulo abutuntur pessimaeque illum obtendunt causae. Non tanquam ecclesiae solum sed etiam reipublicae, moderator interdicare potest princeps, ne verbis in seculis sentientes, ab ecclesia nostra remotos quidem, sed terrae ipsius tamen ciues, eorumque dogmata asperere inuehantur, qui dogmatum pro concione exponendorum ius in ecclesia nostra sunt adepti; quandoquidem reipublicae tranquillitati detrimentum facile hae ratione potest afferri. Quemadmodum autem salua ecclesiae libertate non prohiberi potest, quo minus doctrinae ipsius publice proponantur: sic etiam nulli ecclesiae ciui, quicumque sit, licet impedire, quo minus errores, doctrinis illis e diametro oppositi, in medium afferantur. Qui enim venenum obiectum atque ignotum ecclesiae ciues auersari possunt atque euitare, cum illud sub splendidis nominibus eis propinatur. Ratio, qua errores indicandi et refutandi sint, praescribi, non autem refutatio plane prohiberi potest. Quod ad confessiones fidei librosque symbolicos attinet: summum imperantem, ecclesiae nostrae addictum, non in eam curam solum incumbere oportet, vt illi concinnantur et in lucem publicam edantur; sed etiam illis subscribendo, tum suo ipsius, tum totius ecclesiae, nomine declarare, omnia, quae illis contineantur, dogmata ecclesiae nostrae esse propria et omnibus ipsius ciuibus vera et diuina haberi. Ipsius quoque est, videre, ne quis in ecclesiam aggregetur, nisi consensum cum doctrinis propositis testatum fecerit. Ceremoniae ecclesiasticae inscio et inuito principi-

cipe nec abrogari nec institui possunt. Cum de ordine in ecclesia conseruando in primis sollicitus esse debet: hae actiones externae ipsi sunt constituendae, vel etiam confirmandae. Cum dogmatibus et vniuerso ecclesiae statu ipsae arctissimo connectuntur vinculo. Tam illorum, quam huius, ratio maxime est habenda omnique opus est circumspectione. Nulli ecclesiae repraesentatiuae membro conuenit, ceremonias pro lubitu vel abolere vel obseruandas praescribere easque ecclesiae obtrudere, quibus periculum est, ne ipsa ad alterius ecclesiae sacra, a quibus externe discernitur ceremoniis, iusto propius accedat. Ius ceremoniarum instituendarum ecclesiae acceptum referat princeps necesse est, quod igitur in ipsius detrimentum, vel probabilitatis specie tantum futurum, et ipsa contradicente, minime licet exercere. Quod de potestate principis circa ceremonias affirmari potest, idem valet de liturgia vniuersa. Et cum libri liturgici sunt instar publicarum confessionum; etiam in illos quadrant, quae de libris symbolicis paulo ante sunt disputata. Bona tandem ecclesiastica curae principis sunt commissa, circa quae ipse est officii, videre, vt illa in verum ecclesiae emolumentum collocentur; certos fidosque illorum administratores e ceteris ecclesiae ciuibz denominare vel constitutos confirmare; vt sibi ratio dispensationis eorum reddatur postulare; si ecclesiam eorum damnum passam deprehendit, vt illud refarciatur, curare et tandem illis conseruandis et adaugendis inuigilare (u).

§. XXIX.

Iura, quae per pacta et conuenta in statu civili ecclesiae sunt tradita, ipsius bonis sunt annumeranda. Hinc, quae ad illa tutanda a principibus iniuntur, consilia suscipiunturque negotia ad eos pertinent, tanquam ecclesiae repraesentatiuae membra potiora. Per pacem Westphalicam ecclesiae non pro-

²⁾ E principibus evangelicis constat collegium evangelico-

M 2

testan-

(u) Quae hoc et proxime praegressis paragraphis de magistratus iuribus sunt disputata, haud intacta relinquunt celeb. SIGM. IAC. BAYMGARTEN, cuius praeceptoris meritorum in memoriam nulla vnquam obliuerabit temporis longinquitas, in *Compend. theol. moralis Part. II. Cap. VII. §. 184 sqq. pag. 437 seqq.* IO. GEORG. DARIES *Institut. Iurisp. vniuers. Sect. VII. Cap. II. Tit. II.*

*rum Ratis-
bonense,
quod eccle-
sia repraes-
Germani-
nae uni-
uersalis
potest nun-
cupari.*

testantium, stricte sic dictorum, solum, sed omnium etiam, qui euangelicorum nomine veniunt, sub Germaniae imperio constitutae liberum religionis exercitium est concessum variaeque iura sunt addicta. Principes Germaniae euangelici, officii sui memores, eo conuertunt curam, ut non haec iura solum permaneant intacta eorumque conatus irriti reddantur, qui eo temeritatis progrediuntur, ut in illa, tot summorum imperantium calculis et nominibus confirmata, infesto animo inuehantur, vel de illis subdole delimare satagant; verum etiam ut in commune ecclesiae euangelicorum Germanicae commodum consulatur. Ad quem finem ut collineant, inter ipsos conuenit, collegium quoddam constituere, per quod, omnium ipsorum nomine et auctoritate, res ecclesiae totius Germanicae tractari, damnis, contra leges Germaniae fundamentales ipsi illatis, medela afferri commodoque ipsius publico consuli possit. Collegium hoc, quod hi, qui a principibus euangelicis ad comitia imperii delegati sunt, Ratisbonae efficiunt, corpus euangelicorum siue euangelicum audit, quod allatis ex rationibus ecclesia euangelicorum repraesentatiua vniuersalis in Germania potest nuncupari (x).

§. XXX.

*3) Consi-
storia, quae
vel a sum-
mo magi-
stratu eu-
angelico
sunt con-
stituta;*

Collegia, quibus haec, quorum mentio iniecta, officia et iura, quae ad principem Lutheranum spectant in ecclesia, vel ab ipso vel ab ecclesia particulari sunt assignata, consistoria appellantur, quae eam ob causam secundum in ecclesia repraesentatiua ecclesiae nostrae locum obtinent. Consistoria maximam partem a summo terrarum, in quibus ecclesia nostra floret, magistratu Lutheranum sunt constituta atque ordinata; tum quod ecclesiae gubernatio tantum curae, temporis ac operae requirit, ut dubitari non possit, quin ab hominibus, res ecclesiasticas ecclesiaeque statum edocis, et qui huius modis vacant, ecclesiae vtilitas melius obseruari possit atque pro-

(x) Ex instituto vberius disserit de corpore euangelicorum IO. IAC. MO-
SER in *Iuris publici german. Parr. X.* quae germanico idiomate pro-
diit Lipsiae et Ebersdorfii 1743. et in *Compend. iuris publ. moderni,*
regni germanici Lib. IV. Cap. 4. pag. 239 sqq.

promoueri, et contra ea periculum sit, ne, si princeps solus ad eam non minus, quam ad reipublicae gubernationem incumberet, alterutri inde nascatur remora atque damnum; tum etiam quod iuris canonici auctoritas, quae ex parte in ecclesia nostra adhuc obtinet, necessario efflagitare videtur, vt ecclesiae proprium concedatur forum. Hinc patet, negotia et iura, quae principi Lutheranò in ecclesia deberi euicimus, negotia et iura etiam esse Consistorii et ab ipso principis nomine et auctoritate suscipi; deinde principem ex illis negotiis quaedam sibi suaeque ipsius cognitioni reservare, recteque posse a consistorio ad principem appellari; praeterea penes principem esse, quibuscunque, siue sacra in ecclesia obeant, siue minus, modo sint ecclesiae nostrae ciues et status statutorumque ipsius probe gnari, consistorii tradere iura, auctoritatem dignitatemque; et denique a consistorio nullas novas constitutiones siue ordinationes in ecclesia inscio, nedum inuito, principe posse promulgari. Praeter illas, quae a principe, quatenus vt ecclesiae repraesentatiuae membrum primum spectatur, huic iudicio demandatae sunt causae disceptandae, de aliis iudicare solet, quae omnino non ad ecclesiam, sed ad forum ciuile, pertinent, quo causae matrimoniales sunt referendae. Consuetudo haec ex iure papali siue canonico est deriuanda, quod, excusso licet iugo papali, nondum tamen auctoritate sua inueterata ob nexum, quo ciuili iuri est intextum, plane extui potuit. Quamuis hic mos papatus reliquiis in ecclesia nostra possit annumerari: facile tamen absque ecclesiae nostrae detrimento est permittendus, quod hoc iudicium principis subest imperio, cui integrum est, collegiis ditionis suae, quae libet, tradere negotia tractanda. Ex his, quae iam de consistoriis, a principe Lutheranò dependentibus, eorumque officiis sunt disputata, manifeste apparere videtur, eorum operam esse superuacaneam, qui inquisitum eunt, successeritne consistorium in locum presbyteriorum an iudiciorum officialium. Neutrum horum presbyteriorum accurate refert, siue spectes illius officia, siue potestatem, qua in ecclesiam pollet, siue membra, quae illud constituunt siue denique principes, quorum auctoritate nititur consistoriorum auctoritas. Partes vtriusque ante nomi-

nati collegii gerit consistorium; sed non omnes, nec eadem ratione.

§. XXXI.

Vel immediate ab ecclesiis particularibus.

Non omnia ecclesiae nostrae consistoria principibus iura sua accepta referre possunt; sed immediate ab ecclesiis, quarum in commune consulunt, particularibus eadem sunt consecuta. In terris enim, quae principis subsunt imperio, a sacris euangelicorum remoti, ipse ecclesiae repraesentatiuae haudquaquam est accensendus, adeoque potestatis, quae consistoriorum est, in principe non quaerenda est origo. Consistoriorum, quae ecclesiae, in principis catholici terra constitutae, praesunt, potius est videre, ne princeps, a sacris nostris auersus, contra ecclesiae commoda et iura quidquam audeat, quorum igitur maior est necessitas, quam in terris principum protestantium, qui salutem ecclesiarum suarum etiam absque consistoriorum ope promouere possunt. Hinc illorum necessitas perillust. BOEHMERO vocatur absoluta. Primus debetur locus his consistoriis in ecclesia repraesentatiua, quem alias iure suo occupant principes protestantes. Consistoriorum et, quibus constat, membrorum etiam a principibus catholicis confirmari potestatem dignitatemque, superioritas patricularium iubet, quod ut fiat, ecclesiae protestantes, libero religionis exercitio in Germania donatae, iure suo postulare possunt (y).

§. XXXII.

4) Cetera iudicia ecclesiastica consistoriis subordinata.

Omnia iudicia ecclesiastica, consistoriis subordinata, cum illis eundem in ecclesia repraesentatiua locum occupant. Nihil enim inter illa et consistoria interest, nisi quod haec minori ecclesiae parti, siue ecclesiarum patricularium numero, praesint, ipsis ad consistorium grauioribus de causis sit referendum et, quae sit circa illas ipsius voluntas, explorandum; quod

- (y) Paulo fufius de consistorio disputare mihi licuit in commentatiuncula de consistoriorum necessitate et statu ecclesiae nostrae periculofo demonstrata, quam sub auspiciis muneris, quod ornat et e votis omnium bonorum ardentissimis per longissimum temporis tractum in posterum ornabit consistorii Guelpherbytani director meritisissimus IVL. GOTH. SCHLYTERS, fautori huic maximo, animo gratulabundo ac deuotissimo, obtuli.

quod appellatio ab his ad consistorium cuique sit libera, atque adeo haec tantum in consistoriorum subsidium et ecclesiarum particularium curatiorem gubernationem a consistoriis ipsis vel a principe sunt instituta atque confirmata.

§. XXXIII.

Ministerium ecclesiasticum in ecclesiae repraesentatiuae ^{s) minist-} membris tertio loco est annumerandum. Ob prouinciam ^{sterium ec-} crorum dispensandorum et oraculorum publice docendorum ^{clesiasti-} ipsi demandatam, ecclesiae repraesentatiuae honorem ex parte ^{cum. Quae} ad se pertinere, iure contendere potest. Ipsi, ob has princi- ^{eius sunt} pes iam nominatas partes, quaedam adhuc sunt obeunda, cum ^{negotia,} illis arcuissime coniuncta. Veritatum diuinarum vniuersique ^{tum prima-} illarum systematis cognitione solida illi, qui, in concione effata ^{ria, tum se-} diuina exponendi ceterosque ecclesiae consortes illis imbuen- ^{cundaria} di, facultate et auctoritate pollent, omnes, eadem sacra am- ^{eaque vel} plectentes, vincant necesse est. Hi igitur omnium optime ^{cum euan-} etiam dogmata litteris consignare et de eorum conuenientia ^{gelici prae-} cum veritatibus, sacro codice traditis, dicere possunt testimo- ^{dicazione;} nium. Qua propter ad eos negotium est deferendum, publica confessionum et symbolorum ecclesiae nostrae scripta conscribendi totiusque ecclesiae nomine, illis subscribendo, significandi, nihil illis contineri, quod diuinis effatis niti, non persuasum habeat ecclesia (z). Quod negotium praeterea ex hac ratione ipsi potest vindicari. Docendi munus non tam arctis continetur limitibus, vt, ecclesiae nostrae gregales tantum concernere, affirmari possit. Ad illos etiam spectat instituendos, qui extra illius cancellos adhuc versantur. Confessionibus autem publicis sacra ecclesiae nostrae docentur, qui, illorum ignari, se ipsi adscribendos nondum curarunt hisque ad eandem inuiantur.

§. XXXIV.

Sacrae synaxi praest ministerium ecclesiasticum. Tanta ^{Vel cum} au- ^{sacra syna-}

- (z) Hinc subscriptionis, a principe suae magistratu Lutherano institutae, (§. XXVIII.) et huius, quae ministerii ecclesiastici est, plane diuersus est finis. Illa comprobatur, esse ecclesiae nostrae dogmata; haec vero, esse diuina, sacro codice exposita.

neos admi-
nistracione
coniuncta.

autem ipsi debetur reuerentia ob auctoris sanctitatem et maiestatem infinitam, ob materiae in illa exhibitae praestantiam omni pretio pretiosorem, ob finis, in quem instituta est, dignitatem infinitam, ob honorem ecclesiae, cuius publicae inferuit professioni aequae, ac arctiori membrorum societati charitativae ardentiori, cuiusque palmarium diuini cultus publici est momentum, et denique ob requisita, quae noui foederis scripta, illis inesse, iubent, qui ad eam accedere gestiunt; vt fieri non possit, quin sacrorum christianorum haec potior pars profanaretur, ipsius auctoris voluntas et sanctitas despiciatur et derisui palam haberetur et ecclesia ipsa infamiae nota quadam aspergeretur, si quibuscunque, vt vt sint morum perditorum dissolutorumque, aditus ad eam pateret et ipsis absque seriae poenitentiae et emendationis significatione liceret, in hanc rem sanctissimam inuolare. Nulli plane morum censors hoc respectu aptiores in ecclesia possunt inueniri ministris ecclesiasticis, officiorum morumque christianorum doctoribus publicis. Horum est, omnium optime intelligere, quae decent sacrae coenae conuiuas. Quibus igitur magis conuenit, arcere indignos ab illius consortione, id est excommunicare? Potest quidem hoc ministrorum ecclesiae negotium limitibus circumscribi ab ecclesia illisue, quibus hi subsunt in ecclesia repraesentatiua; aliqua tamen negotii huius pars ob munus, quod sustinent, ipsis minime videtur posse denegari. Inde etiam ipsorum est, ante explorare, an poenitentiae indicia et cetera adsint requisita, quam sacrae coenae alicui concedant usum. Hinc confessio peccatorum priuata originem traxit fortiturne auctoritatem, eam ob causam non facile antiquanda. Eadem, tanquam character ecclesiae nostrae distinctiuus, librorum symbolicorum pluribus locis confirmatur (a).

§. XXXV.

- (a) Vid. In libro concord. ex edit. Rechenbergii August. Confess. Artic. praecip. XI. pag. 12. Art. de abusibus mutatis IV. pag. 27. Apolog. Art. IV. pag. 158. Artic. Smalcald Part. II. Artic. VIII. pag. 331. Catech. min. pag. 378. form. Concord. Art. XI. pag. 807 seq. Hinc particularis ecclesia Lutherana Germaniae confessionem priuatam haud abrogare potest. Namque, si hoc sibi sumit, hoc ipso demonstrat, se placita ecclesiae

§. XXXV.

Nullum inter ecclesiae ministros dignitatis et auctoritatis discrimen locum habet, si officium ipsorum spectes. Nihil tam-
 men impedit, quo minus ceteris ex his praeficiantur, qui in
 eorum doctrinam, mores et studium, quod in munere obeun-
 do collocant, oculos habeant intentos. Ordinis in ecclesia
 necessarii ratio hoc necessario requirere videtur. Principi Lu-
 therano et, si ab illo discesseris, consistorio curam omnium,
 quae statum ecclesiae externum, commoda iuraque ipsius
 concernunt, esse propriam, ex antea dictis apparere, credo.
 Omnes igitur, qui ad eandem incumbunt in ecclesia, id iuris e
 consensu eorum nactos esse oportet. Quare superintendentes,
 praefules, inspectores et quibuscunque aliis nominibus ac ti-
 tulus veniunt in ecclesia nostra illi, qui, muneri ecclesiastico
 admoti, simul spartam sunt nacti, externum ecclesiae emolu-
 mentum curandi, sacra temperandi, qui sit agendi docendi-
 que collegarum modus rationem habendi, redituum ecclesia-
 sticorum rationes examinandi, doctrinarum puritati ecclesia-
 rumque particularium tranquillitati inuigilandi, vires, mores
 et merita illorum, qui in ecclesia officium publicum affectant,
 N explo-

6) Prae-
 fules s. Su-
 perinten-
 dentes.

clesiae nostrae fastidire et, quam rem vniuersa ecclesia sibi consentaneam
 et proficuum iudicat, eandem se habere non inutilem solum, sed et-
 iam damnosam. Hoc modo prae se fert, se, ecclesiam nostram errori
 adhuc deditam et ritu perditio, publicis scriptis symbolicis sancito, in-
 structam esse, credere. Hinc communione ecclesiae Lutheranae se ipsa
 exiit. Minister ecclesiae sub hac conditione et lege, vt plane a con-
 fessionis priuatae exercitio abstineat, vocatus vel vocationem remittere,
 vel, ea accepta, ecclesiam illam deserere debet, quae mordicus abro-
 gationem confessionis priuatae omnino flagitat et ne permittere quidem
 vult, vt focii sui libertate hac in re vtantur. Neutiquam his dictis
 confessioni priuatae absolutam necessitatem vindico. Quaeuis ecclesia
 Lutherana particularis libertate sua hac in re vti potest. Quodsi au-
 tem lege et impetu quoddam postulatur, vt hic ritus, ab vniuersa ec-
 clesia adoptatus, et cum sacrae coenae digno vsu arctissime connexus,
 eidemque inseruiens plane tollatur: ab ecclesia nostra sit secessio, eaque
 macula cuiusdam omni opera abstergendae insimulatur. Haec a me
 in medium sunt prolata, vt, quod de controuersia eam ob causam in vr-
 be haud ignobili Lipsiadis haud ita pridem excitata, quam nondum com-
 positam credo, iudicandum sit, significem.

explorandi, ad munus ecclesiasticum solemnibus ritibus initiandi electos eosque in ecclesiam munusque nouum introducendi et cetera peragendi, quae in episcopos cadunt, sunt principi siue consistorio delegati et pars iuris, quod illorum est, ad hos est delata. Hac ratione non ob munus ecclesiasticum solum, sed etiam ob iura principis siue consistorii ipsis tradita, ecclesiae repraesentatiuae sunt accensendi. Non quidem absolute necessarium esse, ut officia iam nominata in homines sacra ecclesiae nostrae tractantes conferantur, res ipsa docet: suadet tamen, hoc fieri, arctissimus, quo haec negotia maximam partem cum munere ecclesiastico continentur, nexus, suadet reuerentia inde muneri ecclesiastico maior speranda, suadet notitia rerum ecclesiam concernentium, qua hi, qui sacra tractant, illos superare, qui ciuilibus immerguntur negotiis, maxime est probabile, suadet denique ecclesiae primorum seculorum exemplum. Nihil plane periculi est; ne, hac ministris ecclesiasticis concessa potestate, hierarchiae pontificiae aperiatur fenestra. Quod si haec potestas cum munere ecclesiastico indissolubili vinculo coniuncta esse diceretur; nisi ab ecclesia vniuersa et illis, qui eam repraesentant, penderet et penes hos esset, quantam libet, tradere ministris ecclesiasticis huius potestatis partem: haec coniectura quadam fortasse veri specie niteretur, qua, rebus sic constitutis, omnino destituitur.

§. XXXVI.

7) Eccle- Praeter hos, quorum mentio iniecta est, ecclesiae re-
siorum pa- praesentatiuae etiam illi accedunt, qui, ad munera ecclesiastica
troni et et in primis ministerium ecclesiasticum ecclesiae nostrae so-
8) eccle- cios eligendi ac promouendi, iure sunt mactati. Cum ceteris
siam re- ecclesiae iuribus haec facultas vel principi cessit vel ad alios, de
praesen- ecclesiis quacunque ratione bene meritos, rediit; vel etiam
tantes stri- e concessione principis siue ecclesiae totius quidam ipsius socii,
ctae sue dicti. e grauitate prae ceteris conspicui, eandem obtinent. Ecclesiae pa-
tronorum nomine venire solent, quibus praeter principem
ius iam dictum in ecclesias particulares iure hereditario com-
petit. Alii ecclesiae ciues, hac facultate prae ceteris aucti, hoc
respectu in primis repraesentantes audiunt, quo nomine hos
in

in vrbe nostra Brunsvicensi insignire, moris est, qui hanc a principe optimo, quae eius non in terras solum, sed ecclesias etiam Brunsvicenses, cura est paterna, principe Lutheranò dignissima, redditam facultatem nomine ceterorum tenent et ex hac collatis calculis operam navant eligendis ministris ecclesiasticis aliisque ecclesiarum suarum commodis inuigilant. Omnibus his officio satisfactoris agendum, ut de vitae morumque integritate et in docendo dexteritate illius, quem divinae voluntatis interpretem constituere volunt, certo ipsis constet. Hic finis est electionis vnicus, qui, si ecclesia vniuersa, cuius persona sunt induti, electioni interesset, ipsi propositus sit necesse est, ut munus hoc detur dignissimo. Deinde muneri destinatus ad eos remittendus, qui iure et facultate gaudent accuratius et exquisitius de cognitione ipsius aequè, ac habitu theologico, et ceteris, quas hoc munus requirit, animi dotibus inquirendi, quae, si adesse deprehenduntur, electioni demum addunt pondus. Electus denique et rite examinatus ab illis principi indicandus, quo, non ob potestatem territorialem solum, creato ecclesiae ministro confirmet munus; sed etiam ut, tanquam ecclesiae repraesentatiuae membrum potissimum, vniuersae ecclesiae nomine declaret, sibi electum ecclesiae ministrum probari. Manifeste hinc apparet, illos in ecclesiam esse iniuriosos, qui muneribus vel aliis commodis externis se induci patiuntur, ut muneri ecclesiastico hunc illumue praeficiant. Ecclesia ipsis hanc potestatem concessit ea conditione, ut eandem obseruent in eligendo rationem, quam ipsa esset secutura, id est, dexteritatem candidati non e suis, sed ecclesiae, commodis metiantur. Pacto igitur ipsa non amplius adstringi sibi que postliminio sumere posse videtur ius, quod aliis concessit, cum, illos eo abusus ipsosque, pactum infringendi, fecisse initium, deprehendit. Quod hinc inde penes ecclesiae Romanae basiatores sit, ecclesiae nostrae praeficere ministros, e statu ecclesiae pristino est deri-
tandum et papalem dominatum adhuc redolet, cui quo minus ecclesia nostra plane eximatur, status civilis ratio hinc inde prohibuit.

§. XXXVII.

9) Bonis
ecclesiasti-
cis prae-
feti.

Bonis ecclesiasticis praefecti ultimo loco sunt nominandi in his, e quibus ecclesia repraesentatiua constat. His a principe siue illis, qui vicariam operam impendunt, confirmatis, conuenit, bona ecclesiae externa administrare atque dispensare illis, quos ecclesiae repraesentatiuae annumerandos dixi, consensu et approbantibus hisque rationem reddere illos oportet admonitos.

§. XXXVIII.

III. Iurium
et negotio-
rum exer-
citium in
ecclesia re-
praesentati-
ua institui-
tur per re-
gimen ec-
clesiasti-
cum,

Potestatis huius ecclesiasticae in hos, quos dixi, translatione exercitium efficit regimen ecclesiasticum, quod a ciuili plane abludit. Nullus in ecclesia imperio locus, nullae leges strictae sic dictae siue actionum normae, quae poenis externis arbitrariis sunt munitae, in eadem ferri possunt. Superuacaneum igitur plane et absurdum foret, inquirere, utrum in ecclesia Monarchica, an Aristocratica, an denique Democratica mixtae regiminis forma cadat, qua regiminis tantum ciuilis indoles indigitatur. Hae regiminis formae societati inaequali, minime omnium autem aequali, conueniunt (b). Quemadmodum nemo ad ecclesiam vi ac poenis adigendus; sed potius bonis omni commendatione maioribus, ex ecclesiae societate redundantibus, inuitandus: sic nemo etiam vi ac poenis coerendus, postquam ecclesiae iniit societatem. Nemo ad ecclesiam admittendus, nec ipsius socius habendus, nisi dogmata et praecepta, quae ipsa diuina esse profitetur, se amplexurum ipsisque conuenienter vitam instituturum, demonstret. Qui
igi-

(b) In hac demonstratione de ecclesiastici regiminis forma non papicolae solum, monarchiam vniuersalem sibi in ecclesia fingentes, sed etiam Anglicani, siue sint episcopales siue presbyteriani, hallucinantur. His Aristocratica regiminis ecclesiastici forma, illis vero monarchica arridet. MARCVS ANT. DE DOMINIS, qui praeconceptam de monarchico ecclesiae schemate sententiam e pontificia in Anglicanam secum attulerat, ecclesiam siue rempublicam ecclesiasticam ad vnam formarum politiae referendam, dicit et superuacaneam adhibet operam, disquirendi, quae harum ecclesiae sit consentanea. In *Prooemio Part. I. Lib. I. pag. 3 sq. de republ. eccles.*

igitur promissis non stat, se ipse exiit societate ecclesiae et defraudat bonis in ecclesia obuiis, re significando, illa sibi minimi haberi. Nullus iure suo sibi illa sumere potest, nisi ab eo conditionibus sit satisfactum, sub quibus offeruntur. Quae propter non poena dici potest, si membra ecclesiae indigna perceptione horum bonorum iurumque excluduntur vel ab illis, qui ad sanam mentem redeunt, requiritur, ut hanc mentis suae mutationem ecclesiae testatam faciant.

§. XXXIX.

Disciplina ecclesiastica vel ordinem ipsum in ecclesia obseruandum et statuta, quae ipse requirit, significat, vel poenas quasdam arbitrias, quas illi clero dant, qui in ecclesiam eiusque placita deliquerunt. Priori significato disciplina ecclesiastica ex ecclesia haudquaquam exterminanda ipsiusque cura ecclesiae repraesentatiuae minime deneganda, nec poenae loco habenda; posteriori autem sensu sapit papalem hierarchiam, quae disciplina illa ecclesiastica adulterina nititur adeoque ecclesia nostra plane est indigna. Nullae eam ob causam ordinationes nouae ecclesiae inuitae ab illis, ad quos ecclesiae repraesentatiuae iura spectare diximus, possunt obtrudi, multo minus ecclesiae dogmatis contrariae. Quamuis enim ecclesiae consensus non requiritur antecedens; consequens tamen omnino est necessarius. Fieri quidem potest, ut vnum alterumue ecclesiae membrum, affectuum oestro percitum, ordinationibus obganniat, quas ere ecclesiae esse, patet et quae eam ob causam ceteris ecclesiae membris probantur. Quodsi talis ecclesiae socius vel poenis propositis adigitur, ut iis acquiescat, vel saltem prohibetur, quo minus pergat, ecclesiae statum perturbare, non ipse dat poenas magistratui, tanquam membro ecclesiae repraesentatiuae, sed tanquam principi, cuius ditioni etiam subest ecclesia, a qua omnes laesiones eadem, qua a ceteris terrarum ciuibus eorumque collegiis, cura sunt auerruncandae. Si quis diuina, quae in ecclesia prostant, praecepta migrat delictisque consortio illius se ipse reddit indignum: ecclesiae repraesentatiuae nil contra ipsum, nisi excommunicare, licet.

*Et per
disciplinam
eccles.*

Si vero leges civiles eisdem his delictis sint violatae: tum poenas luit maleficus, quibus omnes et singuli terrae ciues leges transgressi, obnoxii sunt, e superioritate territoriali ipsi infligendas.

§. XL.

IV. *Status ecclesiae repraesentat. hodiernus terrarum Brunsvicensium strictius delineatur.*

Quae adhuc in promptu sunt de ecclesia repraesentatiua, cognitu fortasse non plane superuacanea nec iniucunda, in medium proferre, iam supersedeo eaque referuo occasione ac tempori, quo mihi longius in campum ecclesiarum, quae syntheticas repraesentant, particularium, quotquot Christi fidem se amplecti profitentur, licebet euagari. Iam animum ab ecclesia Lutherana eaque repraesentatiua, quam e specula quasi vno intuitu perlustravi vniuersam cuiusque primis lineis obumbrandae fategi, auertenti mihi, flore singulari, quo ceteros ecclesiae Lutheranae tractus non aequat modo, sed etiam mirum, quantum vincit, se commendat pars ipsius non minima meamque ad se perfert attentionem excitatque admirationem. Quis enim adeo in ecclesia nostra versatur hospes, quem lateat status ecclesiae nostrae, in terris Brunsvicensibus constitutae, qui in rebus humanis sperari potest, florentissimus auspaticissimusque? Ecclesiae nostrae syntheticae florem in terris CAROLI, principis optimi, imperio subiectis, si a Deo, si a summo ecclesiae tutore, praefide, seruatore generis humani optimo discessero, ecclesiae repraesentatiuae et in hac principi serenissimo, clementissimo, sapientissimo acceptum esse referendum, patet luce clarius meridiana. Quotquot a principe salutis ecclesiae cupidissimo ecclesiae repraesentatiuae adoptantur, exemplo exhortationibusque principis incitati, curam laboremque improbum ad salutem ecclesiae nostrae conseruandam conferunt atque amplificandam. Nihil, quod salutem ecclesiae nostrae spectat, curae summi huius ecclesiae Brunsvicensis moderatoris inaccessum. In ministerium in primis ecclesiasticum nunquam oculos non habet intentos. Ecclesiarum particularium reditus explorat de eisque conseruandis et adaugendis est sollicitus. Mores omnium spectat, ne eorum peruersitas inualeseat vergatque in ecclesiae dedecus atque in-

interitum. Iura sua in alios lubentissime transfert, cum quodam emolumenti inde ominatur ecclesiae. Hinc repraesentantium confessus in singulis vrbis nostrae Brunsvicensis ecclesius grauiissimus. Duplicem potestatem, e principatu tum in statu civili, tum in ecclesia repraesentatiua resultantem, optime coniungere callet ad prohibendum, quo minus ecclesiae nostrae contrahatur macula atque detrimentum. Quemadmodum de ministris ecclesiae indignis remouendis, sic etiam de illis, qui vitae integritate, in munere obeundo fide ac in docendo dexteritate sunt conspicui, remunerandis et pro meritis ad altiorem in ecclesia repraesentatiua gradum promouendis curam adhibet nunquam intermittentem. Iudicium ecclesiasticum siue consistorium non potest facere, quin ecclesiae saluti vere consulat. Nemo enim, nisi de cuius dexteritate summa ac dotibus, quae tantae prouinciae respondent, tam manifeste constet, vt dubitationi non relictus sit locus, in hunc senatum ecclesiasticum a patriae parente ecclesiaeque nutritore, legitur. Exemplum principis, cuius vices gerit hoc iudicium ecclesiasticum, tanquam speculum ob oculos positum, quod inspiciant, voluntasque ipsius, non, nisi ad salutem ecclesiae, tendens, ad satietatem ipsi cognita. Ministri ecclesiastici, vt ad munus suum omnibus viribus obeundum incumbant, in illustri loco posita conspiciunt incitamenta maxima plurimaeque. Sunt, ad quae vitam moresque fingant, exemplaria grauissima splendidissimaque; sunt, quos reuereantur, inspectorum laborisque testium curae in vniuersum huius terrae coetum omnesque ac singulos in primis, qui docendo et sacra tractando ipsius commodo inseruiunt, quam fieri potest, maxime intentae. Sunt denique meritorum praemia non, nisi dignissimis hisque vniuersis, proposita. O ter quaterque fortunatos, quibus licet, ecclesia repraesentatiua hoc modo constituta, syntheticae esse consortibus! Deus nobis, o Brunsvicensis ecclesiae ciues, haec otia fecit. Huic, quicquid floris ecclesiae nostrae est, acceptum referamus. Huic supplicare ne definamus, vt vsque ad seculorum finem curae cordique sibi esse velit ecclesiam

Lutheranam vniuersam.

F I N I S.